

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Jana Urbánková

Výzvy knihy Joel

Katedra religionistiky

Vedoucí práce: prof. ThDr. Milan Balabán

Studijní program: magisterský

2006

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Výzvy knihy Joel* napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Praze dne 16. května 2006

Jana Urbánková

Jana Urbánková

Úvod	4
1. HOSPODINOVO SLOVO JAKO VÝZVA K OBRATU K HOSPODINU	6
1.1. Nastávání Hospodinova slova (Jl 1,1)	6
1.1.1. Charakter Hospodinova slova	6
1.1.2. „Sestup“ Hospodinova slova	8
1.1.3. Zaznívání Hospodinova slova	11
1.2. Dění rozpoutané Hospodinovým slovem	13
1.2.1. Nastávání Hospodinova dne	13
1.2.1.1. Jl 1,4.6.7; 2,2.5.7.11	13
1.2.1.2. Jl 1,10.15; 2,1b	16
1.2.1.3. Jl 2,1b-3.5-7.10-11	17
1.2.2. Ohrožená existence oslovených	18
1.2.2.1. Jl 1,4-7 (4,18)	18
1.2.2.2. Jl 1,5.9.10-13.16	20
1.3. Hospodinovo slovo – výzva záchrany	21
1.3.1. Výzva jako výraz Hospodinovy inkarnace (Jl 1-3)	21
1.3.2. Povolání k bytí (Jl 1,2.4-5a.14c; 2,12.13)	24
1.3.3. Záchrana oslovených (Jl 1,2a.3.5.11.13-14; 2,12-13)	26
1.3.4. Obrat k Budoucímu/budoucímu (Jl 2,12-14)	27
1.3.5. Sdílení Hospodinovy patičnosti (Jl 1,9-14.17-20; 2,18-19.21-22)	32
1.4. Ambivalentní charakter Hospodinova jednání (Jl 1,4-7.15; 2,11.25)	36
1.5. Nefatální charakter Hospodinova jednání (Jl 1,14c-15; 2,12.13a.17)	38
2. VÝZVA K OBRATU K HOSPODINU JAKO VÝZVA K EXODU	41
2.1. Exodus – volání o pomoc k Hospodinu (Jl 1,14c; Ex 2,23)	42
2.2. Exodus – vcházení do Hospodinovy přítomnosti (Jl 1,13-14; Ex 5,1b.3b, 7,16b)	45
2.2.1. Vcházení do Hospodinovy přítomnosti	45
2.2.2. Místo Hospodinovy přítomnosti	47
2.3. Exodus – vydávání sebe sama Hospodinu v „oběť“, ...	49
2.3.1. Jl 2,12b-13a	49
2.3.2. Jl 2,13a-14b	50
2.3.3. Jl 2,17	52
3. VÝZVA K EXODU JAKO VÝZVA K ODVRATU OD JINÝCH BOHŮ	55
3.1. Vyzývající Hospodin, Hospodin bojující s kanaánským panteonem	55
3.1.1. Hospodinova „soudní“ pře s vegetativními božstvy	55
3.1.1.1. Jl 1,4	55
3.1.1.2. Jl 1,8	56
3.1.1.3. Jl 1,10.11.17	57
3.1.1.4. Jl 1,10.15	58
3.1.2. Antistvoření a demytizace (Jl 1,10-12.17-20; 2,2-3.10)	60
3.2. Hospodin vyzývající k odvratu od jiných bohů	61
3.2.1. Vyzývání z možného vlivu baalismu (Jl 1,5)	61
3.2.2. Participace na Hospodinově při s božstvy (Jl 1,8)	63
3.2.3. Uprostraňování „smluvního“ vztahu s Hospodinem (Jl 1,5.8.9)	65
3.2.4. Hospodinův exodus ze sebe sama (Jl 2,12b-14)	66
3.3. Záchrana oslovených, obnova stvoření (Jl 2,23-27)	68
Celkový závěr	71
Seznam zkratk	74
Seznam použité literatury	75

Úvod

Od studia oboru religionistiky nelze odmyslit studium starozákonních textů. Jednotlivé textové záznamy SZ podávají svědectví o životě víry starého Izraele, jakož i o „zápasech víry“, do nichž Izrael vstupuje, jsa konfrontován religiálními vlivy okolních národů. Jednak svým obsahem, jednak i samotnou formou svého podání vypovídají o povaze noetického uspořádání hebrejského myšlení. Jsou výrazem tázání po Hospodinu, po povaze lidské existence a významnosti světa. „Cílí“ k odpovědi, a takto (mimo jiné) odhalují charakter hebrejských nábožensko-filosofických myšlenkových „kontur“.

Tato práce je výsledkem pokusu o exegezi vybraných výroků/textových oddílů z JI 1-2. Je výrazem snahy prezentovat (u vědomí výše pojednaných výpovědních aspektů SZ textů) rámcový náhled na problematiku povahy Hospodinových výzev, které text JI 1-2 zachycuje. Není psána se záměrem podat kompletní přehled výkladových hypotéz, jež byly v rámci studia dané problematiky na základě exegeze daných výroků/textových oddílů předloženy a zvažovány. Neklade si rovněž za cíl předložit hloubkovou exegezi jedné každé výzvy z členitého „řetězce“ výzev, které text JI 1-2 zachycuje. Podat takovýto přehled a takto široce zaměřenou exegezi by vzhledem k vymezeným možnostem rozsahu této práce nebylo realizovatelné. Usiluje spíše o to reflektovat některé z dílčích výzev z JI 1-2 ve vztahu k motivům, jež problematiku zvěsti oněch výzev blíže osvětlují, na základě této reflexe postihnout některé z výpovědních/významových intencí „řetězce“ výzev z JI 1-2 jakožto celku a prostřednictvím pojednání o těchto výpovědních intencích rovněž ozřejmit některé z aspektů hebrejského myšlení.

Metodický postup práce by měl být výrazem snahy zohlednit skutečnost, že:

a) charakteristiky jednotlivých motivů knihy (včetně motivů výzev) jsou prostřednictvím jednotlivých textových výpovědí utvářeny fázově: tzn. poté, kdy text např. odhalil určité dílčí charakterové rysy či některou z výpovědních rovin motivu „A“, předkládá (čtenáři) výchozí (dílčí) charakteristiky motivů „B“, „C“...atd. Následně se k již prezentovaným motivům („A“, „B“, „C“...aj.) střídavě opět vrací a jejich charakteristiky rozvádí, tj. odhaluje jejich další výpovědní roviny nebo poukazuje na jejich vzájemné vztahové vazby. Jeden a též výrok/textový oddíl se neřídka dotýká (představuje součást charakteristiky) několika motivů současně.

b) text knihy JI zřejmě činí časté narážky na příběh „exodu“, zachycený v knize Ex. Motivy JI tedy patrně nezřídka (mimo jiné) rezonují motivy Ex.

c) jak již bylo výše řečeno – text JI jako takový (stejně jako ostatní SZ texty) odhaluje „kontury“ hebrejského myšlení.

ad a) Za účelem možnosti reflektovat významovou korelaci výroků, jež sledují totožný motiv, bude dána přednost tématickému řazení jednotlivých textů/textových oddílů JI 1-2 .

ad b) „Rezonance“ motivů Ex (v JI 1-2) bude reflektována prostřednictvím vzájemného porovnání zvolených výroků z Ex a JI. (Bude tak učiněno ve 2. oddílu této práce).

ad c) Výklad vybraných výroků JI 1-2 jakožto těch, které svou formou/svým charakterem implikují/zosobňují výpověď o povaze některých dílčích „kontur“ hebrejského myšlení, bude prováděn také na základě studia (v bibliografii uvedených) publikací prof. Balábana, Bomanovy studie *Hebrew Thought Compared With Greek*¹ a jiných odborných prací, jež se tematikou hebrejského myšlení zabývají.²

Ve snaze učinit práci kompozičně přehlednou bude každý z jejích oddílů (1., 2., 3.) opatřen stručným úvodem, který by měl plnit funkci anotace. Pro citace textu (JI 1-2) bude užíván hebrejský text /BHS/. Průběžně budou předkládány výsledky pokusu o vlastní doslovný překlad pojednávaných látek. Bude-li v některých případech užito překladu BK či ČEP, překlad bude označen příslušnou zkratkou – BK/ČEP. Za účelem umožnit snazší orientaci v tom kterém dílčím pojednání práce budou v některých případech jednotlivé části studovaných výroků JI 1-2 označeny písmeny *a*, *b* nebo *c*.³

---

¹ BOMAN, Thorleif. *Hebrew Thought Compared With Greek*. Bristol: SCM Press Ltd, 1960. Bomanova práce zde byla studována u vědomí mezi Bomanovy analýzy, na které poukázal J. Barr (BARR, James. *The Semantics of the Biblical Language*. London: Oxford University Press, 1961.) a které spočívají ...v přecenění synchronické metody na úkor analýzy celé sémantické struktury jazyka (BALABÁN, Milan. *Víra – nebo osud?*. Praha: OIKÚMENÉ, 1993, s.7.).

² Nepůjde zde však o to definovat, co je „hebrejské myšlení“. *To již by bylo projevem „nehebrejského myšlení“*. Definovat – znamená stanovit „finis“ = mez, hranice. (BALABÁN, Milan. *Hebrejské myšlení*. Praha: Herrmann a synové, 1993b, s. 11.) Bude se jednat o výraz snahy alespoň rámcově postihnout některé z aspektů hebrejského myšlení jakožto toho, jehož konečnou budoucí podobu nelze dohlédnout (srv. ibid).

³ Např. ...volejte o pomoc k Hospodinu = JI 1,14c.

1. HOSPODINOVO SLOVO JAKO VÝZVA K OBRATU K HOSPODINU

V prvním oddílu této práce bude učiněn pokus o exegezi jednotlivých výroků/textových pasáží J1, jež slova Hospodinových výzev zachycují. Problematika výpovědí Hospodinových výzev zde bude sledována ve vztahu k motivům, jež tuto problematiku blíže osvětlují.⁴ Na základě tohoto zkoumání bude uplatňována snaha doložit předpoklad, že ač se v případech pojednávaných Hospodinových výzev jedná o výzvy k pláči, úpění, truchlení...aj., nejde o výzvy k rezignaci na stávající dění/stav, nýbrž o výzvy, jež naopak uvádějí oslovené ve vnitřní pohyb (aktivitu) cílení (obratu) k Hospodinu, tj. v pohyb, jehož jiným výrazem je – dle předpokladů, jež zde budou zachycovány – proces (nového) stvoření, osvobození, záchrany.

1.1. Nastávání Hospodinova slova (J1 1,1)⁵

1.1.1. Charakter Hospodinova slova

Formulace J1 1,1 uvozuje vlastní pojednání knihy J1. Je výrazem jeho identifikace. Ozřejmuje, že text knihy J1 uvádí (čtenáře) do konfrontace se *slovem Hospodinovým, které se stalo* (היה) k Joelovi, synu P:tuelovu.

Slovní spojení *slovo Hospodinovo* tvoří počátek formulace J1 1,1. Vzhledem k tomu, že v biblické hebrejštině bývá klíčové slovo (sousloví) daného textového úseku (verše/textového oddílu/celého textu knihy) zpravidla kladeno na počátek onoho úseku, lze usuzovat, že zde slovní spojení *slovo Hospodinovo* – stojí-li na počátku J1 1,1, a tedy i potažmo na samém počátku textu knihy J1 jakožto celku – představuje čelný výraz identifikace textu knihy J1, jíž formulace J1 1,1 poskytuje.

Problematikou významu slovesa היה, jež J1 1,1 pro své vyjádření o Hospodinovu slovu užívá, se podrobně zabývá T. Boman. V rámci své studie pracuje se třemi (dílčími) významy tohoto slovesa - stát/stávat se (to become), být (to be) a způsobit/způsobovat, uskutečnit/uskutečňovat (to effect) – jež jsou vnitřně spjaté,

⁴ Např. motiv stávajícího existenčního ohrožení oslovených, motiv Hospodinova dne...aj.

⁵ *Slovo Hospodinovo, které se stalo k Joelovi, synu P:tuelovu ...* (J1 1,1).

společně tvoří jednotu⁶: ...the meaning of היה is as much „become“ as „be“, sometimes one and sometimes the other. Sometimes it fluctuates between them, and at other times it encompasses both „becoming“ and „being“ and contains yet a ...motif of effecting (which is) the arch that spans the gap between „becoming“ and „being“.⁷

היה nevyjadřuje statické bytí.⁸ Je výrazem dynamického pohybu – nastávání (becoming), jakož i výrazem uvádění v pohyb – uskutečňování, „způsobování“ (něčeho) (effecting). Stejně jako ostatní hebrejská slovesa rezonuje i sloveso היה dynamický model hebrejského myšlení:⁹ Z hlediska tohoto modelu všechno, co je, je, neboť se stává (nachází se v procesu nastávání, dění) nebo je, neboť se stalo (je jakožto výsledek již proběhnuvšího procesu nastávání).¹⁰

S ohledem na výše uvedené údaje je možné předpokládat, že výpověď J1 1,1, ... לֹא אֱלֹהִים אֲשֶׁר הָיָה אֵל, pomocí slovesa היה charakterizuje pojednávané Hospodinovo slovo jako slovo dynamické, „událostné“, činné, tvořivé. Hospodinovo slovo se stalo/stává, nastalo/nastává, tj. událo se/děje se. Je a současně se stává děním (činem/dějem/událostí), o němž vypovídá („becoming“). Uvádí ono dění v pohyb, uskutečňuje je i dokonává a jako takové je rovněž „ztělesňuje“.¹¹ Je a současně se stává jeho původcem, „aktivátorem“, nositelem i „dokonavatelem“ („effecting“).

Tento předpoklad rovněž odpovídá pojetí Gerharda von Rada. Von Rad se k otázce významu pojednávané formulace, ... לֹא אֱלֹהִים אֲשֶׁר הָיָה אֵל, vyjadřuje tvrzením, že tato formulace je de facto charakteristikou, která představuje apercepci Božího slova jako aktuálně tvořivé dění: *The phrase... is particularly characteristic, because it represents the apperception of the divine word as event, a unique happening in history, which a man is looking for or which takes him by surprise, and which therefore in either case sets the person concerned in a new historical situation.*¹²

Prof. Balabán vyjadřuje povahu Hospodinova (nastávajícího) slova formou velmi přílehlavého, částečně apofatického vyjádření: ...*Hospodinovo slovo není jen*

⁶ BOMAN, 1960, s. 39.

⁷ Ibid., s. 45.

⁸ *Motionless and fixed being is for the Hebrews a nonentity; it does not exist for them ... only movement has reality... static being as a predicatē is a motion that has passed over into repose* (ibid., s. 31). *Skutečnost ... je to, co je charakteristické pohybem, změnou..., jež tepe budoucností, eschatickým „vlněním“ a směřováním.* BALABÁN, 1993b, s. 11.

⁹ Srv. ibid., s. 28.

¹⁰ Srv. studii *The dynamic character of Hebrew verbs of inaction* - in: BOMAN, 1960, s. 27-30.

¹¹ (The) *idea of the word's power of mastery was very familiar in the ancient world ... (according to this idea) every word contains something of the object itself...what happens in language is that the world is given material expression.* Von RAD, Gerhard. *Old Testament Theology.* Edimburg and London: Oliver and Boyd Ltd, 1965. Vol. II., *The Theology of Israel's Prophetic Traditions,* s. 81.

¹² Ibid., s. 87.

*nějaký princip, samostatně figurující a operující veličina zprostředkovatelského charakteru ve smyslu mytickém, gnostickém či filosofickém. DABAR je oslovení-děni-činění-skutkování¹³ ... neznamená jen něco vysloveného (vyslovovaného), je to zároveň čin, síla, dynamis.¹⁴ Vyjádřeno rovněž formou apofáze – Hospodinovo slovo nelze zvrátit. Jeho výpovědní moc nelze eliminovat. Nelze před ním uniknout,¹⁵ neboť je slovem (souborem slov), jež se v okamžiku svého pronesení stává činnou existencí, působící realitou.¹⁶ K Hospodinu se *nevrací prázdné; činí to, co Hospodin oblibuje.*¹⁷ V daném případě – dle výpovědi Jl 1,1 – nastává k Joelovi, synu P:tuelovu.*

1.1.2. „Sestup“ Hospodinova slova

Směřuje-li (Nastává-li) toto slovo od Hospodina k Joelovi, překlenuje rozměr, jenž stvořenou lidskou bytost (Joela) odděluje od jejího Stvořitele. Svým slovem vstupuje do prostoru lidského pobývání Hospodin sám. Zjevuje se. *Sloveso* היה, jež pojednávávané nastávání Hospodinova slova/pojednávány Hospodinův sestup postihuje, *...má při sobě moment, ba rozměr pohotovosti nachýlenosti k pomoci.*¹⁸ Svým „sestupem“ Hospodin cílí k člověku... *není ... „bytím o sobě“ (per se)...*,¹⁹ (nýbrž) *bytím našeho pobytu.*²⁰ *Nevystupuje jako v sebe uzavřené Bytí (Sein), nýbrž jako bytí*

¹³ BALABÁN, Milan. *Hebrejské člověkosloví*. Praha: Herrman a synové, 1996, s. 103.

¹⁴ *Ibid.*, s. 71. *Jeho (Hospodinovo) slovo je čin... „Co on řekl, to se stalo, jak přikázal, tak vše stojí“.* (Ž 33,9) *Tak tomu bylo hned na počátku... (Gn 1,3) Tak je tomu, kdykoli promluví.* BÍČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*. Praha: Kalich, 1980, s. 5.

¹⁵ *Srv. ibid.*, s. 9.

¹⁶ *Boží čas je jiný než lidský ... Hebrejské sloveso se neřídí subjektivním hodnocením člověka. Vidí událost z objektivního pohledu Božího. Když Bůh něco rozhodl, je to hotové* (*ibid.*, s. 34).

¹⁷ *Srv. Iz 55,11.*

¹⁸ BALABÁN, 1996, s. 27.

¹⁹ *Ibid.*, s. 12.

²⁰ *Ibid.*, s. 28.

zde a pro (člověka).²¹ Jeho slovo je - dle vyjádření K. Bartha - ...slovem jeho (Hospodinova) konání na lidech, pro lidi, s lidmi ...Jeho konání (tudíž) vůbec není němé, nýbrž konání samo sebou promlouvající. Tím, že jen on může konat to, co koná, může také jen on ve svém konání říci to, co říká...jeho vlastní konání a působení je jeho řeč.²²

Tato skutečnost plně odpovídá konstatování prof. Balabána, že totiž Božím činům je třeba rozumět ...ze stanoviska a perspektivy Slova. Skutky, činy (v posledu dějiny) byly pochopeny jako slovo = oslovení.²³ Bůh a Slovo z tohoto hlediska představují označení jedné a téže skutečnosti.²⁴ Dynamické, energické, „způsobující“ bytí Slova je bytím Hospodinovým.²⁵ *The הויה of God ...is personal being ...is to act as God, to deal as God, and to carry into effect as God.*²⁶

²¹ BALABÁN, 1996, s. 28. To, že je akt Hospodinova sestupu (skrzes slovo) výrazem Hospodinova sebezpředstavení jako *Boha s námi*, silně akcentuje pojednání Ex 3,12-14: *I řekl (Bůh): Nebot/Vždyť budu/jsem s tebou. A toto ti (bude) znamením, že já (jsem) tě poslal: Když vyvedeš lid ten z Egypta, sloužiti budete Bohu na této hoře. I řekl Mojžíš Bohu: ...Řeknou(-li) mi: Jaké (je) jeho jméno? Co jim odpovím? I řekl Bůh: ... יהוה אשך יהוה אשך ... Taktó řekneš synům Izraele: יהוה poslal mne k vám... Pojednání Ex 3,12-14 se de facto celé odvíjí ve znamení Hospodinova výroku z Ex 4,12a, יהוה אשך יהוה אשך. Hospodinův výrok יהוה אשך יהוה אשך je patrně obsahově vícevrstevný. Výraz יהוה אשך zde sice plní svou klasickou funkci slovesa, vypovídá o Hospodinově aktivitě pobývání s Mojžíšem, nicméně, skutečností zůstává, že graficky nepřestává znázorňovat rovněž Boží jméno. Lze zde tedy spatřovat jak důraz na Hospodinovo bytí s Mojžíšem, tak i jakousi rezonanci skutečnosti, že s Mojžíšem je, tj. pobývá, ten, jenž sám bytí ztělesňuje. Obě uvedené skutečnosti představují dvě složky nedílného celku. Bytí samo ...ve smyslu Stávání se (BALABÁN, 1996, s. 84), bytí samo - tj. základ a důvod ... lidského pobytu, ... to, co tvoří jsoucno, ... to, čím je všechno jsoucno jsoucím (ibid., s. 107), čím je všechno jsoucno směřováno a mandátováno (ibid., s. 109) - stejně jako i aktivita pobývání s druhými, bytí s druhými a pro druhé, docházejí svého zosobnění v jediném Bohu, Hospodinu. Hospodinovo vyvolení Mojžíše je záležitostí projevu Hospodinovy neodvislé vůle BÝT s Mojžíšem. Tato vůle BÝT s Mojžíšem je výrazem samotné Hospodinovy podstaty, již odhaluje jméno יהוה אשך יהוה אשך či (pouze) יהוה אשך. יהוה אשך znamená gramaticky „jsem“. Ale také „stávám se“... (ibid., s. 27). Formulaci יהוה אשך יהוה אשך je možné překládat obvyklým způsobem, tj. v přítomném čase, slovy *Jsem, Který Jsem*, ale stejně tak je adekvátní užít pro překlad budoucího času a překládat *Budu, Který Budu*. Každý z uvedených překladů zachycuje odlišnou dílčí část (z celku) zvěsti, již v sobě jméno יהוה אשך יהוה אשך nese. Překladová varianta *Jsem, Který Jsem* zdůrazňuje ujištění o bezprostřední Hospodinově přítomnosti a ochotě pomoci. Odhaluje Hospodina jako Boha blízkého, zachraňujících činů. (srv. pozn. ČEP, 1990, s. 67) Překlad *Budu, Který Budu* odkrývá pohled na konečné Hospodinovo vítězství, zahrnuje eschatologický aspekt. (ibid.) Obě překladové varianty je na místě reflektovat paralelně jako výraz dvou rozličných úhlů pohledu na totožnou skutečnost a neopomínat již zmíněný fakt, že sloveso *byt* zde znamená *stávat se*: *Jsem, Který Jsem* v sobě kumuluje rovněž budoucnostní aspekt – *Jsem, Který se Stávám*, tj. *Budu. Budu, který Budu*, tj. *Budu, Který se Stávám*, nikterak neeliminuje aspekt aktivní přítomnosti. Ohlašuje: *Budu, který jsem již přítomný...Bůh Izraele je nejen JSEM, KTERÝ JSEM, nýbrž i JSEM, A PROTO BUDU - ...BUDU, A PROTO JSEM. Dá se říci, že Bůh bude (bude jednat a zastávat se), poněvadž nyní jest. Správnější a pokornější je ovšem formulace z opačného konce: Budu, a tedy jsem. Izraelský věřící získává svou evidenci Boží konkrétní přítomnosti nadějí – vírou, že Bůh přijde, osvědčí svou záchrannou moc a vyvede z otroctví.* (BALABÁN Milan; TYDLITÁTOVÁ, Veronika. *Tázání po budoucím*. Praha: Herrmann a synové, 1998, s. 195-196.) Bůh se zjevuje jako Bytí, které k bytí povolává (osvobozuje, zachraňuje), jsouc samo „*Bytím pro druhé*“ (srv. ibid., s. 27-29) *Obsah jména Hospodin...se vlastní kryje s obsahem jména Immanuel* (srv. Iz 7,14)... - „*S námi Bůh*“ HELLER, Jan. *Bůh sestupující*. Praha: Kalich, 1994, s. 70.*

²² BARTH, Karl. *Uvedení do evangelické teologie*. Praha: Kalich, 1988, s. 187.

²³ BALABÁN, 1996, s. 71-72.

²⁴ Srv. ibid.

²⁵ Srv. BOMAN, 1960, s. 49.

²⁶ Srv. ibid., s. 49 a 47.

Uskutečnění výše pojednávaného Hospodinova vstupu (sestupu k člověku) předpokládá nastávání Hospodinova slova v čase. „Kategorie“ času a z toho vyplývající dějinnosti (představuje)... významnou položku hebrejské antropologie.²⁷ V hebrejském pojetí nelze hovořit o kongruenci Boha s bez/nečasovostí a bez/nedějinností.²⁸ Naopak. Skrze své činné slovo Hospodin utváří „zónu času“²⁹ s cílem umožnit komunikaci mezi ním a člověkem. „Sestupně“ komunikuje s člověkem bytujícím v určitém čase. Uvádí ... člověka do času ... (Oslovením) mu zvýrazní jeho specifickou situaci „nyní a zde“.³⁰ Vstupuje do času a strukturuje čas ve tvaru dějin...³¹ Dějiny v rozhodujícím smyslu vznikají teprve z Hospodinova slova a příkazu³² ... začínají až tam, kde vstoupil a vstupuje do času Bůh sám.³³ Realita počátku a běhu dějin samotná tedy z tohoto hlediska odpovídá realitě oslovujícího, sestupujícího, zjevujícího se Hospodina.

---

²⁷ BALABÁN, 1996, s. 74.

²⁸ Ibid., s. 75.

²⁹ BALABÁN, 1996, s. 75.

³⁰ Ibid.

³¹ BALABÁN, TYDLITÁTOVÁ, 1998, s. 8.

³² MISKOTTE, Kornelis Heiko. *Edda a Tóra*. Benešov: EMAN, 2004, s. 97.

³³ HELLER, Jan. *Tři svědkové*. Praha: Oikumené, 1995, s. 28.

1.1.3. Zaznívání Hospodinova slova

Dle výpovědi Jl 1,1 Hospodinovo slovo nastává „k“ (כּ) Joelovi, synu P:tuelovu. Patrně Joela zachvacuje realitou onoho nastávajícího dění, jehož je nositelem. Nemůže Joela nepoznamenat, nevstoupit se do něho. Vtahuje jej do hloubi oné reality (nastávajícího dění) a činí jej jejím aktivním účastníkem i zvěstovatelem.³⁴

Co se týče problematiky konfrontace s Hospodinovým slovem a jeho zvěstování ve vztahu k textu Jl - není zcela zřejmé, zda se v případě té které textové pasáže Jl jedná a) o záznam slov, jež Hospodin pronáší k Joelovi, nebo b) o záznam slov Joelových, jež jsou de facto přímými slovy Hospodinovými a jež Joel lidu pouze tlumočí, nebo c) o Joelovu vlastní promluvu, jíž Joel k lidu pronáší na základě své reflexe Hospodinovy řeči. Otázka, do jaké míry byly jednotlivé výpovědi upraveny autorem jejich písemného záznamu a následnými redakcemi, rovněž zůstává otevřená.

³⁴ O osobě proroka není známo nic bližšího. Patrně pocházel z Judska. (BIČ, Miloš. *Das Buch Joel*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1960, s. 12; DILLARD, Raymond B.; LONGMAN III., Tremper. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 347-348.) Snad žil v okolí Jeruzaléma. (DILLARD, LONGMAN, 2003, s. 347) Jeho jméno je tvořeno označením sestávajícím ze čtyř (heb.) konsonant, כּאיי. První dvě konsonanty, יא, představují zkrácenou formu tetragramu, יהוה; druhé dvě konsonanty utvářejí slovo כּ - Bůh. Jméno je vyznavačské. Odpovídá zkratkovitě formulované teologické výpovědi, jež současně tvoří nadpis knihy, a patrně tedy odkrývá její centrální zvěst. Pro zkratkovitost jeho výpovědi zůstává otázka ohledně jeho správného překladu/výkladu dosud částečně otevřená. Je možné zvažovat několik překladových možností, a tedy i několik variant formulace a výsledného znění zvěsti: a) *Hospodin je Bůh/Bohem* (srv. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Centrum biblických studií, 2003, s. 219.): Tuto překladovou variantu lze nahlížet buď jako větu oznamovací (*Hospodin je Bůh*), tj. jako konstatování, nebo jako větu zvolací (*Hospodin je Bůh!*), tj. jako formu vyznání, snad demonstrativního pokřiku. b) *Hospodine, Bože!*: V případě této varianty by šlo o větu zvolací, přičemž tato by zpodobňovala liturgické zvolání ve formě výkřiku či povzdechnutí, modlitby k Hospodinu. c) Výraz כּאיי (tvořící druhou část jména) nepředstavuje pouze běžný druhový název (tj. apelativum) *bůh*. Je rovněž vlastním jménem čelného představitele kanaánského/ugaritského panteonu. *Není proto snadné rozpoznat, zvláště v teoforních jménech, zda-li je tu El jméno vlastní či obecné.* (HELLER, Jan. *Starověká náboženství*. Praha: Kalich, 1988, s. 267.) Ozvuk tohoto vlastního jména by tedy mohl být přítomen i v nadpisu knihy a nadpis by poté současně mohl rezonovat slovní spojení *Hospodin-El*, tj. mohl by být výrazem polemiky s baalovským kultem. Tomu by také odpovídal fakt, že jméno Joel je tvořeno totožnými slovy jako jméno „protibaalovského“ proroka Elijáše (= *Bohem je Hospodin*), leč řazenými v obráceném sledu. *Rozdíl mezi jménem Joelovým a Eliášovým je dán odlišnou situací jejich nositelů: Eliáš v boji s baalovskými knězi a proroky vyznává: „Bohem je Hospodin“, a ne Baal ...Joel vystoupí se zvěstí o příchodu onoho dne* (Výklady ke Starému zákonu IV. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1998, s. 670. /VKSZ IV./), nedílně spjaté s proklamací Hospodinovy svrchovanosti. Ovšem, i tato proklamace je formou zápasu s baalismem. d) Jméno by také mohlo vycházet ze slovesného kořene כּאיי - dovolit, ráčit. (HELLER, 2003, s. 219) Uvedené překladové varianty by hypoteticky mohly představovat autonomní významové roviny daného označení a současně společně utvářet komplexní výpovědní celek. Proto je na místě reflektovat je paralelně. Jméno Joelova otce, P:tuel, se na žádném jiném místě SZ nevyskytuje a jeho význam zůstává nezřetelný. Prof. Bič předkládá možnost nahlížet toto jméno jako ... *eine absichtliche Verdunkelung, die nichts über den Propheten berichten soll, sondern ihn vielmehr als den Unbekannten von allen anderen Trägern des Namens Joel absondern will. Denn, um es erneut zu sagen, nicht um den Menschen handelt es sich, sondern allein um Gott.* (BIČ, 1960, s. 12) Toto jméno by dle prof. Biče dále bylo možné odvozovat od sloveného kořene כּאיי, který v q znamená *sich verführen lassen* (Bič) – nechat se svést, zlákat. Jméno P:tuel by poté znamenalo *Ten, který se nechat zlákat* a mohlo by odkazovat buď na to, že se lid Hospodinův místo na Hospodina spolehl na pochybnou pomoc odjinud (srv. např. pomoc Egypta - Oz 7,11), nebo na to, že přímo opustil Hospodina a přimkl se k jiným bohům. (ibid., s. 13) Další z překladových možností je *Svědce Boží* (HELLER, 2003, s. 390). Prof. Heller upozorňuje, že interpretaci slovesa, z něhož je toto jméno tvořeno, vysvětluje Jr 20,7: כּאיי יהוה - *Přemlouval mne, Hospodine, a dal jsem se přemluvit*. Na základě této interpretace by jméno znamenalo *Přemluvil Bůh* nebo *Bohem přemluvený* (ibid.).

Nicméně, ať již se v případě té které výpovědi jedná o kteroukoli - či o souběžné zastoupení hned několika - z výše uvedených možností, faktem zůstává, že jednotlivé výpovědi vykazují v otázce toho, kým jsou pronášeny, nemalé rozostření.

Tento fakt by čtenáři mohl naznačovat, že v důsledku dění, jež JI 1,1 vyjadřuje slovy *stalo se slovo Hospodinovo k Joelovi*, je předěl mezi řečí Hospodinovou a řečí Joelovou (jakoby) stržen. Stržení tohoto předělu by poté představovalo jeden z výrazů reality Hospodinova sebevydání/sebevydávání člověku. Jsa vystaven „proudu“ Hospodinova slova, tímto proudem unášen a vtažen do útrob reality, jíž je toto slovo nositelem, Joel Hospodinovo slovo zakouší a zvěstuje. Hospodin promlouvá, dává svému slovu zaznít, leč skrze mluvení Joelovo. Zmocňuje Joela k pronášení svého (Hospodinova) slova. Joel promlouvá, oslovuje lid Juda, leč jako ten, jímž prostupuje a otrásá (jímž „rezonuje“) a jenž zvěstuje (jenž „rezonuje“) slovo Hospodinovo.³⁵
*The word of Jahweh is...fundamental basis of the prophet's existence.*³⁶

---

³⁵ Srv. JI 1,11.12.17.18 s JI 1,19-20.

³⁶ Von RAD, 1965, II., s. 80.

1.2. Dění rozpoutané Hospodinovým slovem

1.2.1. Nastávání Hospodinova dne

1.2.1.1. Jl 1,4.6.7; 2,2.5.7.11³⁷

Dění Hospodinovým slovem rozpoutané/rozpoutávané a uskutečňované text Jl 1,2b prostřednictvím své řečnické otázky charakterizuje jako to, jež až do doby stávající nemělo obdoby, tj. jako ojedinělé, jedinečné. Dle svědectví následujících výpovědí, Jl 1,4nn, toto dění vykazuje zkázonosné projevy.³⁸

V pořadí první (a tedy určující) reflexi tohoto dění zachycuje výrok Jl 1,4 o kobylkové katastrofě. Tato výpověď je patrně jednou z mnoha výroků knihy Jl, které činí narážku na události, o nichž pojednává kniha Ex, čímž patrně (tyto výroky)

³⁷ Zbytek (po) housenkách (kobilek) snědly kobylky, zbytek (po) kobylkách snědly (neokřídlené) kobylky, zbytek (po) (neokřídlených) kobylkách snědli chrousti. (Jl 1,4) ...*Neboť* národ vystoupil na zemi mou, troufalý, není počtu; zuby jeho zuby lva, má špičáky lva/lvice. (Jl 1,6) Učinil mou vinnou révu hroznou pouští, můj fíkovník pahýlem ... (Jl 1,7) ... jako úsvit je rozšířen nad horami lid mnohý a nesčíslný, ... (Jl 2,2) ...jako lid nesčíslný seskupený k bitvě. (Jl 2,5) Jako bohatýři běží, jako bojovníci vystupují (na) hradby... (Jl 2,7) A Hospodin vydal hlas svůj před vojskem svým, neboť (je) velmi mnohý šik jeho, neboť je nesčíslný činící slovo jeho, neboť veliký (je) den Hospodinův ... (Jl 2,11).

³⁸ Jl 1,2b. Text knihy Jl neobsahuje přímý údaj o historických okolnostech. Zvěst knihy není výslovně historicky zařazena a touto svou daností se odlišuje od ostatních prorockých knih. Otázka ohledně doby Joelova působení a doby vzniku knihy Jl tedy dosud zůstává otevřená. S ohledem na skutečnost, že těžištěm zvěsti knihy je výpověď o přibližujícím se dni Hospodinově, lze zkonstatovat, že se Joelovo svědectví nachází na společné výpovědní (tématické) linii se svědectvím Am, Mí, Iz, Sf a Jr. (srv. HELLER, Jan. *Zákon a Proroci*. Praha: Kalich, 1984, s. 132.) Vzhledem k nejistému datování však nelze s určitostí říci, jaké místo na této linii zaujímá z hlediska časového. V dějinách bádání byla pro knihu navržena široká škála dat, jež se počíná od 9. stol. př. Kr. a uzavírá se 2. stol. př. Kr. (srv. bodový seznam dat in: DILLARD, LONGMAN III., 2003, s. 351) Pozdní doba, do níž někteří badatelé vznik Jl kladou, může být dobou poslední redakce knihy. (HELLER, Jan. *Přehled Starého zákona*. Praha: Institut ekumenických studií v Praze, 2002, s. 44.) Mnohé výpovědi knihy Jl popisující nastávání Hospodinova dne vykazují poměrně výrazné rozostření. Tento (jejich) rys je třeba důsledně respektovat a jednotlivým výkladovým řešením jejich problematiky přiřazovat toliko statut navržených hypotéz. Výpovědní rozostřenost v daném případě patrně svědčí o skutečnosti, že text Jl v sobě jímá několik výpovědních rovin. Popisuje dění, jež je jeho současníky zakoušeno jako dění nastávání (přibližování se) Hospodinova dne. Prostřednictvím tohoto popisu zřejmě současně postihuje (zpřítomňuje) dění nastávání Hospodinova dne (soudu) v čase eschatonu. Popis *onoho dne* by jednak mohl zachycovat (vzhledem k době stávající) budoucí dění historické, tj. návrat Judských a Jeruzalémských do zaslíbené země (Jl 4,1), jednak by prostřednictvím tohoto zachycení současně mohl odkrývat cosi z dění eschatologického. Fakt, že zvěst knihy o Hospodinově dni není vztahována ke konkrétní dějinné situaci, je patrně současně ukazatelem toho, že jde o zvěst nadčasovou. Aspekt její nadčasovosti je zřejmě mimo jiné umocněn literárním žánrem knihy Jl, jež ji (zvěst) zachycuje. Kniha Jl pravděpodobně tvoří celek liturgických textů postihujících zkušenost kultického ceremoniálu. Problematikou textu Jl jakožto textu liturgického se podrobněji zabývá prof. Bič, přičemž zvažuje teze Engellovy, Mowinkelovy...aj. Sdílí předpoklad, že zvěst knihy Jl v sobě patrně jímá rovinu výpovědi o prožitku kultického dramatu zakoušeného při bohoslužebném (patrně novoročním) rituálu (jenž by snad mohl vykazovat rovněž i paralely s liturgií „tamuzovskou“). (BIČ, 1960, s. 15 a 31) ...*Im Kultus* (ursprüngliche Kultliturgie) die grossen Heilstaten Gottes vergegenwärtigt und als gegenwärtige Ereignisse von den Feiernden stets neu erlebt werden. Im gegenwärtig Augenblick treffen sich Urzeit und Endzeit, und die Gläubigen sind mitten in den grossen Schöpfungskampf Gottes versetzt, sie erleben den Aufbruch der Urfeinde und ihre Zerschmetterung (ibid., s. 15).

naznačují existenci jistých paralel mezi děním zaznamenaným v Ex a v Jl.³⁹ Text Jl 1,4 svou výpovědí o působení ničivých kobylek zřejmě naráží na pojednání Ex o osmé (tj. kobylkové) ráně. Podstata přítomné analogie mezi pojednáním Ex o osmé egyptské ráně a výpovědí Jl 1,4 však nespočívá toliko v tom, že se v obou případech jedná o reflexi kobylkové pohromy.

Ve svém pojednání o osmé egyptské ráně kniha Ex označuje ničivé kobylky termínem קִבְלָה .⁴⁰ Z hlediska jazykového je tvar קִבְלָה jednak podstatným jménem, které hebrejský text užívá zpravidla v jednotném čísle - *kobylka*, jednak slovesem 1. sg. impf. hi (vycházejícím ze slovesného kořene קִבַּל), jež v překladu znamená *rozmnožím*.⁴¹ Ve SZ je tohoto výrazu poprvé užito v Gn 3,16, a to jako slovesa, které tvoří součást Hospodinem proneseného rozsudku („soudního“ rozhodnutí) nad ženou – *rozmnožím...*⁴² Z toho vyplývá, že výraz קִבְלָה je synonymem pro nástroj zkázy (*kobylka*) a současně odkazuje na Hospodinovo „soudní“ jednání, v daném případě na akt rozmnožování ničivých kobylek (*rozmnožím*).⁴³

Tutéž výpovědní intenci patrně sdílí Jl 1,4. קִבְלָה je jedním ze čtyř výrazů, jež Jl 1,4 pro své vyjádření o kobylkách volí. Zmiňuje rovněž další tři typy ničivého hmyzu, které snad napadají vegetaci fázově. Tím akcentuje motiv komplexního zničení a opět i motiv množství a množení činitelů této pohromy, které Hospodin označuje za své veliké, jím seslané vojsko.⁴⁴ Jak ve vyprávění o osmé egyptské ráně (z Ex), tak i ve výpovědi o kobylkové katastrofě (z Jl) tedy patrně nejsou primárním předmětem zájmu kobylky samotné, nýbrž realita toho, že se v případě oné kobylkové pohromy jedná o Hospodinovo soudní/„soudcovské“ působení/jednání.⁴⁵

Motiv mnohosti/nesčetnosti je přítomen rovněž ve výpovědi Jl 1,6.7; 2,2.5.7.11. Jako *početný, nesčíslný, nespočetný* ($\text{רַב וְעֲצוּמִים, רַב מְסֻפָּר, וְאֵין מְסֻפָּר}$)⁴⁶ je zde

³⁹ O některých z paralelních motivů svědectví Jl a Ex bude podrobněji pojednáno ve 2. oddílu této práce.

⁴⁰ Srv. Ex 10,4nn.

⁴¹ Srv. GESENIUS, Wilhelm. *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über Das Alte Testament*. Berlin/Göttingen/Heiderberg: Springer – Verlag, 1954, s. 741; KOEHLER, Ludwig; BAUMGARTNER, Walter. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden/New York/Köln: E. J. Brill, 1996. Vol. III., s. 1176.

⁴² Srv. Gn 3,16: *Ženě pak (Bůh) řekl: Velice rozmnožím bolesti tvé.*

⁴³ Srv. BENEŠ, Jiří. *V moci Slova*. Praha: Tisk HOPE – Jedlička, 2003b, s. 43.

⁴⁴ Srv. Jl 2,25; *The Old Testament mentions several kinds of locusts by seven different names. Some are synonyms denoting the same species, still others different species. Here it is not locusts in the different stages of their development or different species that are meant, but the four names are used to exhaust the category and to describe the completeness of the destruction caused by these successive swarms. What one swarm had left another devoured.* SMITH, John Merlin Powis; WARD, William Hayes; BEWER, Julius A. *The International Critical Commentary*. Edinburgh: T. and T. Clark Ltd, 1985. A Critical and Exegetical Commentary on Micah, Zephaniah, Nahum, Habakkuk, Obadiah and Joel, s. 75.

⁴⁵ Srv. BENEŠ, 2003b, s. 43.

⁴⁶ Srv. Jl 1,6.7; 2,2.5.11.

charakterizován plenící národ/lid.⁴⁷ Tato jeho výchozí (textem opakovaná) charakteristika mimo jiné zahrnuje termín *לַעֲרֹב*. Termín *לַעֲרֹב* je odvozen od slovesného kořene *רֶבַב*, který je reduplikovanou formací slovesného kořene *רָבַה* (utvářejícího tvar *רָבַה*),⁴⁸ přičemž podobně jako *רָבַה* nese význam *rozmnožit se, být/stát se početný*.⁴⁹ Označení onoho četného plenícího národa, *גֹּי* - národ, nekonsolidovaný lid, (jako první v pořadí uvedené⁵⁰) znamená také hejno, roj.⁵¹ Mohlo by se jednat o roj hmyzu (kobylyk), stejně jako v případě JI 1,4. Ničivý národ - *גֹּי*, jenž je posléze označen za konsolidovaný lid (*עַם*) vojenského ražení a nakonec stejně jako plenící kobylyky (za použití totožného termínu *חַיִּל*) nazván vojskem Hospodinovým,⁵² by mohl být metaforickým vyjádřením pro ničivé kobylyky.⁵³ Každopádně je možné říci, že jak plenící kobylyky, tak i plenící národ jsou zde činiteli zkázonosné aktivity, jež je projevem Hospodinova „soudního“ jednání.

⁴⁷ Srv. také JI 2,2.5.11.

⁴⁸ KOEHLER; BAUMGARTNER, 1996, III., s. 1174.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Srv. JI 1,6 s JI 2,2 aj.

⁵¹ KOEHLER; BAUMGARTNER, 1994, I., s. 183.

⁵² Srv. JI 2,11 s JI 2,25. V textu JI 1,6, který jako první pojednává o ničivém národu, je tento národ označen termínem *גֹּי*, tj. vnitřně neuspořádaný lid. V JI 2,2 je ničivý lid s totožnou charakteristikou mnohý, troufalý, četný, nespočetný /srv. synonymní výrazy v JI 1,6 a JI 2,2: *אֵין מִסְפָּר*, *רָב*, *עֲרֹב* / označen již jako *עַם*, tj. vnitřně uspořádaný lid. Dle JI 2,5 se stává lidem seskupeným k bitvě - *עַם עֲרֹב עֲרֹב מִלְחָמָה*. Dle JI 2,7 nabývá povahy bohatýrů, válečnicků - *גִּבּוֹרִים, אֲנָשֵׁי מִלְחָמָה*. V JI 2,11 je nakonec označen za vojsko/šik samotného Hospodina - *חַיִּל, מִלְחָמָה*. Před ničivým vojskem Hospodin vydá svůj hlas jako jeho vojevůdce (JI 2,11). Hospodinovým slovem je ono ničivé vojsko konsolidováno.

⁵³ Textové výpovědi o jednotlivých ničivých faktorech (ničivé kobylyky, plenící národ, oheň) by bylo možné nahlížet jako a) shrnující (souborný) záznam několika katastrof, k nimž mohlo, ale také (ve skutečnosti) nemuselo dojít ve stejném časovém údobí. Stejně tak by tyto výpovědi mohly představovat b) záznam jednotlivých aspektů/rozměrů jednoho a téhož zkázonosného dění (jedné katastrofy): Kobylyky, dravý atakující národ i oheň ničí a pustoší nezávisle na sobě, avšak současně i v jakési vzájemné „symbióze“. Ve své podstatě konají totožnou činnost nesoucí totožné důsledky (*יבש* - vyschnutí, *שָׂרַר* - úhyn). Dle výpovědi textu pohlcují vegetaci jednak kobylyky, jednak oheň. Pro působení obou těchto činitelů je užito slovesa *אָכַל* (srv. JI 1,4 s JI 19). Invaze dravého národa (srv. JI 1,7) je dle JI 2,3 provázána pohlcováním ohně. Napadá a ničí vegetaci stejně jako kobylyka. Poukazem na realitu vzájemné souvztažnosti působení daných činitelů by tedy text mohl naznačovat, že jde o záznam jednotlivých aspektů/rozměrů jedné a téže katastrofy. c) Jak již bylo výše naznačeno – mohlo se také současně jednat pouze o jednoho činitele, jenž je napříště popsán metaforickým vyjádřením, tj. ničivé vojsko jako metafora ničivých kobylyk, či naopak kobylyková epidemie jako metafora invaze plenícího národa. Patrně zde nelze překročit rovinu hypotéz.

1.2.1.2. Jl 1,10.15; 2,1b⁵⁴

Jl 1,10a.b předkládá konkrétní dílčí údaje o tomto ničivém dění pomocí slovesa שרד - zahubit, zpusťoit. Takto vytváří protipól výpovědi Jl 1,15, jež pomocí slova שר (vycházejícího právě ze slovesa שרד) tvoří slovní hříčku שר משרי - zkáza/záhuba od Všemohoucího. Pojednáváná slovní hříčka, שר משרי, je metaforicky formulovanou charakteristikou (den Hospodinův přichází jako zkáza od Všemohoucího) dění nastávání (přibližování se) Hospodinova dne (soudu⁵⁵), o němž Jl 1,15 svědčí: אִם יִבֹּא יְהוָה וְכָשַׁד מִשְׁרֵי יְבוּא... - ...nebot/vždyť Hospodinův den je blízko, jako zkáza od Hospodina přichází.⁵⁶

Co se týče formulační podoby výpovědi o nastávání Hospodinova dne - - zatímco Jl 1,15 daný záznam utváří pomocí slovesa בוא ve tvaru praefixálu slovesného kmene q (בוא - přijde, přichází), Jl 2,1 dává přednost - při použití téhož slovesa v tomtéž kmenu - tvaru בא, který je tvarem affixálu (přišel/nadešel) a současně i tvarem aktivního participia (je přicházející/právě přichází).

Je možné předpokládat, že takto stylizované výroky společně naznačují, že přicházení Hospodinova dne vykazuje procesuální charakter. Dění přicházení/nadcházení Hospodinova dne již bylo (Hospodinem) rozpoutáno, uvedeno v „pohyb“. Není však zřejmé, kdy dojde svého plného projevu a dokonání (ad. בוא). Hospodinův den je blízko, přibližuje se, nastane, tj. přichází (בוא), a současně již je (ve své stávající „předjímající“ formě, v podobě stávajícího dění) zde, tj. právě přichází/již nadešel (בא). Nechává pocítit svou blízkost.

Výše pojednáváná souzvučnost vyjádření z Jl 1,10ab.15 patrně upozorňuje na existenci souvztažnosti mezi stávajícím ničivým děním a nastáváním/procesem nastávání Hospodinova dne (soudu). Mohlo by se jednat o poukaz na to, že stávající zkázonosná činnost kobytek/atakujícího národa (tj. stávající událost zkázy) jednak je

⁵⁴ Je zpusťořeno (שרד) pole, truchlí země, neboť je zničeno (שרד) obilí, uschlo víno, olej je zchřadlý. (Jl 1,10) Běda tomu dni, neboť je blízko den Hospodinův a jako zkáza od Všemohoucího (שר משרי) přichází (בוא). (Jl 1,15)... (Ať se) chvějí se všichni obyvatelé země, neboť přišel/přichází (בא) den Hospodinův, neboť (je) blízko... (Jl 2,1b).

⁵⁵ Srv. Jl 4,2: ...budu se (já, Hospodin) s nimi (národy) soudit o lid můj.

⁵⁶ Srv. také Jl 2,1; 3,4; 4,2. Výpovědi o יום יהוה zachycují (kromě knihy Jl) také výroky k Izraeli z Am 5,18.20, Sf 17,14, Mal 3,23, Ez 13,5 a výroky k národům z Iz 13,6.9 (zejména k Babylónu), Abd 15 (zejména k Edomu) – srv. Jl 1,15; 2,1.11 (výroky k Izraeli), Jl 3,4; 4,14 (výroky k národům). WOLFF, Hans Walter. *Biblischer Kommentar Altes Testament*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag des Erziehungsvereins GmbH, 1969. Dodekapropheten 2: Joel und Amos, s. 38. *In der vorliegenden Constructs-Verbindung meint אִם nicht eine bestimmte Zeitdauer, sondern ein durch den beigefügten Namen bestimmtes Geschehen in der Zeit...Jahwe ist in dieser Verbindung...der, der mit seinem Erscheinen die verdeutlichen und Handeln das Ereignis in der Zeit schlechthin beherrscht* (ibid.).

a stává se hmatatelným výrazem (projevem) reality nastávání (přibližování se) Hospodinova dne, a tedy i předzvěstí vlastního příchodu onoho dne, jednak je (v rámci daného textového podání) metaforou/obrazným popisem (procesu) nastávání Hospodinova dne samotného.⁵⁷

1.2.1.3. Jl 2,1b-3.5-7.10-11⁵⁸

Předpoklad, že jde současně o metaforické vyjádření, lze podpořit např. poukazem na znění textové pasáže Jl 2,1-11. Působení ničivého národa, lidu či vojska, jímž je země, krásná jako zahrada Eden, přeměněna v *poušť zpusťosení*, je dle znění Jl 2,1.2nn zcela zřejmě metaforou nastávání Hospodinova dne: Přicházející den Hospodinův,⁵⁹ tj. den tmy a temnoty,⁶⁰ je *jako úsvit rozšířený nad horami lid mnohý a troufalý*...⁶¹ *Všichni obyvatelé země se chvějí*...⁶² příčinou toho, *...že přichází den Hospodinův*⁶³ *jako národ či lid mnohý, nesčíslný/lid troufalý, seskupený k bitvě/bohatýři, bojovníci/vojsko* (Hospodinovo).⁶⁴ *Země se chvěje před ním*..., před přicházejícím lidem/vojskem,⁶⁵ totiž před přicházejícím dnem Hospodinovým.⁶⁶

⁵⁷ V případě, že by výpovědi o zkázonosné činnosti kobylek/národa byly reflexí konkrétní události/konkrétních událostí doby prorokovy, pak by tato zkázonosná činnost (událost zkázy) mohla být hmatatelným výrazem (projevem) reality nastávání (přibližování se) Hospodinova dne, a tedy i předzvěstí vlastního příchodu onoho dne, tj. hmatatelným výrazem/projevem, jímž jsou konfrontováni a ježž jako „předzvěst“ vlastního příchodu Hospodinova dne zakoušejí současníci Joelovi. *הַיְיָ עֹדֵי ...ist noch nicht vollendete Tatsache wie der Heuschreckeneinfall und die Dürre, aber er ist nahe, er ist im Kommen.* (WOLFF, 1969, s. 40) Jako předzvěst příchodu Hospodinova dne je patrně stávající katastrofa rozpoznávána prorokem (ibid., s. 39). Ničivé působení kobylek/národa by zřejmě současně mohlo být metaforou/obrazným popisem (procesu) nastávání Hospodinova dne samotného (což ovšem nikterak nevylučuje možnost, že text svým pojednáním může současně reflektovat skutečné zkázonosné dění z doby Joelovy nebo k němu odkazovat). Popis ničivého dění způsobeného kobylkami/atakujícím národem jakožto metaforický popis vlastního procesu nastávání Hospodinova dne by mohl jednak představovat reflexi událostí doby Joelovy, jednak postihovat události eschatonu (srv. např. Zj 9,3nn). Vzhledem k tomu, že text knihy Jl jako takový navíc zřejmě představuje záznam prožitku z bohoslužebného rituálu, mohl by být (tento popis) současně popisem, jenž opakovaně – v každé době – ono dění zpřítomňuje.

⁵⁸ *Chvějí se všichni obyvatelé země, neboť přišel/přichází den Hospodinův, neboť (je) blízko.* (Jl 2,1b) *Den tmy a temnoty, den mračna a soumraku, jako úsvit je rozšířen nad horami lid mnohý a nesčíslný*... (Jl 2,2) *Před ním pohltil oheň a za ním sežehl plamen. Jako zahrada Eden (byla) země před ním, po něm (jako) poušť zpusťosení*... (Jl 2,3) *...jako lid nesčíslný seskupený k bitvě.* (Jl 2,5) *Před ním se chvějí národy*... (Jl 2,6) *Jako bohatýři běží, jako bojovníci vystupují (na) hradby*... (Jl 2,7) *Před ním se chvěje země, třesou se nebesa, slunce a měsíc jsou zachmuřeli* (קדק), *hvězdy odebraly svůj jas.* (Jl 2,10) *A Hospodin vydal hlas svůj před vojskem svým, neboť (je) velmi mnohý šik jeho, neboť je nesčíslný činící slovo jeho, neboť veliký (je) den Hospodinův* ... (Jl 2,11).

⁵⁹ Srv. Jl 2,1c.

⁶⁰ Srv. Jl 2,2a.

⁶¹ Jl 2,1.2nn.

⁶² Jl 2,1.

⁶³ Jl 2,1.

⁶⁴ Jl 1,6; 2,2.5.7.11.

⁶⁵ Jl 2,10.

To, a) co dosud nikdy nenastalo⁶⁷ a posléze již nenastane,⁶⁸ b) čeho jsou oslovení učinění účastníky i zvěstovateli⁶⁹ a c) co (v daném časovém údobí) zakoušejí jako dění zkázy, je tedy výrazem již započatého procesu nastávání (přibližování se) Hospodinova dne (soudu).

1.2.2. Ohrožená existence oslovených

Jako doklad reality nastávání Hospodinova dne však text neidentifikuje toliko působení jednotlivých zkázonosných činitelů, nýbrž veškeré dění, jež je důsledkem tohoto působení: Zatímco v Jl 1,9-13 představují výroky o důsledcích tohoto působení (tj. o odejmutí oběti, vysychání obilí/zrna a o lkajícím/hynoucím stvoření) výrazné charakteristiky stávajících událostí, v Jl 1,16-18 jsou tyto výpovědi nově stylizovány, rozvinuty⁷⁰ a ve vazbě na Jl 1,15 (pomocí obratu *כיִבֶּן - zda-li ne*)⁷¹ kladeny do pozice údaje (řečnické otázky), který dokládá skutečnost, že *...Hospodinův den je blízko...přichází*.⁷²

1.2.2.1. Jl 1,4-7 (4,18)⁷³

V pořadí první vyjádření postihující důsledky stávajícího dění zachycuje výrok Jl 1,5: *...je odříznuta/odřezána/odňata hroznová štáva*. Výrazu *סִבֵּן - hroznová štáva* je v knize Jl užito celkem dvakrát. Kromě Jl 1,5 se vyskytuje ještě v Jl 4,18, a to v rámci popisu šťastné, blažené budoucnosti, jež se dostaví poté, kdy se Hospodin v *onom*

⁶⁶ Jl 2,1b.

⁶⁷ Srv. Jl 1,2b; 2,2c.

⁶⁸ Srv. Jl 2,2.

⁶⁹ Srv. Jl 1,2,3.

⁷⁰ Jak Jl 1,10-12, tak i Jl 1,17-18 zachycují zničení zrna a obilí. Avšak zatímco Jl 1,10-12 dále reflektuje zanikání vegetace a truchlení zeminy, z níž rostlinstvo vzchází, Jl 1,17-18 naopak věnuje pozornost strádajícím zvířatům. Obě textové pasáže se tedy vzájemně doplňují, a takto předkládají plastický obraz stávajícího stavu celé přírody, její rostlinné i živočišné říše, flóry i fauny.

⁷¹ Srv. Jl 1,16.

⁷² Jl 1,15.

⁷³ *Zbytek (po) housenkách (kobytek) snědly kobylky, zbytek (po) kobylkách snědly (neokřídlené) kobylky, zbytek (po) (neokřídlených) kobylkách snědli chrousti. (Jl 1,4) ... plačte, úpějte ... nad hroznovou štávou, neboť je odříznuta od úst vašich. (Jl 1,5) Neboť národ vystoupil na zemi mou, troufalý, není počtu; zuby jeho zuby lva, má špičáky lva/lvice. (Jl 1,6) Učinil mou vinnou révu hroznou pouští, můj fíkovník pahýlem... (Jl 1,7) ... I stane se v onen den: hory budou kanout hroznovou štávou... (Jl 4,18).*

(Hospodinově) *dni* - אִי יִשְׁפֹּט זְמוֹתָא zastane svého lidu ve své soudní při s národy⁷⁴ a doslova zaplaví svůj lid požehnáním.⁷⁵ Ono požehnání zde bude zpodstatněno darem země s jejími bohatými plody, *odlesku to ráje a předobrazu nebeské blaženosti*,⁷⁶ a zejména Hospodinovou přítomností: *I stane se v den onen - hory budou kanout hroznovou šťávou (סִיָּף)*⁷⁷ ... a Hospodin (bude) útočištěm lidu svému⁷⁸ ... i stane se Jeruzalém svatyní/posvátným prostorem a cizáci již do něho nepřejdou.⁷⁹

Hroznová šťáva kanoucí po horách tedy v Jl 4,18 představuje jeden ze symbolů blahobytu a radostného, pokojného života v Hospodinově přítomnosti, v zemi zaslíbené, kam *cizáci (סִיָּף)*⁸⁰ - tj. národy plenicí, atakující - nevejdou. Odnětí hroznové šťávy (obraz stávajícího stavu) z Jl 1,5 patrně zpodobňuje opak toho, co je popsáno v Jl 4,18, tj. opak Hospodinem zaslíbené budoucí, „eschatologické“, „rajské“ reality. Společně s Jl 1,4.6-7nn zobrazuje stav bídy, nouze, bezmoci, dění útlaku a zkázy. Hory nekanou hroznovou šťávou, nýbrž překypují lidem (vojskem) mnohým a troufalým.⁸¹ Do oblasti, kam v budoucnu ... *cizáci již nepřejdou*,⁸² ... *vystoupil nescíslný (ničivý) národ*,⁸³ dolehla živelná katastrofa.⁸⁴

Jl 1,5 pojednávající o odnětí hroznové šťávy, Jl 1,6-7 popisující vpád plenicího národa a stejně tak i Jl 1,4 zachycující působení nenasytných kobylek (v rámci Jl 1) předkládají očím čtenáře obraz patrně tytéž mučivé zkázy, přičemž dle znění výroku Jl 1,4, který je v Jl 1 v pořadí prvním, a tudíž směrodatným výrokiem vypovídajícím o daném zkázonosném dění, je ona zkáza zkázou naprostou, doslova bezezbytkovou.

⁷⁴ *Neboť, hle, ve dnech oněch, v čase onom, v nichž obrátím úděl Judských a Jeruzalémských/Judy a Jeruzaléma, shromáždím všechny národy a způsobím jejich sestoupení do údolí J:hošafat. A budu se tam s nimi soudit o lid můj, dědictví mé, Jisrael...* Jl, 4,1-2.

⁷⁵ Jl 4,18-21.

⁷⁶ VksZ IV., 1998, s. 682.

⁷⁷ Jl 4,18.

⁷⁸ Jl 4,16b.

⁷⁹ Jl 4,17.

⁸⁰ *Ve výrazu יִשְׁפֹּט cizorodost. (BIČ, Milan. Ze světa Starého zákona. Praha: Kalich, 1986. Díl I., s. 272.)* Názvuk daného výrazu prozrazuje, že jde o člověka, před nímž ... *je třeba mít se na pozoru.* (ibid.) Český můžeme říci „cizák“. (ibid.) Termínem סִיָּף jsou ve SZ ponejvíce označováni cizinci, kteří ... *přicházeli často nečekaně a zpravidla nevítaně, protože nebyli vedeni nejlepšími úmysly...* סִיָּף (jsou) *plenicí, pálicí a vraždící nepřátelé, (nicméně) nepřejdou i lidé z vlastních řad, kteří se svou cizorodostí stávali pro ostatní svodem a nebezpečím* (ibid.).

⁸¹ Srv. Jl 2,2.

⁸² Jl 4,17.

⁸³ Jl 1,6.7.

⁸⁴ Srv. Jl 1,4, také Jl 1,10-12.16-20.

1.2.2.2. Jl 1,5.9.10-13.16⁸⁵

Je-li výpověď o odnětí (כרת) hroznové šťávy jedním z metaforických výrazů pro stávající celkový stav nouze a dění zkázy, pak výpověď o odnětí (כרת) oběti a úlitby z domu Hospodinova⁸⁶ - jakožto o důsledku zničení sklizně, a tudíž o odnětí možnosti obětiny v obět' přinášet – představuje další aspekt tohoto stavu.

Zničené rostliny spolu s jejich plody, jakož i suroviny z daných plodů vyráběné představují pro lid jednak zdroj obživy (závisí na nich fyziologický chod života), jednak možnost obětovat,⁸⁷ tj. předstupovat před Hospodina v poslušnosti příkazů,⁸⁸ jež Hospodin pro onen vstup do jeho přítomnosti lidu udělil, rozvíjet život víry.

Na tuto skutečnost patrně mimo jiné poukazuje Jl 1,16: *Zda-li není před očima vašima potrava odříznuta (כרת), z domu Boha našeho radost a veselí.* To, co je v důsledku stávajícího dění odňato, doslova *odříznuto*, je tentokrát nazváno *potravou*, *pokrmem* - *הַכֶּמֶץ*, tedy tím, čím je lid živen, čím je udržován při životě jak po stránce fyziologické (tehdy, když daný pokrm, tj. dané plodiny/suroviny, konzumuje), tak po stránce svého vnitřního života, života víry (tehdy, když daný pokrm přináší v obět' Hospodinu do Hospodinova domu a těší se ze společenství s ním).

Odnětí onoho pokrmu odpovídá odnětí radosti a veselí z Hospodinova domu, odnětí radosti a veselí těch, kdo onen pokrm do Hospodinova domu přinášeli. Radost a veselí ze synů lidských vysychá, stejně jako (v dané době) vysychá život z odumírajícího rostlinstva, jež v důsledku toho nenese kýžené (k oběti potřebné) plody.⁸⁹ Chybějící obět' je hlubokým zásahem do kultické praxe. Je narušen kult a z pohledu lidu (Juda) je tím ohrožena budoucí existence jeho (lidu) živého vztahu s Hospodinem, na němž je rovněž plně závislá jeho (lidu) budoucí existence jako taková.

⁸⁵ *Procitně/vystřízlivějte, opilci, plačte, úpějte, všichni pijani vína – nad hroznovou šťávou, neboť je odříznuta od úst vašich. (Jl 1,5) Je odříznuta suchá obět' i úlitba z domu Hospodinova... (Jl 1,9) Je ...zničeno obilí, vyschlo víno, olej je zchřadlý... Vinná réva uschla, fíkovník je zchřadlý, granátové jablko, také datlová palma a jabloň, všechny stromy pole uschly, neboť vyschlo veselí ze synů lidských. Přepásejte se a neste smutek, kněží, ...neboť je odňata (כרת) z domu Boha vašeho suchá obět' a úlitba. (Jl 1,10-13) ...Zda-li není před očima vašima potrava odříznuta, z domu Boha vašeho radost a veselí. (Jl 1,16).*

⁸⁶ Srv. Jl 1,9.

⁸⁷ Mnohé z těchto plodin/surovin mají být současně přinášeny Hospodinu v obět'. Při některých zvláštních příležitostech se předkládaly např. obilné klasy (srv. např. Lv 23,12) nebo víno (Nu 28,7). Mezi nejčastěji předkládané obětiny však náležela obilná mouka a olej, z nichž sestává právě ona odňatá *suchá obět' a úlitba* (srv. Lv 2).

⁸⁸ Viz požadavky ceremonielního („mojžíšovského“) zákona.

⁸⁹ Srv. Jl 1,12.

Obecně lze říci, že výroky Jl 1,5b.9.10-13.16 společně svědčí o vzájemném sepětí mezi existencionálním ohrožením lidu a nebezpečím narušení jeho vztahu s Hospodinem. Existence lidu - tonoucí, či spíše naopak „usychající“ v oné rozmáhající se „pustotě“ - není prvotně ohrožena vzhledem k výrazně zhoršeným životním podmínkám, nýbrž vzhledem k možnému narušení vztahu s Hospodinem. Ohrožení existencionální zde nachází svůj základ v ohrožení existence vztahové vazby s Hospodinem.⁹⁰

1.3. Hospodinovo slovo – výzva záchrany

Slovo, jež pojednává - lidskou existenci ohrožující - dění přicházení Hospodinova dne rozpoutává, je tímtež slovem, jež (jak bude níže ozřejmeno) jakožto slovo Hospodinových výzev právě v procesu/procesem onoho ohrožujícího dění onu existenci zachraňuje/ustavuje/tvoří. Vlastní text Jl 1-2, jenž o ohrožujícím dění kobylkové pohromy/vojenského vpádu pojednává, svým charakterem představuje „řetězec“ výzev ke kajícnému, pláčem a voláním k Hospodinu o pomoc prováděnému obratu k Hospodinu, tj. k takové reflexi stávající bolestné situace, jež je procesem cílení k záchraně/Záchraně.

1.3.1. Výzva jako výraz Hospodinovy inkarnace (Jl 1-3)⁹¹

*Samotné dění se nemůže rozhovřit, leč jako ozvěna prorockého slova*⁹² - slova, jež však přece nemluví samo, odděleně do dění.⁹³ Do onoho dění vstupuje a v procesu/procesem onoho dění umožňuje svým recipientům zakoušet sebe sama. V daném případě se počíná naléhavým zvoláním Jl 1,2a nesoucím podobu oslovení

⁹⁰ Zřejmě proto je jako důvod, proč činit pokání, primárně uváděna skutečnost odejmutí oběti (nikoli ohrožení života) a zřejmě také proto jsou prostřednictvím výzev z Jl 1 oslovování a vyzvání k pokání zejména kněží a všichni ti, kteří jsou zodpovědní za službu Bohu. Z textu zaznívá předpoklad, že právě oni jsou a měli by být onou hybnou silou vedoucí k aktivním činům (srv. Jl 1,13-14nn).

⁹¹ *Slovo Hospodinovo, které se stalo k Joelovi, synu P:tuelovu ... (Jl 1,1) Slyšte toto, starci, naslouchejte, všichni obyvatelé země/obývající zemi, ... (Jl 1,2a) ...zda-li se stalo toto ve dnech vašich nebo jestliže ve dnech otců vašich. (Jl 1,2b) O tomto synům vašim vypravujte a synové vaši synům jejich a synové jejich pokolení dalšímu. (Jl 1,3).*

⁹² MISKOTTE, 2004, s. 142.

⁹³ Srv., ibid.

a imperativní výzvy. Konfrontuje starce (stařešiny) - אֲנִי⁹⁴ a následně ty, jež text označuje slovním spojením כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ - všichni obyvatelé země /všichni obývající zemi. V názoru na to, kdo jsou ti, kteří jsou zde takto osloveni, se jednotliví odborníci liší.⁹⁵ Obecně lze říci, že tito oslovení by mohli představovat jednak všechny lid judský a jeruzalémský⁹⁶ v čele s představenými (אֲנִי) rodů, čeledí a kmenů (tj. pojetí

⁹⁴ Starší lidu ... jsou stařešinové, představení rodů, čeledí a kmenů, určení ke spolurozhodování v otázkách práva i pravdy ... VksZ IV., 1998, s. 670.

⁹⁵ To, že stávající dění zasahuje (a v tomto smyslu konfrontuje) všechno stvoření, tj. člověka/lid včetně zvíře, rostlinstva aj., je z výpovědi textu knihy JI zcela zřejmé. Vlastní problematika, jež se váže k otázce významu sousloví כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ v jeho vazbě na výraz אֲנִי, tkví v tom, zda lze předpokládat, že je jeho prostřednictvím kromě všech Judských a Jeruzalémských (JI 4,1) (či v širším smyslu všech lidských obyvatel země – viz dále) Hospodinem osloveno a vyzváno i ono spoluzasažené (s člověkem spolutpící) stvoření. V rámci úsilí o alespoň rámcové zachycení předložené problematiky je na místě reflektovat jednotlivé způsoby užití formulace כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ ve SZ. Toto slovní spojení je zde používáno pro označení a) obyvatel určité územní državy/určitého státního útvaru (Jr 25,29.30; Joz 2,9.24) či b) všech národů (Ž 33,10.13.14). Tehdy, kdy jsou míněny všechny národy země, může být vazba כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ užitá společně s vazbou כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. Slovo אֲנִי, jež označuje jak celou zemi, tak i dílčí územní prostor, je takto alternováno slovem כָּל, jež objasňuje, že v daném případě jde o obyvatele širého území. (PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 1997, s.184. Srv. dále např. překlad Lisowského: *Festland/continent – pevnina, souš, Erde/earth* - země. LISOWSKY, Gerhard. *Konkordanz zum Hebraischen Alten Testament*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart, 1993, s. 1506.) *Nechť chovají bázeň před Hospodinem celá země (כָּל הָאָרֶץ): nechť se jej zaleknou všichni obyvatelé zemského okršlku (כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ) ... Hospodin vidí všechny syny lidské ... dohlédne ke všem obyvatelům země (כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ) ... (Ž 33,8.13.14; srv. též alternativní dvojice vazeb Iz 18,3: כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ; Pl 4,12: כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ). Ani formulace כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ (srv. Ž 33,13 však patrně nezahrnuje veškerenstvo stvoření, nýbrž pouze všechny lidské obyvatele země (srv. Ž 33,13 např. explicitně vyjadřuje, že jde o všechny syny lidské). Pro označení c) veškerenstva stvoření, jímž je daný prostor „naplněn“, je ve SZ často užito slova מְלֵא - plnost, náplň. Hovoří se o plnosti země - אֲרֶץ מְלֵא (Ez 19,7), světa - הָאָרֶץ מְלֵא (Ž 50,12), moře - יָם מְלֵא (Ž 96,11) aj. V Ž 24,1 utvářejí slovní spojení הָאָרֶץ וּמְלֵאָה - země i plnost její a slovní vazba הָאָרֶץ וּמְלֵאָה - svět i obyvatelé jeho paralelismu, že oni יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ - obývající zde mohou být alternativním výrazem pro מְלֵא - to, co dle (zemi), tj. pro veškeré stvoření, nejen veškerou lidskou populaci. Tomuto předpokladu rovněž silně napovídá Ž 98,7, v němž formulace הָאָרֶץ וּמְלֵאָה (zcela totožná s vazbou ze Ž 24,1) utváří paralelismus s formulací יָם וּמְלֵאָה - moře a co jest v něm. Zde יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ téměř jistě představují všechno stvoření žijící na pevnině, neboť právě to je protipólem všeho stvoření žijícího v moři, a tedy odpovídá stylizaci paralelismu. Tehdy, kdy je výraz יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ užit společně s termínem מְלֵא, tedy výraz יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ patrně označuje všechno stvoření. Na základě paralelní reflexe celku těchto údajů a výpovědi knihy JI se lze domnívat, že pod označením כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ jsou v JI 1,2 patrně primárně míněni Judští a Jeruzalémští (srv. JI 4,1). Toto tvrzení lze podpořit: a) pomocí porovnání JI 1,2a s JI 1,14a, JI 2,15b-17a:*

JI 1,2a		Slyšte toto, starci	naslouchejte, všichni obyvatelé země...
JI 1,14a	Uložte púst, svolajte shromáždění ...	shromážděte starce ...	(shromážděte) všechny obyvatele země ...
JI 2,15b-16	Uložte púst, svolajte ... posvěťte shromáždění,	shromážděte starce ...	shromážděte lid .... pacholátka a nemluvíátka

Tam, kde JI 1,14a i JI 1,2a volí formulaci všichni obyvatelé země jako protipól pojmu starci, hovoří JI 2,15-16 o všem lidu (Judy - srv. JI 4,1) včetně nemluvíatek. Nicméně, ve své další významové rovině by toto vyjádření כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ mohlo současně označovat všechno stvoření. Tuto možnost silně podtrhuje záznam JI 2,21.21, dle něhož jsou země a zvířata zcela explicitně Hospodinem osloveni. Tvrzení, že slovní vazba כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ z JI 1,2a nemusí bezpodmínečně označovat pouze (lidské) obyvatele jednotlivých zemí či (ještěž užěji) pouze Izrael, předkládá s odkazem na text Oz 4,3 prof. Bič, přičemž konstatuje, že reflexe této skutečnosti je důležitá pro správné pochopení základní výpovědní intence knihy JI, jež představuje Hospodina jako Boha a Krále veškerenstva. (srv. BIČ, 1960, s. 14-15) Na základě porovnání výpovědi JI 2,1, *chvějí se všichni obyvatelé země, neboť přichází den Hospodinův*, a výroku JI 2,6, *před ním*, tj. před přicházením ničivého vojska, jež je metaforou přicházení Hospodinova dne, *třesou se národy...*, lze každopádně konstatovat, že všichni obyvatelé země zde (v širším smyslu) mohou představovat minimálně všechna lidská stvoření, všechny národy země.

⁹⁶ Srv. JI 4,1.

reflektující vyjádření *וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ* v užším slova smyslu), jednak všechny národy země v čele s jejich představenými a patrně snad i veškerenstvo stvoření pobývajících na zemi, všechnu přírodu⁹⁷ (tj. pojetí přisuzující danému vyjádření širší významové rozpětí).

Své recipienty (Hospodinovo zvolání) vyzývá ke slyšení a naslouchání, respektive slyšení a naslouchání přímo přikazuje. Z hlediska stylistického utváří paralelismus (membrorum), tj. jeho první část ... *slyšte (toto starci)* ... je opisně znovu vyjádřena, upřesněna a rozvinuta jeho druhou částí ... *naslouchejte (všichni obyvatelé země)*. Imperativ *slyšte* je tedy patrně následným imperativem *naslouchejte* potvrzen, zdůrazněn a - co se týče jeho významu, obsahu jeho požadavku - projasněn.

Je-li nutnost slyšení Hospodinova slova/naslouchání Hospodinovu slovu akcentována příkazem, a to ve chvíli, kdy je toto slovo pronášeno, je zřejmé, že to, že bude dostatečně intenzivně reflektováno, není (Hospodinem) považováno za samozřejmé. Uslyšet ve smyslu zaslechnout není dostačující. Ve své podstatě to znamená oslyšet. Stylizace zvolání JI 1,2a ve formě paralelismu ozřejmuje skutečnost, že dané zvolání představuje příkaz slyšení ve smyslu aktivního, uvědomělého, soustředěného, bytostného naslouchání.⁹⁸ Hospodinovo slovo vznáší na oslovené požadavek „rozevřít sebe sama“ a vydat sebe sama v „proud“ jeho vlivu.

Plně se Hospodinovu slovu vystavit - naslouchat a uslyšet - v daném případě znamená být konfrontován s výzvou reflektovat ojedinělý charakter onoho dění: *Slyšte ..., naslouchejte..., zda-li se stalo (היה) toto ve dnech vašich, nebo jestliže ve dnech otců vašich*. Znamená to být vystaven tváří v tvář pověření vyprávět o onom dění svým potomkům,⁹⁹ tedy tradovat, zpřítomňovat je, a v tomto smyslu „zachovávat“ jeho existenci. Vyprávěním o něm je opakovaně v existenci „uvádět“, a tím vystavit své potomky vlivu Hospodinových příkazů (*slyšte..., naslouchejte..., procitněte...* atd.), které v průběhu tohoto dění zaznívají.

To, že se Hospodinovo slovo „stalo“ k Joelovi a že své recipienty vyzývá k naslouchání pronášenému, implikuje skutečnost, že se nechává slyšet. Činí se zřetelně slyšitelným. Z hlediska hebrejského myšlení právě tento fakt (toto dění)

⁹⁷ Srv. např. BÍČ, 1960, s. 14.

⁹⁸ „*Naslouchejte*“ znamená „*vnímejte*“ ve smyslu „*zcela se otevřete, vystavte se a podlehněte slovu*“. Není to jen pokyn k poslušnosti, jak dořikávají Kraličtí, ale spíše k vnitřnímu otevření se a prožití moci Hospodinova slova. *Slyšením se má Hospodinovo slovo dostat co nehlouběji do nitra člověka. To má své závažné důsledky. Slyšení totiž souvisí s vnitřním, duchovním životem ... život je na naslouchání závislý. Duše člověka, tedy ten „vnitřní člověk“ (2K 4,16), žije ze slyšení.* BENEŠ, 2003, s. 286.

⁹⁹ JI 1,3.

odpovídá inkarnaci. Inkarnace znamená, že Výzva (vyzývající Hospodin) učiní sama sebe natolik zřetelnou, že se stane nepřeslechmatelnou.¹⁰⁰ Stejně jako samotná skutečnost nastávání Hospodinova slova k Joelovi, tak i (Joelem tlumočené) povolání určené recipientům Hospodinova slova, výzva naslouchat, tj. vydat sebe sama v „proud“ zaznívajícího Hospodinova slova, odpovídá aktu (procesu) Hospodinova sebevydání. *Oslovením (Hospodin) vstupuje do existence člověka, ...bere na sebe riziko, ... (zmocňuje osloveného) reprezentovat ve svém světě Boha, ...v jistém smyslu se „vydává všanc“ svému pověřenci i ostatním, kteří byli pověřeni tímto pověřencem.*¹⁰¹

1.3.2. Povolání k bytí (Jl 1,2.4-5a.14c; 2,12.13)¹⁰²

Požadavek vnitřní otevřenosti vůči Hospodinovu slovu je (mimo jiné) výrazem Hospodinovy objektivní reflexe skutečnosti, že vnitřní stav oslovených je podoben stavu opilců, „pijanů vína“. Text Jl 1,5a danou reflexi vyjadřuje imperativní výzvou *procitněte/vystřízlivějte, opilci, plačte, úpějte, všichni pijani vína...*, jež plynule navazuje na znění výzvy z Jl 1,2a (rozvinuté v Jl 1,2b-3).

Přirovnání oslovených k opilcům zřejmě – co se týče antropologického hlediska¹⁰³ – ukazuje na to, že (ve stávající době) je existence oslovených existencí umdlévajícího, „mátožného“, „rozostřeného“ či „zastřeného“ lidství, tj. že se oslovení nacházejí ve stavu určitého duševního „umdlení“, jakési omámenosti, z níž je nutně třeba procitnout, vystřízlivět (יָרַץ), neboť patrně odpovídá stavu neschopnosti vidět stávající realitu (situaci, dění a jeho okolnosti) objektivně. Svým obsahem - konkrétně narážkou (*procitněte*) *opilci, (plačte, úpějte) pijani vína...* - výzva Jl 1,5 předcházející výzvu Jl 1,2a problematizuje: K soustředěnému naslouchání jsou vyzváni ti, jimž je pro jejich „opilost“ pravděpodobně velmi neskonné, či dokonce nemožné vznesenou Hospodinovu výzvu (k soustředěnému naslouchání) uskutečnit.

¹⁰⁰ BALABÁN, 1996, s. 102. Srv. také HELLER, 1994, s. 75.

¹⁰¹ BALABÁN, 1996, s. 74.

¹⁰² *Slyšte toto, starci, naslouchejte, všichni obyvatelé země/obývající zemi, ... (Jl 1,2a) ...zda-li se stalo toto ve dnech vašich nebo jestliže ve dnech otců vašich...* (Jl 1,2b) ...*Zbytek (po) housenkách (kobylek) snědly kobylinky, zbytek (po) kobyilkách snědly (neokřídlené) kobylinky, zbytek (po) (neokřídlených) kobyilkách snědli chrousti.* (Jl 1,4) *Procitněte, opilci, plačte, úpějte, všichni pijani vína...* (Jl 1,5a) ...*Volejte o pomoc k Hospodinu.* (Jl 1,14c) *Obraťte se...celým srdcem svým...k Hospodinu, Bohu vašemu* (Jl 2,12.13).

¹⁰³ Současně s výše uvedeným předpokladem je však třeba konstatovat, že primárním zájmem Jl 1,5 patrně není reflexe hlediska existenciálního/antropologického, nýbrž náboženského. Výpověď je zřejmě především narážkou na nestřídmé pití, jemuž se v rámci náboženských rituálů oddávali vyznavači Baalova kultu plodnosti (viz. dále oddíl 3).

Již zmíněný fakt, že Hospodinovo slovo samo o sobě představuje dění, o němž vypovídá, rovněž znamená, že vznesené příkazy Hospodin prostřednictvím svého slova udílí a současně svým slovem jejich splnění umožňuje, ba přímo uskutečňuje (a to i navzdory tomu, že vnitřní stav oslovených je podoben stavu „opilců“). Jeho slovo konfrontuje své recipienty s objektivní realitou stanuvšího se či právě nastávajícího dění, jehož je nositelem. Do oné reality je vtahuje, a tím je vyprošťuje z „nereálna“.¹⁰⁴ Zaznívající slovo, výzva z „nereálna“ vyprošťující a do skutečné reality vtahující, ...*profiluje člověka jako člověka* ...¹⁰⁵ Člověk je, neboť je vyzván. Je, neboť se stává. Stává-li se, bude ...*Touto výzvou se člověk stává KDO, mimo tuto výzvu ...je pouze NĚCO.*¹⁰⁶

Uslyšet, naslouchat, procitnout, vystřízlivět, prohlédnout a setkat se s objektivní realitou stávajícího dění v tomto případě znamená setkat se s realitou naprosté, „bezezbytkové“ zkázy.¹⁰⁷ Být konfrontován s oním „bez kvalitativním“ nic, v němž se znenadání proměnilo pozřené,¹⁰⁸ zdevastované¹⁰⁹ či vysychající a následně vyschlé¹¹⁰ kvalitativní „něco“. Aktivně vnímat projevy dané zkázy jednak ve stávající vnější situaci, jednak v sobě sama. Spatřit skutečný stav svůj („opilst“ i svého okolí, a v důsledku této (Hospodinovou výzvou umožněné/vyvolané) reflexe se Hospodinem nechat „uvést“ ve vnitřní pohyb. Být pohnut k pláči, k naříkání, ba dokonce k zoufalému úpění/kvílení,¹¹¹ k volání o pomoc k Hospodinu.¹¹² Být rozpohybován v aktivitu táhnutí/cílení/obratu k Hospodinu,¹¹³ ...*vyvzdorován na Nicotě*,¹¹⁴ a takto vyváděn ...*ke své autenticitě.*¹¹⁵

---

¹⁰⁴ *Word as event, a unique happening in history, which a man is looking for or which takes him by surprise, and which therefore in either case sets the person concerned in a new historical situation.* (von RAD, 1965, II., s. 87).

¹⁰⁵ BALABÁN, 1996, s. 99.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ JI 1,4.

¹⁰⁸ Srv. JI 1,4.

¹⁰⁹ Srv. JI 1,6.7.

¹¹⁰ Srv. JI 1,12.17.20.

¹¹¹ JI 1,5.

¹¹² JI 1,14c.

¹¹³ JI 2,12b.13.

¹¹⁴ BALABÁN, 1996, s. 99.

¹¹⁵ Ibid., s. 81.

1.3.4. Obrat k Budoucímu/budoucímu (Jl 2,12-14)¹¹⁸

Výpovědi výzev z Jl 2,12b-13b jsou rozvinuty a zdůvodněny prostřednictvím výroků Jl 2,13c.14a, které de facto současně ozřejmují vlastní podstatu požadavků z Jl 2,12b-13b (odhalují jejich „zvěstný náboj“, interpretují je). Činí tak velmi pozoruhodnou formou – prostřednictvím citace (části) „formule“ Hospodinovy sebezprezentace (...*je milostivý, lítostivý...atd.*¹¹⁹) a následně kladené otázky, jejímž „předmětem“ je Hospodin sám, respektive Hospodinovo budoucí počínání: *Kdo ví, neobráti-li se a nebude-li želeť a nezůstaví-li po něm požehnání.*¹²⁰

Pojednáváné Hospodinovo počínání je v Jl 2,14a definováno prostřednictvím výrazů vycházejících ze slovesných kořenů שׁוּב, נָחַם a שָׂאָר (בְּרָכָה). Použité výrazy jsou vzájemně propojeny spojkou ׀. To může být ukazatelem toho, že jsou vzájemně provázány v poměru slučovacím (*neobráti-li se a nebude-li želeť a nezůstaví-li ...požehnání*). Současně by se však mohlo jednat o takovou formu vzájemné vazby, v níž se každý z přítomných výrazů uvozených spojkou ׀ stává rozvíjejícím výkladem výrazu, jenž mu bezprostředně předchází (...*neobráti-li se, tedy nebude-li želeť, a tedy nezůstaví-li po něm požehnání*). S ohledem na toto stanovisko je možné předpokládat, že povahu i vlastní podstatu onoho doufanlivě vyhlíženého Hospodinova počínání (očekávané Hospodinovy aktivity) objasňuje výpověď Jl 2,14a samotná.

Sloveso שׁוּב, jako první v pořadí užitě pro popis tohoto Hospodinova počínání, je stejně jako mnohá další hebrejská slovesa slovesem pohybu.¹²¹ Vyjadřuje pohyb vedený jistým směrem, a to takovým směrem, jenž je v porovnání s dosavadním směřováním směrem opačným, tj. vyjadřuje pohyb směřování, „cílení“, „obratu“ - obratu ve smyslu zvratu, tj. změny, nebo návratu.¹²² Očekávaná Hospodinova aktivita je zde tedy popsána jako určitý typ Hospodinova „pohnutí“, „obratu“, jenž je (v daném případě) patrně dále postihován (a takto blíže charakterizován) slovesem נָחַם.

¹¹⁸ *Také nyní, (je) výrok Hospodinův (Jl 2,12a), obraťte/navraťte se (שׁוּבוּ) ke mně v celém srdci svém, v pústu, v pláči a v nářku. (Jl 2,12b) Roztrhněte srdce vaše, a ne roucha vaše. (Jl 2,13a) Obraťte/Navraťte se (שׁוּבוּ) k Hospodinu, Bohu vašemu (Jl 2,13b), neboť (je) milostivý a lítostivý, dlouhoshovívavý a velkého milosrdenství, litující/želející (זֶהָרָה) nad zlym/zlem. (Jl 2,13c) Kdo ví, neobráti-li se (שׁוּבוּ) a nebude-li litovat/želeť (זֶהָרָה) a nepozůstaví-li/nezanechá-li po něm požehnání (Jl 2,14a); oběť suchou a úlitbu Hospodinu, Bohu našemu. (Jl 2,14b).*

¹¹⁹ Srv. Jl 2,13c.

¹²⁰ Jl 2,14a (BK).

¹²¹ JENNI, Ernst; WESTERMANN, Claus. *Theological Lexicon of the Old Testament*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publisher, 1997. Vol. III., s. 1313.

¹²² Srv. ibid. Lisowsky udává k (q) שׁוּב: *zurückkehren/to turn back, to return – navrátit se, vrátit se* (LISOWSKY, 1993, s. 1407). Srv. dále např. Pípal udává k témuž (q) שׁוּב: *na/vrátit se, na/vracet se, u/od/stoupit, odvrátit se, zvrtnout se, změnit (úděl), znovu něco udělat* (PÍPAL, 1997, s. 173).

Co se týče významu slovesa נחם konkrétně v JI 2,14:

- a) Gesenius udává překladovou možnost *es sich leid tun lassen - nechat se pohnout lítostí*.¹²³
- b) Koehler a Baumgartner uvádějí *to become remorseful – stát se naplněným (pohnutým) lítostí, soucitem, slitováním*.¹²⁴
- c) Lisowsky překládá *Mitleid haben – mít soucit, bereuen/to be sorry, to repent - litovat*.¹²⁵

Jednotlivé překladové varianty ukazují, že sloveso נחם znamená jednak být pohnut/jat lítostí, litovat, jednak pocítovat nad něčím (někým) bolest/žal/smutek, mít s někým soucit.¹²⁶ *Vyjadřuje vnitřní duševní („srdeční“) pohyb...*,¹²⁷ přičemž obě významové roviny daného slovesa společně svědčí o tom, že tento pohyb není veden toliko v ... „citové“ sféře, nýbrž že tu jde o objektivní změnu počátečního rozhodnutí s konkrétními důsledky.¹²⁸ Septuaginta tuto skutečnost vyjadřuje tím, že נחם překládá slovesem μετανοειν,¹²⁹ které dle Muraoky znamená ...*to change one's mind, revise one's previous or design*.¹³⁰

Dotazované Hospodinovo počínání, Hospodinův „obrat“ (שיב), tudíž patrně představuje vnitřní „srdeční“ pohyb (litování, soucítění, změny rozhodnutí - נחם), který dochází svého výsledného vnějšího projevu v zanechání (daru) požehnání - שאר בְּרָכָה. V podobě otázky - ...*kdo ví, neobrátl-li se a nebude-li litovat a nezůstává-li po něm požehnání* - dodává pojednávaná výpověď JI 2,14a výzvam k obratu k Hospodinu celým srdcem svým z JI 2,12b.13b rozměr povolání k doufanlivému očekávání na Hospodinovo jednání. Kýžené jednání oslovených (שִׁבוּ עָרִי/אֵל יְהוָה בְּכֹל-לִבְבְּכֶם) - *obratte se k mně/k Hospodinu v celém srdci svém...*), je v JI 2,12b.13b profilováno jako určitý „protějšek“ očekávaného (dotazovaného) jednání Hospodinova.

¹²³ GESENIUS, 1954, s. 497.

¹²⁴ KOEHLER, BAUMGARTNER, 1995, II., s. 688. Slovní vazbu על נחם z JI 2,13 tito autoři opatřují překladem *regret something – litovat něčeho* (ibid.).

¹²⁵ LISOWSKY, 1993, s. 918.

¹²⁶ Srv. BALABÁN, 1993, s. 114.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid., s. 115.

¹²⁹ Septuaginta. Stuttgart: Württembergische Bibellanstalt Stuttgart, 1935. Vol. II., s. 521 /LXX/.

¹³⁰ MURAOKA, T. *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*. Louvain/Paris/Dudley: Peeters, 2002, s. 367. Co se týče motivu „Božího litování“ - prof. Balabán mimo jiné udává, že v „Božím litování“ ...*není důvodu ... vidět obsahový antropomorfismus – tedy obrat, který by mohl Nejsvětějšího a tzv. Vševědoucího nežádoucím způsobem zlidšťovat ... Naopak: obrat „Hospodin ... litoval“ nesnižuje ... božskost Boží, ...podtrhuje ji...Božskost Pravdy spočívá právě v tom, že je ...vystavena překvapení a pohnutí... vnitřně účastna lidských cest...* BALABÁN, 1996, s. 198.

Stejně jako dotazované jednání Hospodinovo je (kýžené jednání oslovených) popsáno slovesem שׁוּב, a tedy definováno jako aktivita cílení/směřování/obratu/návratu (zde k Hospodinu). Přítomná vazba בְּכֹל-לֵבְבְּכֶם - v celém srdci svém/celým srdcem svým zcela explicitně vyjadřuje, že má být tento obrat vnitřním, „srdečním“ pohybem,¹³¹ což opět zcela odpovídá výše zachycené charakteristice pojednávaného obratu Hospodinova.

Bytostný/„srdečný“ pohyb (oslovených) vedený směrem k Hospodinu, k jehož realizaci Jl 2,12b.13a vyzývá, je pohybem (hybností/aktivitou) očekávání na Hospodina, výrazem tázání po Hospodinovu budoucím jednání. Pohybem vyhlížení odpovědi. Vyhlížením toho, zda dojde k pohnutí (שׁוּב וּנְרוּחַ) v „srdci“ Hospodinově, jež by v daném případě našlo svou konkrétní podobu v odvrácení stávajícího zkázonosného dění, v rozhodnutí tvořivě zasáhnout do procesu nastávání onoho dne. Uvést ve skutečnost možnost pozitivního projevu tohoto procesu. Změnit úděl, uskutečnit záchranu, tj. „pozůstat“ požehnání (שׂאֵר בְּרַחֲמָיִם).¹³²

Možnost, že u Hospodina dojde k takovému „typu“ obratu (שׁוּב), je dovozována slovy Jl 2,13c, která jsou téměř doslovnou citací dílčí části Hospodinova sebepředstavení z Ex 34,6.7.¹³³ a) To, že jde o slova Hospodinovy sebeprezentace, znamená, že poskytnutí tohoto zdůvodnění odpovídá aktu uvedení (oslovených) do konfrontace s Hospodinem odhalujícím/zjevujícím sebe sama. b) To, že jde o citaci dílčí části Ex 34, 6.7, znamená, že Jl 2,13c patrně představuje narážku na příběh Mojžíše, jenž se k Hospodinu obrací s prosbami poznat jej,¹³⁴ spatřit Hospodinovu slávu,¹³⁵ a jemuž se v odpověď na jeho prosby dostává možnosti zahlédnout Hospodinova záda¹³⁶ a uslyšet onu samým Hospodinem pronášenou (v Jl 2,13c z části citovanou) „formulí“ Hospodinova sebepředstavení.¹³⁷ S ohledem na to, že Jl 2,13c

¹³¹ K významu pojmu לֵב/לֵבָב - srdce viz dále.

¹³² V Jl 4,1 je zřejmě obsažena slovní hříčka אָשׁוּב אֶת-שְׁבוּתִי, jež vypovídá o tom, že záchrana povolání lidu a obrat/zvrat jeho údělu jsou alternativními výrazy téhož. Bývá předkládána ve znění *přivedu zpět zajaté* (srv. např. BK). Nicméně VksZ IV. považuje tento překlad za nesprávný a překládá slovy *změním úděl ... Přivedení zajatců je (dle VksZ IV.) skutečně možno chápat jako změnu údělu, ale vychází z nepodložené historizace. Výraz „úděl“ (שְׁבוּת) není správné odvozovat od kořene שָׁב čili zajetí, nýbrž od שׁוּב čili obrácení, proměna. Tento termín pak znamená vrátit k původnímu stavu, znovuzřídit jako v prvotní době (VksZ IV., 1998, s. 679). Gesenius udává k sousloví שׁוּב שְׁבוּתִי překlad *zurückbringen* – přivést zpět, *herstellen* – postavit (sem), upravit, dát do pořádku (GESENIUS, 1954, s. 811). Koehler a Baumgartner překládají toto vyjádření (שׁוּב שְׁבוּתִי) slovy *to make a turning* – učinit obrat (KOEHLER, BAUMGARTNER, 1999, IV., s. 1430).*

¹³³ Srv. Jl 2,13c.

¹³⁴ Ex 33,13.

¹³⁵ Ex 33,18.

¹³⁶ Ex 33,23.

¹³⁷ Ex 34,6.7.

1.3.3. Záchrana oslovených (Jl 1,2a.3.5.11.13-14; 2,12-13)¹¹⁶

Forma kýžené reakce na stávající situaci je prostřednictvím členitého řetězce imperativů zachycených v Jl 1,2-3.5.11.13-14; 2,12-17 vyhraněně až detailně určena. Zachycená imperativní provolání zcela konkrétně vymezují jednak typy požadovaných aktivit, jednak skupiny lidí, jež se mají toho kterého konání účastnit a tu kterou aktivitu vykonávat. Podrobně instruuji ty, jež jsou pohlcováni beznadějí (domnělé) bezvýchodnosti a kritičnosti stávajícího stavu. Sama skutečnost, že se Hospodinovo slovo stalo (היה) a nastává v podobě výpovědí, jež reflektují stávající existenciální ohrožení v jeho provázanosti s narušením vztahové vazby k Hospodinu a jež přecházejí ve výzvy ke zcela konkrétním aktivitám, vykazuje v kontextu daného pojednání závažné důsledky. Nastávání Hospodinova slova z daného hlediska odpovídá rozpoutávání procesu záchrany oslovených.

Pro ony sužované se (zaznívající provolání) stávají zcela konkrétním, popisným „návodem“ k tomu, jak si počínat v situaci stávajícího dění, jež odpovídá Hospodinovu „soudnímu“ jednání, procesu nastávání Hospodinova dne (soudu). Jak vstupovat do Hospodinovy přítomnosti – tj. zachovat nenarušenou existenci života víry, a tudíž i existenci lidu jako takovou - v situaci, v níž nelze realizovat obětní praxi. Nelze dostát požadavků ceremonielního/mojžíšovského zákona. Uplatnit směrnice, jež Hospodin pro vstup do společenství se sebou samým udělal. Vyhraněností Hospodinových příkazů tedy Hospodinův lid není omezován (svazován, či dokonce tyranizován), nýbrž zachraňován.¹¹⁷

¹¹⁶ *Slyšte toto, starci, naslouchejte, všichni obyvatelé země ... (Jl 1,2a) ... o tomto ... vyprávějte ... (Jl 1,3) Procitněte/Vystřízlivějte, opilci, plačte, úpějte... (Jl 1,5) ...zastyďte se, oráči, úpějte, vinaři,...(Jl 1,11) Přepásejte se a neste smutek, kněží, úpějte, služebníci Hospodinovi... Vejděte, nocujte v pytlich, služebníci Boha mého, ... uložte půst, svolajte shromáždění, shromážděte starce, všechny obyvatele země,...volejte o pomoc k Hospodinu. (Jl 1,13.14) Obráťte se...celým srdcem svým...k Hospodinu, Bohu vašemu... (Jl 2,12.13).*

¹¹⁷ Předpokladu, že jsou Hospodinovy příkazy patrně iniciovány Hospodinovým bytostným soucitným zaujetím vůči osloveným, nachýleností pomoci, jež by mohla představovat jednu z přílehlavých metaforických označení Hospodina samého, nasvědčují rovněž Hospodinovy četné poukazy na trpící stvoření, jež de facto tvoří nedílnou součást výše pojednávaných příkazů (výzev) a jež následně ústí ve výpověď Jl 2,18a: *I rozhorlil se Hospodin vůči (doslova k) zemi své a měl soucit vůči (doslova nad) lidem svým.*

může být narážkou na tento Mojžíšův příběh, je možné se domnívat, že dění – tímto příběhem zachycené – nachází svůj jemný ozvuk i ve zvěsti Jl 2,12-14.

Právě ony atributy, skrze něž se Hospodin (dle Jl 2,13c) činí (lidu) poznatelným, ozřejmují skutečnost, že pro oslovené je, stává se a zůstává otevřenou neznámou Budoucností. Je *milostivý a lítostivý, dlouhoshovivavý a velkého milosrdenství, litující/želející (אָרַח) nad zlým/zlem*, tj. pln slitovného pohnutí a ochoty změnit svá dosavadní rozhodnutí/své jednání, a tudíž neuchopitelný, neprohlédnutelný - Bůh nepředvídatelných činů. Povolává-li zde Hospodin k sobě samému ty, jimž je a současně se stává Budoucím/Budoucností, povolává je k realizaci pohybu vedeného k budoucnosti. K budoucnosti je orientuje. Vede je kupředu, což již samo o sobě implikuje skutečnost, že je „na cestě k budoucnosti“ předchází.¹³⁸

Vzdálenost mezi nimi, aktualizovanými ADAMY, a Pravdou (Hospodinem) vytváří prostor napětí nabitého „dialogem“... (modlitby, křiky, hádky, vyjednávání). Tento „proud napětí“ nedovoluje, aby (s nimi) Pravda splynula ... Vždycky je přesahuje¹³⁹ (transcenduje). Je vždy víc, než co jsou s to o Ní povědět.¹⁴⁰ Předchází je v zápasech víry, předchází i jejich existenci jako takovou,¹⁴¹ ...ponoukajíc... svou smilovnou příkazností k tomu, co tu ještě není, a přece se již nyní vůči (nim)...otvírá.¹⁴²

Uvádění do přítomnosti Hospodinovy, tj. v pohyb vedený směrem k Budoucímu, zakoušejí recipienti Hospodinových výzev „Mojžíšovu zkušenost“. Vstupují do přímé konfrontace s Tím, jenž skrze slovo zjevuje sebe sama. Mohou však „zahlédnout“ toliko Jeho „záda“.¹⁴³ Do konfrontace se sebou samým Hospodin recipienty svých výzev uvádí. Konfrontuje je, tj. svádí s nimi zápas o záchranu jich samých - ...*vyšel sám ze sebe, otevřel to nové, obnovující ... hořce hojivé...*,¹⁴⁴ tj. osvobozující, zachraňující, budoucí. Ovšem, právě v této konfrontaci (v tomto zápase), jež (jenž) odpovídá Hospodinovu aktu sebeodhalování, se činí zřejmou skutečnost, že Hospodin *...není bytostí průhlednou, jeho tvář lze zahlédnout až na konci (onoho) zápasu.*¹⁴⁵

¹³⁸ Srv. BALABÁN, 1996, s. 105.

¹³⁹ Ibid. Jednotlivé věty citovaného textu, v originále formulované v čase minulém, jsou za účelem přiléhavější aplikace na pojednávanou pasáž Jl 2,12-14 převedeny do času přítomného.

¹⁴⁰ Srv. HELLER, 1994, s. 94.

¹⁴¹ Srv. BALABÁN, 1996, s. 105.

¹⁴² Ibid., s. 106.

¹⁴³ Ibid., s. 105.

¹⁴⁴ BALABÁN, 1998, s. 110.

¹⁴⁵ Ibid., s. 204.

Budoucí je Ten, Kdo se budoucím teprve stane („není, ale bude“).¹⁴⁶ Ten, jenž není Bytím „statickým“, nýbrž ...*Bytím ve smyslu Stávání se, tedy ve smyslu konkrétní otevřenosti do budoucnosti.*¹⁴⁷ V přímé konfrontaci se sebeodhalujícím se Hospodinem ... *je přiměřené (toliko) tázání po Hospodinu,*¹⁴⁸ po tajemství¹⁴⁹ budoucího/Budoucího. *Kdo ví, ...?!¹⁵⁰*

Otázka ohledně Hospodinova jednání, jíž JI 2,14 předkládá, a z ní plynoucí poukaz na Hospodina jako Boha „budoucnostního“, budoucího, (tj.) na Budoucnost samu, zpětně intenzivně osvětlují vlastní význam výzev k obratu k Hospodinu. V povolání k obrácení - *שָׁבוּ עָדַי/אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם* - z JI 2,12b/13b ...*jde o to, aby se člověk zapadlý v TOHU mrtvé minulosti obrátil (שָׁבוּ) do směru víry – tj. k budoucnosti. Tedy: z pouhé jsoucnosti provázené znicotněním a ztrátou smyslu k Bytí, které sytí existenci budoucností¹⁵¹ ...Proměna CO-člověka v KDO-člověka (vyvolaná a vyvolávaná slovem Hospodinovy výzvy) se neděje samočinně, (nýbrž) cestou a na cestě obrácení = = obrácení se (שָׁבוּ) k příštímu, jež má a smí být očekáváno.¹⁵²*

Tato reflexe opět poskytuje možnost nahlížet pojetí biblické antropologie, dle něhož je osvobození, záchrana, rehabilitace a stvoření výrazem jednoho a téhož dění/procesu uváděného v existenci, uskutečňovaného a završeného/završovaného slovem Hospodinovy výzvy.¹⁵³ *Člověk je nejprve vyveden z vězení svého... nedočlověčenství, a potom teprve „stvořen“.*¹⁵⁴ *Člověkem se stává v napětí mezi tím, co jest a co má být..., a proto i bude.*¹⁵⁵ Aktivitou jeho cílení k Hospodinu dochází k jeho postupné vnitřní proměně. Jeho ...*směřování (jej) zjinačuje..., činí ho novějším a novějším: zbudoučňuje ho.*¹⁵⁶ Plné podoby lidství mu dodá a dodává teprve budoucnost/Budoucnost, jež o něho svou výzvou svádí zápas v reflexi toho, že ještě není zcela dotvořen.¹⁵⁷ Povolání k obratu k Hospodinu/Budoucnosti (*שָׁבוּ עָדַי/אֶל יְהוָה*)

¹⁴⁶ Srv. BALABÁN, 1998, s. 12 a 204.

¹⁴⁷ BALABÁN, 1996, s. 84.

¹⁴⁸ Srv. BALABÁN, 1998, s. 12.

¹⁴⁹ *Tajemství se na jedné straně nedá uhodnout ..., na druhé straně se díky němu lidské uvažování přesouvá do jiného řádu, totiž do roviny více či méně osobního vztahu. To, že je tento vztah plný skrytosti, však ještě neznamená, že by se tím umenšoval osobní charakter samotného vztahu.* (MISKOTTE, 2004, s. 136)

¹⁵⁰ JI 2,14a.

¹⁵¹ BALABÁN, 1996, s. 102.

¹⁵² Ibid., s. 99.

¹⁵³ Srv. BALABÁN, 1996, s. 85.

¹⁵⁴ Ibid., s. 40.

¹⁵⁵ Srv. ibid., s. 39.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ TRESMONTANT, Claude. *Bible a antická tradice: Esej o hebrejském myšlení.* Praha: Vyšehrad, 1998, s. 137. Srv. BALABÁN, 1996, s. 82.

v tomto smyslu umožňuje a ustavuje počátek (procesu) stvoření těch, jež jsou povoláni, neboť ... počátek ... (je) obrácení srdcí ... k přicházející budoucnosti.¹⁵⁸

1.3.5. Sdílení Hospodinovy patičnosti (Jl 1,9-14.17-20; 2,18-19.21-22)¹⁵⁹

V celé výpovědi Jl 1 se výrazně profiluje motiv souvztažnosti mezi nářkem lidu a nářkem stvoření (země, dobytka, polní zvěře), jakož i mezi Hospodinovými (Joelovými) výzvami k truchlení/nařikání a poukazy na (již) truchlíci/nařikající stvoření. Pro výpověď o truchlení země i o truchlení (zachovávání smutečních obřadů) kněží je užito totožného slovesa - אבל.¹⁶⁰ Užitím totožných sloves pro činnost země i činnost kněží by text mohl naznačovat, že země (הַאָרֶץ) činí přesně to, k čemu jsou vyzváni kněží, služebníci Hospodinovi, tj. její činnost/aktivita by patrně mohla odpovídat činnosti/aktivitě Hospodinova služebníka.

Text Jl 1 patrně rovněž naznačuje, že činnost Hospodinova služebníka zastává celá příroda. Svými aktivitami, jež Jl 1 postihuje slovy...truchlí země,¹⁶¹ ...jak vzdychá dobytek, pláčou stáda skotu,¹⁶² ...také stáda ovcí činí pokání,¹⁶³ ... také polní zvěř po tobě touží (Hospodine)...,¹⁶⁴ stvoření předchází recipienty Hospodinových výzev (povolání lid) v realizaci (Hospodinem) požadovaného jednání.

Dle znění Jl 1,9b.10a truchlí kněží i země. Nicméně, zatímco kněží jsou osloveni výzvou k hlubokému pokání, k vyhledávání Hospodina - ... přepásejte se

¹⁵⁸ BALABÁN, 1996, s. 85.

¹⁵⁹ Truchlí (אבל) kněží, služebníci Hospodinovi. (Jl 1,9b) Je zpusťeno pole, truchlí (אבל) země, neboť je zničeno obilí, uschlo (שב) víno, olej je zchřadlý. (Jl 1,10) Stydí se (שב)/Uschli (שב) oráči, kvílejí vinaři/uschněte (שב), oráči, kvílejte, vinaři nad pšenicí a nad ječmenem, neboť zanikla sklizeň pole. (Jl 1,11) Vinná réva uschla (שב), fíkovník je zchřadlý, granátové jablko, také datlová palma a jablono, všechny stromy pole uschly (שב), neboť vyschlo (שב) veselí ze synů lidských. (Jl 1,12) Přepásejte se a naříkejte kněží, kvílejte, služebníci Hospodinovi ... křičte o pomoc k Hospodinu ... (Jl 1,13a.14c) Zaschlo zrní..., ... uschlo obilí. (Jl 1,17) Jak vzdychá/bučí dobytek, bloudí/jsou vyděšena stáda skotu, neboť nemají pastvy, také stáda ovcí činí pokání. (Jl 1,18) K Tobě, Hospodine, volám, neboť oheň pozřel pastviny pouště, plamen sežehl všechny stromy pole. (Jl 1,19) Také dobytek pole plane touhou po Tobě, neboť vyschla řečiště vod, oheň pozřel pastviny pouště. (Jl 1,20) I rozhorlil se Hospodin k zemi své a poshověl (měl soucit) nad lidem svým. (Jl 2,18) I odpověděl Hospodin... lidu svému... (Jl 2,19a) Neboj se, země, plešej a raduj se, neboť zvětšil Hospodin, aby učinil. Nebojte se zvěři polní, neboť se zazelenají pastviny pouště, neboť strom ponese ovoce své, fíkovník i vinná réva vydají výtobytky jejich... (Jl 2,21.22).

¹⁶⁰ Srv. Jl 1,9b: ... אבלו הכהנים - truchlí/zachovávají smuteční obřady kněží... s Jl 1,10a: ... אבלו - truchlí země.

¹⁶¹ Jl 1,10a.

¹⁶² Jl 1,18a.

¹⁶³ Jl 1,18c.

¹⁶⁴ Jl 1,20a.

a naříkejte, ...kvílejte..., ...nocujte v pytlích...,¹⁶⁵ o stádech ovcí je konstatováno, že (již) činí pokání,¹⁶⁶ a o dobytku pole dosvědčeno, že *dychtí/plane touhou (po Hospodinu)*.¹⁶⁷ Stvoření a) naplňuje, a tím i b) rezonuje Hospodinovy výzvy k obratu k Hospodinu.

Tytéž Hospodinovy výzvy k pokání (k obratu k Hospodinu) – stvořením naplňované a rezonované – současně dosvědčují skutečnost, že se stvoření stává „předmětem“ Hospodinova soucitného zájmu. Opakovaně akcentují realitu utrpení stvoření. Takto patrně současně nabývají rozměru/charakter povolání ke spolunesení jeho zármutku (zármutku stvoření), tj. k soucítění s tím, jež (co) trpí nevinně.

Lze se domnívat, že silný podnět ke spolunesení zármutku stvoření by hypoteticky bylo možné spatřovat např. v Jl 1,11a - ... *הַכִּישׁוּ אֶפְרַיִם הַיְלִילוּ בְּרָמִים*... V případě prvního vyjádření Jl 1,11a, *הַכִּישׁוּ אֶפְרַיִם*, patrně jde o slovní hříčku, jíž je možné překládat slovy *stydí se (בוש) oráči* (tj. jsou jati zármutkem prodchnutým studem), nebo ještě spíše vazbou *vyschli/uschli (יבש) oráči* či *vyschněte/uschněte (יבש), oráči*.¹⁶⁸ Sloveso *יבש*, jež bylo v Jl 1 dosud užíváno pro vyjádření úhynu (vy/u/sychání) vegetace, zde zřejmě označuje určitý typ lidského (patrně vnitřního) stavu.

Hypoteticky by se mohlo jednat o náznak vyjádření toho, že člověk jakožto součást stvoření za stávajících okolností hyne/(vnitřně) vysychá/vyschl (tj. indikativní překladová varianta - *vyschli/vysychají oráči*) a pro své utrpení úpí (*úpí vinaři*) stejně jako ostatní stvoření. Současně by mohlo jít i o plastické/barvitě vyjádření povolání k intenzivnímu soucítění s trpícím stvořením, ke spolunesení jeho zármutku (tj. varianta překladu ve tvaru imperativu – *vyschněte, oráči, úpějte, vinaři...*).

Jl 1,12, jež na výpověď Jl 1,11 bezprostředně navazuje, patrně reflektuje tutéž problematiku spolunesení utrpení z opačného hlediska. Jako důvod/příčina vysychání a úhynu vegetace je zde uvedeno vyschnutí/vysychání veselí *ze synů lidských* - *...všechny stromy pole uschly (יבש), neboť (כי) uschlo (יבש) veselí ze synů lidských*. Stvoření vysychá/hyne, neboť člověk (patrně vnitřně) vysychá/hyne. Člověk je vyzván

¹⁶⁵ Jl 1,13a.

¹⁶⁶ Jl 1,18c.

¹⁶⁷ Jl 1,20a.

¹⁶⁸ Tvar *הַכִּישׁוּ* může být tvořen jak slovesným kořenem *יבש* - *vy/o/schnout*, tak i slovesným kořenem *בוש* - *za/stydet se*. Z hlediska gramatického odpovídají tvary *הַיְלִילוּ (ילל) - úpějte/úpějí, הַכִּישׁוּ - vyschli/stydí se/(za)styd'te se* jednak imp. hi pl. mas., jednak pf. hi 3. os. pl. mas. Gesenius udává k *הַכִּישׁוּ* : a) pf. *יבש* - *austrocken* – *vysušit, vysychat* (GESENIUS, 1954, s. 282), b) pf. a imp. *בוש* - *beschämen* – *zahanbit* (k Jl 1,11); *fehlschlagen* (k Jl 1,10; 2,17) (ibid., s. 90). Koehler a Baumgartner udávají k *הַכִּישׁוּ* : a) pf. *יבש* - *to dry up* – *vysušit* (Jl 1,10.12.17) (KOEHLER, BAUMGARTNER, 1995, II., s. 384); b) k *הַכִּישׁוּ* pf. a imp. *בוש* – *to be ashamed* – *být zahanbený, stydet se* (Jl 1,11), *be ruined* (joy) – *být zničen* (o radosti) (Jl 1,12) (KOEHLER, BAUMGARTNER, 1994, I., s. 117).

ke spolunesení utrpení stvoření, ale d) stvoření (příroda) oním procesem spolunesení utrpení člověka uvedeného v dění nastávání Hospodinova dne¹⁶⁹ již prochází.¹⁷⁰ I v této aktivitě jej předchází.

Nárek stvoření (jako výraz očekávání na/vydání sebe sama v Hospodinovo jednání, cílení k Hospodinu), jeho pokání, jím prostředkované (demonstrované) Hospodinovy výzvy, to vše může zpodobňovat alternativní výraz pro službu Hospodinu. Způsobem sobě vlastním stvoření rezonuje, demonstruje i samo uskutečňuje slovo Hospodinova povolání (ve všech výše pojednaných aspektech), a takto Hospodinu slouží.

Výzvy z Jl 2,21-22 (patrně pronášené prorokem zasaženým slovem Hospodinovým) dosvědčují, ba ještě spíše ubezpečují, že nárek stvoření, jeho pokání, jím prostředkovaná výzva a vykonávaná služba, jež v daném případě představují alternativní výrazy téhož, nezůstávají/nezůstanou Hospodinem opomenuty. Ve své podstatě jsou tyto výzvy útěchu přinášejícími odpověďmi na výzvu stvoření, tj. nejde o výzvy, jež odpověď očekávají (jako tomu bylo v případě výzev z Jl 1), nýbrž poskytují. Prostřednictvím těchto výzev je Hospodin představen v „rolí“ odpovídajícího na výzvu stvoření, na výzvu „křičící reality“ utrpení trpícího.

Jl 2,21-22 tvoří součást rozsáhlé textové pasáže Jl 2,18-27. Úvodní, a tedy i zakládající výpověď této pasáže, Jl 2,18, vypovídá o Hospodinově vzplanutí („rozhorlení se“) vůči své zemi a soucítění se svým lidem, tj. o Hospodinově bytostném pohnutí k odpovědi¹⁷¹ (na prosby). O Hospodinově odpovídání, jež se děje v podobě Hospodinovy aktivity „způsobování“ výše pojednávané změny stávajícího údělu Hospodinova lidu (i veškerenstva stvoření). Tato Hospodinova aktivita uprostraňování svému ryzímu soucitu, který dochází svých konkrétních projevů v Hospodinových záchranu uskutečňujících skutečích (pojednávaných v Jl 2,19-27), je „vyjevováním“ Hospodinovy patičnosti, tj. vyjevováním Hospodinova (spolu)utrpení, (spolu)účastenství.¹⁷²

Pravda (Hospodin) zbavena patických rysů je leda mrtvý princip, anonymní realita, bůh filosofů, iluze, lidská sebeprojekce, nadstavba, modla¹⁷³ ...není lhostejná,

¹⁶⁹ Srv. Jl 1,15.

¹⁷⁰ Srv. Řm 8,22.23: ... všechno stvoření spolu lká, a spolu ku porodu pracuje až posavad. A netoliko ono, ale i my ...sami v sobě lkáme, zvolení synů očekávající, a tak vykoupení těla svého (BK).

¹⁷¹ Srv. Jl 2,19.

¹⁷² Srv. BALABÁN, 1996, s. 181.

¹⁷³ Ibid., s. 203.

*neutrální, inertní.*¹⁷⁴ Soucítí, je účastná, spolutrpi. Soucítí, a tudíž sestupuje (sklání se ke stvoření) a již touto svou aktivitou realizuje svůj právě předkládaný příslib mocného záchranu uskutečňujícího konání. *Utrpení patří neodmyslytelně k rysům transcendentní Pravdy.*¹⁷⁵

To, že zde Hospodinovou patičností prodchnuté a k patičnosti motivující Hospodinovo slovo výzev z J1 1 posléze vyústí, či spíše vygraduje v modlitbu k Hospodinu za trpící stvoření,¹⁷⁶ by mohlo tvořit poklad pro domněnku, že nastáváním ke svým recipientům Hospodinovo slovo „utváří rozměr“ oné patičnosti v oněch oslovených samých.

I zde je možné reflektovat „schéma“ biblické antropologie: V aktu stvoření jde o pověření, o svěření mandátu.¹⁷⁷ Akt stvoření z tohoto hlediska odpovídá aktu povolání (toho, jenž je s/tvořen) ke spolutvoření světa. *Jsa osloven, oslovuji...Stává se slovem beru na sebe tíhu světa.*¹⁷⁸ Člověk vyvzdorovaný na Nicotě, přiváděný ke své autenticitě, proměňovaný do podoby plného lidství má přitakat Hospodinovu dílu, jež se v daném případě uskutečňuje na/v něm samém, a *...spolu s Bohem pracovat na proměně, jež by ho učinila schopným podílet se na životě Stvořitele.*¹⁷⁹

Volání Joelovo/oslovených z J1 1,19-20 by z daného hlediska mohlo být kýženým svědectvím o již započatém pohybu (v nitru oslovených podníceným Hospodinovým slovem), tj. o již započatém procesu stvoření/osvobození/záchranu, v němž se člověk obrací k Hospodinu, tímto přichází (i) k sobě sama a přijímá ono pověření.

---

¹⁷⁴ BALABÁN, 1996, s. 196.

¹⁷⁵ Ibid., s. 182.

¹⁷⁶ Srv. J1 1,19-20. Otázku, kdo onu modlitbu z J1 1,19-20 pronáší, text nezodpovídá. Hypoteticky by se mohlo jednat jak o modlitbu Joelovu, tak o modlitbu osloveného lidu; taktéž o modlitbu osloveného lidu v čele s Joelem/kněžími.

¹⁷⁷ Srv. BALABÁN, 1996, s. 40. Myšlenka stvoření ve smyslu stvoření/učinění z ničeho odráží značně pozdní myšlenkové schéma (srv. ibid.).

¹⁷⁸ Ibid., s. 104.

¹⁷⁹ TRESMONTANT, 1998, s. 137.

1.4. Ambivalentní charakter Hospodinova jednání (Jl 1,4-7.15; 2,11.25)¹⁸⁰

K pláči a úpění nad stávajícím děním (nad působením ničivých kobylek/ničivého národa) Hospodin svůj lid naléhavě vyzývá.¹⁸¹ Náhradu let, jež „snědly kobylky,“ zaslubuje.¹⁸² Ovšem právě prostřednictvím výpovědi, již toto zaslíbení lidu předkládá, Hospodin současně zcela explicitně dosvědčuje skutečnost, že tím, kdo se nachází na pozadí onoho ničivého dění (rozpoutává je), je on sám. Žravé kobylky/plenící národ jsou/je vojskem Hospodinovým. Výpověď Jl 1,4-7.15, jakož i pojednání Jl 2,11.25 tedy svědčí o tom, že v daném případě vykazuje Hospodinovo jednání bipolární charakter. Událost nastávání Hospodinova dne (soudu) se odvíjí v napětí této bipolarity a je tímto napětím identická.¹⁸³

Jak již bylo výše uvedeno - nastávání Hospodinova dne i uskutečňování záchrany Hospodinova lidu jsou rozpoutávány tímtež Hospodinovým slovem (výzvou). Obojí je výrazem jednoho a téhož procesu/jedné a téže události. K záchraně Hospodinova lidu dochází právě v procesu/procesem nastávání Hospodinova dne (soudu), *...purgarotickou přípravou* (Hospodinova lidu) *k novému životu*.¹⁸⁴ Proces/událost nastávání Hospodinova dne odpovídá procesu/události uskutečňování záchrany Hospodinova lidu.

Na základě tohoto stanoviska by bylo možné předpokládat, že pojednávání ambivalentní Hospodinovo jednání by mohlo být a) výrazem Hospodinova „boje“/„zápasu“ s jeho lidem, v němž Hospodin bojuje (paradoxně) „proti“ svému lidu

¹⁸⁰ *Běda tomu dni, neboť je blízko den Hospodinův a jako zkáza od Všemohoucího přichází. (Jl 1,15) ... Zbytek (po) housenkách (kobylek) snědly kobylky, zbytek (po) kobylkách snědly (neokřídlené) kobylky, zbytek (po) (neokřídlených) kobylkách snědli chrousti. (Jl 1,4) Procitněte/Vystřízlivějte, opilci, plačte, úpějte, všichni pijani vína - nad hroznovou šťávou, neboť je odříznuta od úst vašich. (Jl 1,5) Neboť národ vystoupil na zemi mou, troufalý, není počtu; zuby jeho zuby lva, má špičáky lva/lvice. (Jl 1,6) Učinil mou vinnou révu hroznou pouští, můj fíkovník pahýlem ... (Jl 1,7) A Hospodin vydal hlas svůj před vojskem svým, neboť (je) velmi mnohý šik jeho, neboť je nesčíslným činící slovo jeho, neboť veliký (je) den Hospodinův a hrozný velmi. Kdo jej (může) snést!? (Jl 2,11) ... Vynahradím vám roky, které snědly kobylky a (neokřídlené) kobylky a chrousti a housenky (kobylek), vojsko mé veliké, které jsem poslal ve vás... (Jl 2,25).*

¹⁸¹ Jl 1,4-7.

¹⁸² Jl 2,25.

¹⁸³ *Hospodinovo sestoupení je zároveň zjevením, soudem, pomocí i vysvobozením.* HELLER, 1994, s. 72.

¹⁸⁴ BALABÁN, 1993, s. 76.

o záchranu onoho lidu.¹⁸⁵ Stává se lidu „nepřítelem“, útočící šelmou.¹⁸⁶ „Ohrožuje,, jeho život, aby mohl jeho život zachránit. Vede zápas „proti,, souzenému o záchranu souzeného.

Ve svých důsledcích se proces/událost nastávání Hospodinova dne soudu stane (a také již stává) pro lid zdrojem záchrany, šťastné budoucnosti. To však nic nemění na tom, že ve stávající fázi svého průběhu je nositelem zkázy a zmaru. Slova Jl 1,15, která o jeho nadcházení vypovídají, jsou slovy běd (*běda tomu dni, ...*). Svou výpovědí, *...den Hospodinův je blízko, jako zkáza od Hospodinova přichází...*, identifikují dané dění jako doléhající ohrožení „holé“ existence.¹⁸⁷ To, že výzvy z Jl 1; 2,12-17 zdůrazňují nutnost bytostného, kajících prodchnutého obratu k Hospodinu, z hlediska Jl 1,15; 2,11.25 znamená, že akcentují fakt, že jedinou adekvátní reakcí na stávající zkázonosné dění je paradoxní krok bytostného obratu k tomu, jenž ono dění rozpoutává.

Ovšem, výzva podněcující oslovené k onomu paradoxnímu kroku je zde „výzvou k odezvě“ na paradoxní krok Hospodinův. Jak již bylo výše řečeno - nastávání Hospodinova slova, k němuž zde dochází, je jako takové vždy již výrazem Hospodinova „cílení“ k člověku, Hospodinovy nachýlenosti k pomoci, k realizaci záchrany. To, že zde Hospodin svým slovem rozpoutává proces (jenž ve stávající fázi svého průběhu vykazuje povahu) zkázonosného dění, ač usiluje o realizaci záchrany člověka, znamená, že jeho obrat k člověku (v daném případě) nese podobu „paradoxního kroku“. Vykazuje charakter výše pojednávaného ambivalentního jednání, jež je patrně možné nahlížet jako výraz Hospodinova zápasu „proti“ člověku o záchranu onoho člověka.

¹⁸⁵ Velmi výrazně je tato Boží ambivalence/tento bipolární charakter Hospodinem uskutečňovaného soudního procesu reflektován(a) v Oz 6,1: ... *on uchwátíl* (טרף - rozsápat, přinášet úlovek) *a zhojí* (רפא - vyléčit, učinit zdravým) *nás, ubil* (כה - bít, přirazit, ranit,) *a uvíže* (חבש - obvázat) *rány naše.../BK/* V rámci jedné a téže výpovědi je Hospodin představen jednak jako ten, jenž svým zásahem podrobuje (lid) svému soudu, rozsápe (טרף), ubije, přirazí, raní (כה), jednak jako ten, jenž se (v rámci soudu) smilovává a prokazuje milosrdenství. Ony sražené zdvihá, uzdravuje (רפא), láskyplně obvazuje (חבש) vzniklé rány (Oz 6,1). Činí je (ty, kdo byli takto sražení) vnitřně novými, zdravými (srv. Jr 31,33-34; Ez 11,19; 36,26-29). Svou intervencí způsobuje jejich vnitřní proměnu. Zachraňuje, utváří "nový život": *יְהִינּוּ מֵיָמִים כְּיִום הַשְּׁלִישִׁי יִקְבְּנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו* - *Obživí nás po dvou dnech, dne třetího vzkřísí nás, a budeme živi před obličejem jeho ...*(Oz 6,2; BK). Předpoklad, že se v případě dění popisovaného v knize Jl jedná o Hospodinův „zápas“ obdobného či totožného charakteru jako je tomu v případě Oz 6,1-3, lze zdůvodnit rovněž poukazem na následující body porovnání, které dokládají poměrně silnou obsahovou spřízněnost mezi Jl a Oz 6,1-3: a) v Jl 2,12 i Oz 6,1 jsou slova o nastávání Hospodinova soudu bezprostředně vázána na výzvu k obratu k Hospodinu; b) v Jl 2,13 i v Oz 6,3 je výzva k pokání zdůvodněna poukazem na to, jaký Hospodin je; c) v Jl 2,23 i Oz 6,3 je Hospodin charakterizován jako ten, jenž *...sešle nám* (Jl 2,23)/*přijde k nám jako* (Oz 6,3) *שָׁמַיִם וְאֶרֶץ יַבֵּשׁ - děšť jarní a podzimní;* tj. obdobný typ vyjádření obnovy a záchrany.

¹⁸⁶ Srv. Gn 32,24-32; Pl 3,10; Am 5,19; Oz 13,8.

¹⁸⁷ Srv. Jl 2,1-11; Sf 1,14.15.17; Am 5,18: Hospodinův den – den tmy.

1.5. Nefatální charakter Hospodinova jednání (Jl 1,14c-15; 2,12.13a.17)¹⁸⁸

To, že Hospodinovým slovem nastává dění zkázy i záchrany, svědčí o Hospodinově absolutní vládě nad celým universem.¹⁸⁹ To, že jde o absolutní vládu Hospodina, jenž je Stáváním se ve smyslu otevřenosti do budoucnosti, však ozřejmuje skutečnost, že lid není/nemá být v „proudu“ stávajícího zkázonosného dění unášen jako v zajetí neměnného, Hospodinem předem naplánovaného osudu. *Člověk – a druhořadě i celý kosmos – vzniká z Oslovení a Stává se oslovením přírody, dějin ... Je-li člověk „stvoření“, a tedy „v obrazu božím“ (Gn 1,27) ... tj. nesmazatelně podoben v suverénním postoji ke všemu, co jest, i onou mocnou tvořivou personalitou, ...nepodléhá žádnému Fatu...*¹⁹⁰

Výzvy k pokání, k obratu k Hospodinu,¹⁹¹ akcentují nutnost vydat se na cestu onoho pokání rovněž prostřednictvím volání k Hospodinu o pomoc. Zpravují povolání lid a zejména kněží (jež jsou zástupci lidu před Hospodinem) o možnosti předložit Hospodinu svou záležitost,¹⁹² ba dokonce kněžím ukládají vznášet k Hospodinu prosby ve znění: *Ušetři, Hospodine, svůj lid.../Slituj se,*¹⁹³ *Hospodine, nad svým lidem ...*¹⁹⁴ Předložit Hospodinu takovou prosbu znamená svobodně se vyjádřit k Hospodinovu rozhodnutí, a v daném případě jej dokonce vyzvat k tomu, aby své rozhodnutí změnil. *Antifatálnost Boha víry je tedy v tom, že „tlačí“ na svobodné rozhodnutí člověka.*¹⁹⁵

Výzva (vyzývající Hospodin) „vyhlíží“ výzvu (člověka), jež by byla vznesena v reakci na ni samu (na výzvu Hospodinovu).¹⁹⁶ Doufanlivě vyčkává na volání, jež by bylo svědectvím/důkazem pohybu uskutečněného v lidském nitru, jež umožňuje. *Je radikálně personální, i když je nepředmětná. Není však personální jen v tom smyslu, že*

¹⁸⁸ *Běda tomu dni, neboť je blízko den Hospodinův, jako zhouba/záhuba od Všemohoucího přijde/přichází. (Jl 1,15) ...volejte o pomoc k Hospodinu... (Jl 1,14c) Obráťte se ...celým srdcem svým ...k Hospodinu, Bohu vašemu... (Jl 2,12.13a) Mezi předsíní a oltářem (at) pláčou kněží, služebníci Hospodinovi, a (at) řeknou: Ušetři (slituj se), Hospodine, nad lidem svým... (Jl 2,17).*

¹⁸⁹ Srv. Jl 1,15; 2,11.25 s Iz 45,7: *Kterýž formují světlo, a tvořím tmu, působím pokoj, a tvořím zlé, já, Hospodin činím to všecko /BK/.*

¹⁹⁰ BALABÁN, 1993, s. 83.

¹⁹¹ Srv. Jl 1,5.8.11.13-14; 2,12b.13.

¹⁹² Srv. Jl 1, 14c: *...volejte o pomoc k Hospodinu.*

¹⁹³ Prosba o slitování z Jl 2,17 je vyjádřena pomocí slovesného tvaru *חָסַד*, který vychází ze slovesného kořene *חָסַד* a odpovídá zesílenému imperativu *q* sg. mas. Koehler a Baumgartner udávají (mimo jiné také s odkazem na Jl 2,17) překladovou možnost *to look compassionately (on) – hledět/pohlédnout litořivě/ soustrastně (na)*. (KOELHLER, BAUMGARTNER, 1994, I., s. 298). Lisowsky udává ke slovesnému kořeni *חָסַד* (rovněž mimo jiné také s odkazem na Jl 2,17) *sich erbarmen, schonen/ to pity, to spare – slitovat se/(u)šetřit (koho)* (LISOWSKY, 1993, s. 469).

¹⁹⁴ Jl 2,17.

¹⁹⁵ BALABÁN, 1993, s. 17.

¹⁹⁶ *Ibid.*, s. 112.

oslovuje..., ale i tak, že je sama oslovitelná, že je oním buberovským Ty, které touží po... lidském Ty a „nemůže bez něho být.“¹⁹⁷

Fakt, že Hospodin svůj lid naléhavě vyzývá k prosbám (výzvám), jež by byly vznášeny k němu samotnému a jež by vykazovaly povahu prosby o pomoc/slitování, o zásah do stávajícího dění, o odvrácení toho, co nadchází z jeho rozhodnutí, „rezonuje“ skutečnost, že je „soucitně nakloněn“ tomu svá rozhodnutí modifikovat. Vyzývá (lid) k odezvě, na níž by (lidu) odpověděl aplikací tohoto svého pohnutí v konkrétní čin. „Proces“ či spíše „pohyb“ změny se děje přímo v „srdci Hospodinově“.¹⁹⁸ Bůh je Bohem také, a snad právě v tom, že je svobodný i sám od sebe; že umí ustoupit od svých vlastních úradků, sezná-li, že člověk učinil svobodným rozhodnutím – byť i pod tlakem prorocké zvěsti – krok „ven“ z bludného kruhu...¹⁹⁹

Obecně lze tedy k otázce nefatálnosti Hospodinova jednání říci následující: JI 2,12b-14a dokládá, že budoucnost je otevřená, vylučuje fatum. Hospodin, jenž lid povolává k obratu k sobě (k Hospodinu) samému (*obratte se ke mně...²⁰⁰*), se zde sám lidu stává otevřenou budoucností/Budoucností (*kdo ví...²⁰¹*). Otevřenost budoucnosti je současně předpokladem existence možnosti, že se stane budoucností Hospodinova vnitřního pohnutí/Budoucností „obratu“ (*...vždyť je milostivý, lítostivý...²⁰²*, tj. nakloněn změnit své rozhodnutí - *kdo ví, neobráti-li se a nebude-li želeť a nezůstaví-li po něm požehnání²⁰³*). To, že Hospodin je a stává se bytím pro druhé, bytím vždy již nachýleným k pomoci, k uskutečnění záchrany druhých, v daném kontextu znamená, že je výše uvedená možnost (než pouhou možností) spíše tíhnutím, tendováním, vždy již přítomnou nachýleností.

Hospodinova provolání o nadcházení onoho dne (soudu) jsou ...*ohlášení možnosti, která je prudce nachýlená k tomu, aby se stala skutečností.²⁰⁴* Prudce nachýlená k tomu, aby se stala skutečností, je však na druhé straně rovněž možnost, že se Hospodin obrátí, slituje, zanechá (lidu) *požehnání*, neboť je právě tím, jenž je *milostivý, lítostivý... a stává se jím. A tak ...potentialiter zkáza již přišla, „je tady“, realiter je možno zkázu ještě odvrátit.²⁰⁵*

¹⁹⁷ BALABÁN, 1996, s. 196.

¹⁹⁸ BALABÁN, 1993, s. 112.

¹⁹⁹ Ibid., s. 17.

²⁰⁰ JI 2,12b.

²⁰¹ JI 2,14a.

²⁰² JI 2,13c.

²⁰³ JI 2,14a /BK/.

²⁰⁴ BALABÁN, 1993, s. 112.

²⁰⁵ Ibid.

Závěr

Svou povahou „událostné“, činné, tvořivé Hospodinovo slovo zde nastává v podobě výzev ke kajícnému obratu k Hospodinu provázeném voláním k Hospodinu o pomoc. Výzva (vyzývající Hospodin) zde povolává k reakci nesoucí podobu „výzvy odpovídající“ na výzvu prve vznesenou. Konfrontuje své recipienty s realitou stanuvšího se či právě nastávajícího zkázonosného dění, jehož je samo nositelem a jež dotyční oslovení zakoušejí jako dění nastávání (přibližování se) Hospodinova dne. Povolává k paradoxnímu kroku obratu s prosbami o pomoc k tomu, jenž to, z čeho je usilováno dosíci záchrany (tj. dění zkázy), sám rozpoutává.

Povolává k paradoxnímu kroku, neboť právě takovýto krok je „odpovídající“ odpovědí na paradoxní krok Hospodinův: Skrze své slovo Hospodin rozpoutává dění, jež (ve stávající fázi) existenci oslovených ohrožuje. O záchranu existence oslovených (jejichž stávající stav odpovídá stavu umdlenosti, „nedotvořenosti“, dlení v Nicotě) však naopak (jakožto ten, jenž je svou podstatou Bytím pro druhé) usiluje, a právě v procesu/procesem tohoto dění ji rovněž uskutečňuje. Tímtež slovem, jímž ke kajícnému obratu k sobě samému oslovené povolává, kýžený pohyb obratu (v oslovených) rovněž rozpoutává. „Rozpohybovává“ je k (vnitřní) aktivitě cílení k budoucímu/Budoucímu, a takto je uvádí v novou existenci. Zachraňuje/Osvobozuje je. Činí je novým stvořením.

2. VÝZVA K OBRATU K HOSPODINU JAKO VÝZVA K EXODU

V prvním oddílu této práce bylo ukázáno, že onen vnitřní pohyb, rozpoutaný slovem Hospodinových výzev z Jl 1-2, je pohybem cílení k Budoucímu/budoucímu, „hybností“ postupného spění z Nicoty k nové celistvé existenci (plnému lidství), procesem stvoření/osvobození/záchran. Cílem pojednání tohoto oddílu bude ozřejmit, že se v případě onoho pohybu zřejmě jedná o pohyb „exodického charakteru“ - o exodus, jenž je v hebrejském pojetí modem existence – a že pojednávané výzvy tudíž představují povolání akcentující nutnost podstoupit „nový exodus“. Co se týče metody práce, jež zde bude uplatněna – bude dále prováděna exegeze vybraných textů z Jl 1-2, přičemž tyto texty budou nyní současně porovnávány (uvedeny v dialog) se zvolenými výroky knihy Ex, jejichž významové intence pojednávané výzvy Jl 1-2 „rezonují“ či způsobem sobě vlastním samy opětvují.

Text knihy Jl zahrnuje nemálo výrazů, textových formulací a motivů, s nimiž pracuje text Ex. Jejich přítomnost v textu knihy Jl patrně zpodobňuje výmluvnou narážku na dění vyjití/vycházení hebrejských kmenů z Egypta. Kobyolková pohroma,²⁰⁶ úmorné sucho,²⁰⁷ hnilobný zápach,²⁰⁸ Hospodinův soud nad Egyptem,²⁰⁹ apel vyprávět o zakoušeném dění svým potomkům²¹⁰ ...aj. - to vše jsou události a jevy, jež mohou evokovat vzpomínku na okolnosti (bolestnou situaci) i na vlastní události vyjití/vycházení z Egypta a naznačit existenci jisté souvztažnosti či charakterové obdoby mezi děním vyjití/vycházení z Egypta („egyptským exodem) a děním stávajícím (reflektovaném v Jl). To, že v textu knihy Jl pravděpodobně rezonují „exodické motivy“, však není dáno pouze jednotlivými textovými narážkami na dílčí momenty vyjití hebrejských kmenů z Egypta. Vyjití, či ještě spíše vycházení představuje jakýsi „model“ hebrejského myšlení jako takového.²¹¹

---

²⁰⁶ Srv. Jl 1,4.

²⁰⁷ Srv. Jl 1,10.12...aj.

²⁰⁸ Srv. Jl 2,20.

²⁰⁹ Srv. Jl 4,19.

²¹⁰ Srv. Jl 1,3; Ex 12,16-27;13,8.14-15.

²¹¹ Srv. BALABÁN, 1996, s. 16.

Exodus = to je základní a zakládající kériigma Starého zákona bible vůbec ... není chápán ...jako jedna historická fáze v dějinách starozákonního lidu. Je to základní „postulát“ existence člověka stojícího v živé konfrontaci s Hospodinem... Exodus znamená nastoupení nové cesty (ek-hodos) – ze starého...ke zcela novému... existenčnímu modu. Existence ve smyslu víry je jakési vyčnění (ex!) nad status quo. Proto je jeho inherentním předpokladem směřování k eschatu... (Jde v něm o osvobození a osvobozování, a to vnitřní, duchovně individuální, i vnější, dějinně politické.²¹²

Tato skutečnost patrně nachází výraz sobě vlastní rovněž v pojednávaných Hospodinových výzvách z Jl 1-2.

2.1. Exodus – volání o pomoc k Hospodinu (Jl 1,14c; Ex 2,23)²¹³

Se slovní vazbou *קָרָא* - *křičet, volat o pomoc k Hospodinu/Bohu*, jíž je výrok Jl 1,14c tvořen, se čtenář setkává rovněž v Ex 2,23b.²¹⁴ Na rozdíl od Ex 2,23b je však v Jl 1,14c výrok o volání o pomoc k Hospodinu stylizován v podobě výzvy. A tak zatímco v Ex 2,23b je realizace aktivity křiku/volání o pomoc k Bohu konstatována, v Jl 1,14c je příkazována. Lze se domnívat, že formulace Jl 1,14c může být narážkou na Ex 2,23, a tedy na dění, o němž Ex 2,23 vypovídá, tj. způsob formulace Jl 1,14c by hypoteticky mohl naznačovat existenci určité významové souvztažnosti mezi Jl 1,14c a Ex 2,23. S ohledem na tento předpoklad je na místě věnovat pozornost oběma textům a o komplexnější pochopení významové intence Jl 1,14c usilovat na základě reflexe výpovědi Ex 2,23.

Dle doslovného znění Ex 2,23 se vzdychání/volání/křik o pomoc (synů Izraele k Bohu) ozývá se služby, přímo zevnitř onoho stavu zotročení Egyptany, jenž je – stejně jako je tomu v případě stavu popisovaného v Jl 1 – stavem ohrožení

²¹² BALABÁN, 1993, s. 76.

²¹³ *Křičte/volejte o pomoc (קָרָא) k Hospodinu. (Jl, 1,14c) ...A vzdychali synové Izraele ze služby a křičeli/volali o pomoc (קָרָא). I vystoupilo jejich volání o pomoc k Bohu ze služby... (Ex 2,23).*

²¹⁴ Dle doslovného znění hebrejského textu synové Izraele *vzdychali*. Sloveso *קָרָא*, jehož je zde pro vyjádření této skutečnosti užito, znamená jak vzdychat, tak i bučet (srv. PÍPAL, 1997, s. 34; srv. také LXX: užito slovesa *καταστεναάζω* /aor. *κατεστεναάζα*! - vzdychat, povzdechnout /to sigh/; sténat vzdychat /to groan/ - viz. MURAOKA, 2002, s. 306). Výpověď textu proto může navozovat asociaci tónu bučení. Vzdychání synů Izraele je stejně zoufalé jako bučení bezbranných trápených zvířat.

existenciálního i „náboženského“. Stejně jako pro recipienty Hospodinova slova tlumočeného Joelem, tak i pro Izraelce (doby egyptského otroctví) představuje křik/volání o pomoc k Bohu jakožto forma vyjádření zakoušené bolesti ono jediné konstruktivní, co zakoušející činit mohou, co jim není znemožněno a čeho jsou (za stávajících okolností) schopni. Zpodobňuje výraz rozhodnutí nekumulovat/netěsnat bolest uvnitř sebe sama. Nedopustit, aby se v nitru rozpíjala v jakési abstraktní formě, neboť takováto forma je formou neuchopitelnou – nelze se vůči ní vymezit, rozumově zpracovat její fakticitu. Vyjádřit bolest znamená „zhmotnit“ její existenci, umožnit reálnou konfrontaci s její existencí a charakterem.

Křik/volání o pomoc k Hospodinu nepředstavuje aktivitu, díky které se synové Izraele z egyptské trýzně fakticky vymaňují a vymaní. Umožní jim však trýzeň unést; vztahováním se k Bohu, tj. jakousi aktivní pasivitou, se vůči trýzni vymezit. Bojovat s ní. Prolomit ji a v daném případě se vnitřně připravit na faktické vymezení, tj. na vyjití z Egypta, což pro Izraelce představuje plné vymanění se ze stavu trýzně a sevření, neboť Egypt je místem sevření.

Výpověď Ex 2,23 zdůrazňuje, že právě křik vycházející z (zevnitř) neúnosné služby byl křikem, jenž vystoupil k Bohu ... „*Bůh*“ (je) *v pohledu Bubera, Ebnera, Rozenzweiga a jiných duchovních spřízněnců vokativ, nikoli nominativ*. Jenom *v prosbě, výkřiku, vzdechu, otevření se můžeme mluvit, nebo vůbec být s Bohem*.²¹⁵ Vzdechání a křik/volání o pomoc přemostují „prostor“ mezi porobeným lidem a Bohem. Křiku i vzdechání text jednoznačně přisuzuje roli činitelů aktivního pohybu. Užívá jich jako synonym. Realita jejich pohybu je zdůrazňována opakovaně. Je konstatována na počátku i na konci verše, což signalizuje, že výpověď o ní je klíčovým sdělením verše.

Křik stoupá. Stoupá *z otročiny* (Egypta) směrem k Bohu, tj. do Boží přítomnosti, stejně jako Izrael posléze, o nějakou dobu později, fakticky stoupá²¹⁶ z otročiny (Egypta) do země Hospodinem zaslíbené a darované, do země, jež je na rozdíl od Egypta (jenž čerpá svou životaschopnost ze závlahy Nilu) odkázána výlučně na požehnání deště seslaného od Hospodina,²¹⁷ tj. rovněž do místa Boží přítomnosti. Pro stoupající Izrael je v hebrejštině užito totožného slovesa (סָעַד) jako

²¹⁵ BALABÁN, 1996, s. 23.

²¹⁶ Vycházení či putování z Egypta je jako vystupování/stoupání charakterizováno řadou starozákonních textů, a to opět prostřednictvím slovesa סָעַד. O vystupování/stoupání z Egypta se opakovaně hovoří např. v knize proroka Ámose: *Já způsobil vaše vystoupení/vystupování ze země Egypt ...* (Am 2,10; srv. Am 3,1; 4,10) ... *Zdalipak jsem nezpůsobil vystoupení Izraele ze země Egypt...?* (Am 9,7a).

²¹⁷ Srv. JI 2,23.

pro stoupající křik. Pohyb z Egypta do Kanaánu/do zaslíbené země je pohybem vzhůru jak z hlediska geografického, tak i z hlediska existenčního (tj. skrze své nitro uvedené ve vnitřní pohyb vírou). Z Egypta se vystupuje.

Křik je výrazem vnitřního/duševního pohybu člověka. Jeho prostřednictvím stoupá k Hospodinu lid samotný. Stoupá z místa ujařmení, ze stavu bolesti, k místu, kde se s naslouchajícím Hospodinem setkává, a tím dochází stavu vnitřního osvobození. Stoupající volání Izraelců svým výstupem do Boží přítomnosti faktické vystoupení Izraelců předznamenává, „upravuje jeho stezku“. Z popudu lidského nitra ono volání vchází ve svou existenci, ale na lidské nitro samo, tj. na původce svého vzniku, má rovněž zpětný dopad. Ovlivňuje jej a modifikuje/přeměňuje.

Izrael se svým křikem, tj. vztahováním se Bohu, nepřímou utvrzuje ve své touze po Bohu. Bojuje o to, aby mu Bůh byl blíže. Aby se sklonil. Pohybem víry svůj křik provází. Ve svém nitru absolvuje ono vystoupení ze zotročení do Boží přítomnosti, tj. onu cestu z Egypta, ještě dříve, než jeho fyzické vystoupení učiní možným sám Hospodin. Tímto se na fyzické vystoupení vnitřně připravuje. Izrael fyzicky přejde do Kanaánu (tj. přejítí z hlediska geografického) a v procesu vyjití a putování u něho současně dojde i k jeho vnitřnímu přerodu (tj. přejítí z hlediska duševního, duchovního), k přerodu, jenž byl započat již v době, kdy začal k Bohu volat.

Na základě výše zachycených údajů se lze domnívat, že Ex 2,23 představuje výpověď, jež pravděpodobně postihuje vlastní počátek procesu vyjití/vycházení synů Izraele z Egypta, tj. počátek, rozpoutání dění exodu. To má své závažné důsledky. Je-li výpověď Jl 1,14c výrazem modifikované stylizace dílčí části výpovědi Ex 2,23, patrně by svou podobou (imperativní formou) mohla zpředmětňovat náznak toho, že výzvy k nářku, úpění, volání o pomoc k Hospodinu, k obratu k Hospodinu celým srdcem svým (z Jl 1-2) zpodobňují povolání k „novému exodu“ (realizovanému v procesu/procesem pokání uvnitř lidského nitra); tj. mohla by (výpověď Jl 1,14c) naznačovat, že pohyb, v nějž tyto výzvy oslovené uvádějí a jenž byl výše charakterizován jako pohyb vedený směrem k Budoucímu/budoucímu, jako aktivita, jejímž prostřednictvím dochází k procesu stvoření/záchraně oslovených, je pohybem „exodickým“. Z hlediska Ex 2,23 by udávala slitovný příkaz vyjít Hospodinu vstříc. „Rozběhnout se“ Všemohoucímu naproti, podstoupit „nový exodus“.

2.2. Exodus – vcházení do Hospodinovy přítomnosti (Jl 1,13-14; Ex 5,1b, 5,3b, 7,16b)²¹⁸

2.2.1. Vcházení do Hospodinovy přítomnosti

Kněží jsou vyzváni k tomu, aby činili pokání ještě před tím, než vejdou²¹⁹ (*přepásejte se a naříkejte..., úpějte...*) i poté, kdy vejdou do Hospodinova domu (*...nocujte v pytlích,...*). Nedílnou součástí daného celku výzev udávajících/vymezujících formu pokání je však i samotný pokyn z Jl 1,13 vejítí/vcházení do Hospodinova domu: *Přepásejte se a naříkejte..., úpějte..., vejděte/vcházejte, nocujte v pytlích ...* Dílčí část tohoto určeného procesu pokání tedy tvoří již samotný akt vcházení a vejítí do Hospodinova domu.

Bude-li zohledněn předpoklad, že uposlechnutí a uskutečnění/uskutečňování daných Hospodinových výzev (z Jl 1,13-14) jakožto vnější projev realizace onoho procesu pokání představuje činnost určenou Hospodinu, konanou v odpověď na dané Hospodinovy výzvy, tj. službu určenou Hospodinu, bohoslužebný akt, bude možné rovněž zkonstatovat, že jedním z aspektů této služby je (mimo jiné) již samotná aktivita vejítí/vcházení do Hospodinova domu.

Aktivitu vejítí/vcházení do Hospodinova domu, tj. do prostoru, jenž Hospodin pro setkání se sebou samým vymezil, lze tedy patrně definovat jako vnější projev bytostného vyhledávání Hospodinovy přítomnosti, tj. jako fyzický pohyb (fyzickou aktivitu), v němž se zrcadlí realita dalšího, jiného pohybu rozpoutaného impulsem Hospodinovy výzvy a vedeného v hloubi lidské bytosti, jako vyjádření touhy předstoupit před Hospodinovu tvář,²²⁰ obrátit se k Hospodinu (שוב אל יהוה) čelem, obrátit se k Hospodinu pohybem víry, vystavit se mu.

²¹⁸ *Přepásejte se a naříkejte, kněží, kvílejte, služebníci oltáře. Vejděte/vcházejte, nocujte v pytlích, služebníci Boha mého, neboť je odňata z domu Boha vašeho suchá oběť a úlitba. Uložte půst, svolujte shromáždění, shromážděte starce, všechny obyvatele země, (v) dům Hospodinův(,) a volejte o pomoc k Hospodinu. (Jl 1, 13-14) ... שלח את-עמי ויעבדני בקרבך - Pošli/propust' lid můj a budou mi slavit/podstoupí pro mě slavnostní pouť na poušti ... (Ex 5,1b) ... שלח את-עמי ויעבדני בקרבך - Pošli lid můj a budou mi sloužit na poušti ... (Ex 7,16b) ... גללה נא דרך שלשום ימים בקרבך ונזבחה ליהוה - nechť jdeme cestou tří dnů do pouště a obětujeme Hospodinu ... (Ex 5,3b).*

²¹⁹ Patrně v rámci přípravy na vstup do Hospodinova domu.

²²⁰ Boman se motivem obratu k Hospodinu zabývá právě v rámci výkladu významu slova tvář - פנים. (BOMAN, 1960, s. 107) Vyhledávání Hospodinovy tváře (touha spatřit Hospodinovu tvář) je rovněž jedním z hlavních motivů již výše pojednávaného příběhu z Ex 33-34, na nějž patrně naráží textová pasáž Jl 2,12b-14.

Na základě tohoto předpokladu lze dospět ke stanovisku, že požadovaná aktivita vcházení do Hospodinova domu spolu s akty kajícnosti vykonávanými dle průvodních pokynů z Jl 1,13-14 odpovídá vnějšímu projevu/vnější formě aktu, jenž je výzvou Jl 2,12b definován slovy *...obraťte se ke mně celým srdcem svým...* Celek výzev z Jl 1,13-14, jakož i ostatní výzvy z Jl 1, jež tomuto celku předcházejí, tedy představuje „popis“ toho, jak požadavek obratu k Hospodinu v celém srdci svém, v postu, pláči a nářku uskutečnit.²²¹

Prezentaci samotné aktivity vycházení do Hospodinovy přítomnosti jako aktivity bohoslužebné (tj. jako úkonu služby určené Hospodinu) zahrnuje opět pojednání o „egyptském“ exodu. Dané výpovědní intenci je čtenář vystaven např. při četbě výroků Ex 5,1b.3b; 7,16b zachycujících Hospodinovy pokyny a Mojžíšovy prosby ohledně propuštění lidu Izraele určené faraónovi.

Předložka *ל* užitá jak v Ex 5,1b (*... שלח את עמי ויהיו לי במקרב - Pošli/propust' lid můj a budou mi slavit/podstoupí pro mě slavnostní pouť na poušti ...*), tak i v Ex 5,3b (*... גלצה נא דרך שלשת ימים במקרב ונזבחה ליהוה - nechť jdeme cestou tří dnů do pouště a obětujeme Hospodinu ...*) nese význam „k“ i „pro“. Cesta pouští - konaná

²²¹ Pro tuto tezi hovoří rovněž koncepční uspořádání (struktura) textu Jl 1-2: Textová pasáž Jl 2,12b-17 patrně představuje dále rozvíjenou podobu výzev z Jl 1,13-14, přičemž jako taková (tato pasáž) zdůvodňuje a dále rozřikává pokyn Jl 2,12b(13a), *obraťte se ke mně/k Hospodinu v celém srdci svém, v postu, pláči a smutku...*, který tvoří její počátek - srv. následující tabulku.

Jl 1,13-14	Jl 2,12b-17
<i>Prépásejte se a nařikejte, kněží, kvilejte, služebníci Hospodinovi, vejděte/přijďte, nocujte v pytlich, služebníci Boha mého...</i> Jl 1,13ab	<i>Navraťte se ke mně v celém srdci svém, v pústu, v pláči a v nářku. Roztrhněte srdce vaše a ne roucha vaše. Navraťte se k Hospodinu, Bohu vašemu, neboť (je) milostivý a lítostivý, dlouhoshovívavý a velkého milosrdenství, litující nad zlým/zlem. Kdo ví, neobrátl-li se a nebude-li litovat a nepozůstaví-li po něm požeňdání - ...</i> Jl 2,12b-14a
<i>...neboť je odňata z domu Boha vašeho suchá oběť a úlitba.</i> Jl 1,13c	<i>- oběť suchá a úlitba/oběť suchou a úlitbu Hospodinu, Bohu vašemu.</i> Jl 1,14b
<i>Uložte púst svolajte shromáždění, shromážděte starce, všechny obyvatele země...</i> Jl 1,14a	<i>Trubte šófarem na Siónu. Uložte púst, svolajte shromáždění. Shromážděte lid, posvěťte shromáždění, shromážděte starce, shromážděte pacholátka a nemluvnátka. (Nechť/at) vyjde ženich z pokoje svého a nevěsta ze svatební komnaty své.</i> Jl 2,15-16
<i>(vejděte v/shromážděte v) dům Hospodina, Boha vašeho...</i> Jl 1,14b	<i>Mezi předsíní a oltářem (necht'/at) pláčou kněží, služebníci Hospodinovi, ...</i> Jl 2,17a
<i>...a volejte o pomoc k Hospodinu.</i> Jl 1,14c	<i>... a (necht'/at) řeknou: Ušetři (slituj se), Hospodine, nad lidem svým a nevydávej dědictví své v pohanu, aby vládly v nich národy. Proč mají říkat v národech: Kde (je) Bůh jejich?</i> Jl 2,17b

za účelem obětovat Hospodinu, darovat oběť pro (ל) Hospodina, zakusit jej v rámci bohoslužebného aktu obětování - je patrně (současně) již sama o sobě slavnostní poutí orientovanou směrem „k“ i podstupovanou „pro“ Hospodina; tj. již sama o sobě představuje (bohoslužebnou) aktivitu pohybu vedeného směrem k Hospodinu, je službou určenou Hospodinu.

Tuto skutečnost patrně nejvýrazněji podchycuje výpověď Ex 7,16b (a její paralely):... פְּתַחְךָ לַיהוָה אֲדַרְשֵׁי וְיַעֲבֹדוּךָ - *Pošli/Propust' lid můj a budou mi sloužit na poušti...* Z hlediska obsahu i stylizace představuje Ex 7,16b výpověď naprosto totožnou s Ex 5,1b s výjimkou toho, že slovní obrat z Ex 5,1, ... יָבִיאוּ לְךָ - *podstupují/podstoupí mi slavnostní poutí...*, je zde nahrazen vazbou *slouží mi/budou mi sloužit*, což by mohlo znamenat, že daná vazba z Ex 7,16b osvětluje charakter činnosti zaznamenané v Ex 5,1b. Podstupování slavnostní pouti pro Hospodina, vycházení Hospodinu vstříc, je službou Hospodinu.

2.2.2. Místo Hospodinovy přítomnosti

Otázka, kde je třeba (v čele s kněžími a za iniciace kněží) požadované aktivity vykonávat, je zodpovězena v závěru textového celku Jl 1,13-14, a to prostřednictvím provolání Jl 1,14b, *dům Hospodina, Boha vašeho*. Slovo *dům (Hospodina, Boha vašeho)* zde není vázáno žádnou předložkou. Není tedy (co se týče syntaxe Jl 1,14) explicitně stylizováno do role příslovečného určení (...*vejděte... /do/ domu Hospodina, Boha vašeho...*), ač tuto roli patrně (mimo jiné) rovněž plní. Představuje zde samostatné provolání *dům Hospodina, Boha vašeho*, jež v rámci souvětí Jl 1,14 zaujímá de facto autonomní pozici a proznívá jakoby napříč celým pojednáním Jl 1,13-14.

Patrně by mohlo tvořit ozvuk důrazného apelu Jl 1,13bc, ...*přijďte...*, *neboť je odňata z domu Boha vašeho suchá oběť a úlitba*, což by znamenalo, že je výrazem motivace k uposlechnutí výzev k pokání z Jl 1,13-14 a rezonancí (v Jl 1,13bc) předloženého odůvodnění toho, proč je třeba ony výzvy uposlechnout. Za daného předpokladu by ono provolání (*dům Hospodina, Boha vašeho*) bylo možné chápat ve smyslu: *dům Hospodina, Boha vašeho*, je prost suché oběti a úlitby; v *dům*

Hospodinův je třeba vejít; dům Hospodinův se má stát místem uskutečňování vznesených výzev.

Nelze však vyloučit, že slovní spojení JI 1,14b, *dům Hospodina, Boha všeho*, disponuje v rámci JI 1,14 (potažmo JI 1,13-14) ještě další, jinou významovou rovinou. Co se týče jeho umístění v souvětí JI 1,14 – uzavírá soubor příkazů ...*uložte púst, svolejte shromáždění, shromážděte starce, všechny obyvatele země*,²²² a jako takové by tudíž mohlo představovat „shrnující“, obecné označení všech, kteří mají být shromážděni: ...*svolejte shromáždění, shromážděte starce, všechny obyvatele země, (tedy všechny) dům Hospodina, Boha vašeho*. Dle této výkladové varianty by *dům Hospodinův* tvořili všichni, kdo se shromáždili, vedeni touhou zakoušet Hospodinovu přítomnost ve svém středu.²²³

Tento motiv je mimo jiné možné registrovat (opět) v popisu události vycházení z Egypta a putování pouští. Na základě Ex 5,3b lze konstatovat, že pouštní lokalita, v níž mají Izraelité obětovat, není pojmenována. Je blíže vymezena pouze poukazem na vzdálenost, jež ji má oddělovat od Egypta. Je určena vzdáleností, jíž jsou Izraelité se svými dětmi i stády schopni ujít za tři dny.²²⁴ Důraz tedy patrně není kladen na to, kde konkrétně mají být Bohu předkládány oběti, nýbrž na to, že jsou předkládány těmi, kteří uposlechli Hospodinova příkazu o vyjití, a že se tak děje zcela mimo Egypt, v pustině, tj. v pouhé přítomnosti Hospodinově a jen Hospodinu. Místo setkávání s Hospodinem je tvořeno společenstvím lidu, jež v reakci na Hospodinův příkaz, vedeno touhou po setkání s Hospodinem, Hospodinu slouží. Vědomě činí pohyb směrem k Hospodinu motivovaný Hospodinovým příkazem.

---

²²² JI 1,14a.

²²³ Srv. např. 1Pt 2,5.

²²⁴ Údaj o třech dnech bývá obvykle nahlížen jako číselně symbolický.

2.3. Exodus – vydávání sebe sama Hospodinu v „obět’,,

2.3.1. Jl 2,12b-13a²²⁵

Povolání k obrácení z Jl 2,12b je povoláním k obrácení celým srdcem svým, v celém srdci svém (כִּלְבָבְךָ), tj. v oblasti, jež (v hebrejském pojetí) ...nezahrnuje jen cit, emoce atp,²²⁶ nýbrž je rovněž a zejména lokalitou myšlení, rozumu, představ, úvah, moudrosti, vůle, vnitřního života.²²⁷ Představuje nejniternější/nejnvnitřnější část lidského vědomí (lidského „já“). Povolání Jl 2,12b je tedy výzvou k obratu v „oblasti“ nejzazší hloubi lidské bytosti, „bytostné skrytosti“. Dosah jeho výpovědi je umocněn imperativním vyjádřením Jl 2,13a: *Roztrhněte srdce vaše, ne roucha vaše!*

Skutečnost, že tyto dvě výpovědi následují bezprostředně za sebou, by patrně mohla znamenat, že kýžená aktivita, jíž Jl 2,13a popisuje metaforou roztržení srdce, představuje výsledek/přímý důsledek plného obrácení (se) k Hospodinu v hloubi nitra (v „srdci“). Stejně tak by se však (v případě Jl 2,13a) mohlo jednat o obsahově paralelní výpověď k výzvě Jl 2,12b, tj. výzva Jl 2,13a by mohla zpodobňovat formulační alternativu či výraz významového rozvinutí výzvy Jl 2,12b, což by patrně ještě intenzivněji uvedlo do popředí fakt, který je z celku obou výzev – ať již vykazují ten či onen typ vzájemného vztahu - každopádně patrný: Plné obrácení v celém srdci/celým srdcem s sebou přináší roztržení onoho srdce. Je-li obrácení bytostné, celým srdcem, srdce se trhá. Odpověď na otázku, *jaký akt ono obrácení/roztržení srdce (obrazně) představuje*, v sobě patrně nese text Jl 2,13-14 samotný.

²²⁵ *Obráťte/Navraťte se ke mně celým srdcem svým, v pústu, pláči a nářku/smuteční slavnosti. (Jl 2,12b) Roztrhněte srdce vaše, a ne roucha vaše... (Jl 2,13a).*

²²⁶ BALABÁN, 1996, s. 199.

²²⁷ Srv. ibid.; PÍPAL, 1997, s. 82. *The כִּלְבָבְךָ/כִּלְבָבְךָ functions in all dimensions of human existence and is used as a term for all the aspects of a person: a) vital, b) affective, c) noetic, and d) voluntative.* (BOTTERWECK, G. Johannes; RINGGREN, Helmer. *Theological Dictionary of the Old Testament*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1995. Vol. VII., s. 412.) ad a) *In ... (כִּלְבָבְךָ) is concentrated the vital physical nature of the individual...* (ibid., s. 413) Pokud má být lidský život zachován, srdce - כִּלְבָבְךָ musí být obcerstveno (obvykle chlebem). (ibid.) ad b) *The notion of the כִּלְבָבְךָ as the seat of human emotions emerged gradually from that of the vital כִּלְבָבְךָ. This development is especially clear in the commonplace language of the lament, which often uses the vital functions of the body to describe emotional reactions.* (ibid., s. 414) ad c) Lidské srdce je dále „noetickým sídlem“ (noetic seat) smyslové percepcce, intelektuální vizualizace (poznávání, paměti), myšlení, rozumění a pozornosti. Je „sídlem“ moudrosti (ibid., s. 419), jakož i ad d) „lokalitou“ voluntativního úsilí určitého jedince, odvahy a iniciativy (k činu). Zajišťuje výkon koncipování a plánování (ibid., s. 423).

2.3.2. Jl 2,13a-14b

Také nyní, (je) výrok Hospodinův, (Jl 2,12a)
navraťte se ke mně v celém srdci svém, v pústu,
pláči a nářku. (Jl 2,12b)

גַּם עַתָּה נְאֻם יְהוָה
שׁוּבוּ עָדַי כָּל־לִבְבְּכֶם וּבְצֹם
וּבְקִי וּבְמִסְפָּד

<p>A Roztrhněte srdce vaše, ne roucha vaše, (Jl 2,13a) obraťte se k Hospodinu, Bohu vašemu, (Jl 2,13b)</p> <p>B neboť (je) milostivý a lítostivý, dlouhoshovívavý a velkého milosrdenství, litující/želející (עַתָּה) nad zlým/zlem. (Jl 2,13c)</p> <p>C Kdo ví, B' neobráti-li se a nebude-li litovat/želeť a nezanechá-li po něm požehnání - (Jl 2,14a)</p> <p>A' - oběť a úlitbu Hospodinu, Bohu vašemu. (Jl 2,14b)</p>	<p>וּקְרַעוּ לִבְבְּכֶם וְאַל־בְּרוּחֵיכֶם A וּשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־יְהוּנָן וְרַחֵם הוּא B אֲנִי אֶפְיֹם וְרַב־חֶסֶד וְנִחָם עַל־הַרְעָה כִּי יִדְעַ C יִשׁוּב B' וְנִחָם וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה א' מִנְחָה וְנִסְךְ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם A'</p>
--	--

V případě textového rozmezí Jl 2,13a-14b lze zvažovat hypotézu, že by tento textový úsek mohl utvářet paralelismus.²²⁸ Jak lze vidět z výše předloženého schématu – „rámeček“ tohoto paralelismu (jeho výchozí a uzavírající část) by za daného předpokladu tvořily výpovědi Jl 2,13ab a Jl 2,14b, jimž bude v tomto pojednání věnována pozornost.

Výpověď Jl 2,13ab je zakončena slovy אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם - k Hospodinu, Bohu vašemu. Téměř totožná formulace, אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם - Hospodinu, Bohu vašemu, se nachází rovněž v závěru Jl 2,14b. Předložka הַ tvořící součást vazby אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם z Jl 2,14b je – - co se týče otázky odlišnosti od předložky אֶל přítomné ve formulaci אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם z Jl 2,13ab - toliko zkrácenou formou předložky אֶל.²²⁹ Jak předložka אֶל, tak i její zkrácená podoba הַ jsou zde – jak ozřejmuje celek výpovědi Jl 2,13ab i Jl 2,14b – - vyjádřením směru, zacílení, cíle.²³⁰ *Obraťte se k (אֶל) Hospodinu, Bohu vašemu, ...oběti suché a úlitbu (הַ) Hospodinu, Bohu vašemu.* V případě אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם a אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם se tedy jak z hlediska gramatického, tak i z hlediska obsahového jedná o totožná (paralelní) vyjádření.

²²⁸ Srv. výše navržené schématické rozvržení textu Jl 2,13a-2,14b.

²²⁹ Srv. GESENIUS, 1954, s. 370.

²³⁰ Srv. PÍPAL, 1997, s. 82.

V Jl 2,13ab slovní vazba *אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם* zakončuje výrok *וְקָרַעְתֶּם לְבַבְכֶם וְאֶל־בְּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם* - *roztrhněte srdce vaše, ne roucha vaše, a obraťte se Hospodinu, Bohu vašemu...*, který opakuje a rozvíjí povolání k bytostnému obratu k Hospodinu z Jl 2,12b (...*obraťte se ke mně v celém srdci svém, v pústu, pláči a nářku*), tj. opakuje a rozvíjí výzvu Jl 2,12b, v níž vyúsťují výzvy z Jl 1 zdůvodněné konstatováním ...*nevnáší se do domu Boha vašeho suché a mokré oběti...*,²³¹ nedochází k bohoslužebným obětním aktům.

V Jl 2,14b je přítomné formulaci *לְיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם* předřazeno pouze sousloví *מִנְחָה וְנֶסֶךְ* - *oběti suché a úlitba/úlitbu*, jež zde není vázáno na žádný slovesný tvar. Ve spojení s tímto souslovím, tvoří formulace *לְיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם* větu nominální. V textu Jl 2,14 (jakožto celku) zaujímá Jl 2,14b, *מִנְחָה וְנֶסֶךְ לְיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם*, jakousi autonomní pozici. Nevykazuje bezprostřední návaznost na (vztah k) Jl 2,14a, a to patrně ani z hlediska obsahového, ani z hlediska gramatického, neboť zatímco Jl 2,14a pojednává o Hospodinově jednání (podmětem věty, ač nevyjádřeným, je zde slovo Hospodin), Jl 2,14b oním „holým“ provoláním akcentuje motiv obětí (slovo Hospodin je zde naopak předmětem).

Mnohem spíše je možné se domnívat, že se (Jl 2,14b) myšlenkově vztahuje k Jl 2,13ab. V Jl 2,13ab je slovo *Hospodin* předmětem věty stejně, jako je tomu v onom „autonomním“ vyjádření Jl 2,14b. Již zmíněná přítomnost v podstatě totožných formulací na konci Jl 2,13ab i Jl 2,14b by – z hlediska stylizačního – mohla být ukazatelem toho, že výpovědi Jl 2,13ab, *וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְקָרַעְתֶּם לְבַבְכֶם וְאֶל־בְּגְדֵיכֶם*, a Jl 2,14b, *מִנְחָה וְנֶסֶךְ לְיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם*, utvářejí (jakožto dvě dílčí části předpokládaného paralelismu) souvztažné protějšky. Za tohoto předpokladu lze zvažovat možnost, že se obětí suchou a mokrou Hospodinu (obrazně) má stát samotný lid. Jl 2,13ab, jakož i všechny předcházející a následné výzvy k pokání z Jl 1 a Jl 2,12b.13-17 by poté zpodobňovaly určitou formu „návodu“ k tomu, jak se onou obětí stát:

Roztrhněte srdce vaše, ne roucha vaše, (Jl 2,13a)

obraťte/navraťte se (שוב) k Hospodinu, Bohu vašemu, (Jl 2,13b)

... (tj. vydejte se v) oběť suchou a úlitbu Hospodinu, Bohu vašemu. (Jl 2,14b)

²³¹ Srv. Jl 1,13.

Roztrhněte srdce vaše, ne roucha vaše, (Jl 2,13a)

obratte/navraťte se (שיב) k Hospodinu, Bohu vašemu, (Jl 2,13b)

...(to jest) oběť suchá a úlitba Hospodinu, Bohu vašemu. (Jl 2,14b)

Pohyb „obratu“, cílení k Hospodinu (אֱלֹהֵינוּ יְיָ), by za daného předpokladu odpovídal boho-služebnému aktu vydávání Hospodinu (לְיְיָ אֱלֹהֵינוּ) v „oběť“ sebe sama. Jak bude níže ozřejmáno – i tato teze může dojít své podpory v rámci reflexe vyprávění Ex o „egyptském exodu“.

2.3.3. Jl 2,17²³²

Totožný motiv (jímž je zde pohyb cílení k Hospodinu jako bohoslužebný akt vydávání sebe sama v oběť) by v sobě patrně mohla jímát rovněž výzva z Jl 2,17. Na rozdíl od předcházejících výzev určených kněžím udává tato výzva a) konkrétní místo, kde mají kněží k Hospodinu volat (dosud byl pouze obecně zmíněn dům Hospodinův²³³), jakož i b) konkrétní podobu slov, která mají k Hospodinu volat.²³⁴

Předkládá požadavek uskutečnit/uskutečňovat kýžený akt nařikání/volání k Hospodinu o pomoc (o slitování a záchranu) právě na místě, kde byl vykonáván akt oběti, mezi předsíní a oltářem. To by hypoteticky mohlo naznačovat, že zde má ona aktivita prosebného volání k Hospodinu alternovat akt obětování (za stávající situace chybějící) oběti.²³⁵ Vznesená výzva k uskutečňování aktu volání k Hospodinu o pomoc/cílení k Hospodinu v lokalitě, v níž dochází k obětování obětí, by však současně (hypoteticky) mohla implikovat/rezonovat požadavek „postavit se“ na místo oběti. (Ve svém nitru) vydat a vydávat Hospodinu v „oběť“ sebe sama, tj. fyzický vstup na místo obětování obětí by patrně mohl představovat vnější projev realizace aktivity vstupu na místo oběti (vydávání se v oběť) konanou v hloubi nitra.²³⁶

²³² Mezi předsíní a oltářem nechť pláčou kněží, služebníci Hospodinovi, a nechť řeknou: Ušetři (slituj se), Hospodine, nad svým lidem a nevydávej dědictví své v pohanu, aby vládly v nich národy. Proč mají říkat v národech: Kde (je) Bůh jejich? Jl 2,17.

²³³ Srv. Jl 1,13-14 aj.

²³⁴ Srv. Jl 1,14c.

²³⁵ Srv. např. Ž 119,108: Dobrovolné oběti úst mých, žádám, oblib, Hospodine.

²³⁶ Za velmi jemný náznak toho, že je lid v čele s kněžími v rámci výzvy k volání o pomoc k Hospodinu vyzván k vydání sebe sama, by na základě porovnání Ex 2,23, Jl 1,14 a Jl 2,17 bylo hypoteticky možné rovněž považovat již zmíněnou skutečnost, že volání k Hospodinu, k němuž je lid v Jl 1,14 vyzván, dle výpovědi Ex 2,23 k Hospodinu stoupá (עלה), stejně jako (k němu) stoupá (עלה) vůně přinesené obětí. Vnitřním pohybem víry volající lid své (stoupající) volání (oběť/vůně obětí) na cestě k Hospodinu provádí. Patrně se v rámci tohoto pohybu se stoupající „oběť“ ztotožňuje. Na jeho volání Hospodin odpovídá. Sklání se (srv. Ex 2,24-25) stejně jako tehdy, kdy je mu vůně přinesené (hmotné) oběti příjemná.

Co se týče otázky motivu sebevydání ve vztahu k otázce povahy vzájemné vztahové vazby mezi výpovědí knihy JI a knihy Ex - s určitostí lze říci, že ono sebevydání, vystavení sebe sama Hospodinovu konání, k němuž patrně pojednávané výzvy JI 1-2 podněcují, dochází svého osobitého výrazu ve vlastním (fyzickém) vyjítí synů Izraele z Egypta.²³⁷

Odejít do pouště znamenalo smířit se s brzkou záhubou. Poušť byla hodnocena jako místo ohrožení života nejen proto, že neposkytovala dostatek životodárné vody. Byla rovněž považována za teritorium pouštních démonů, sídlo protibožských mocností.²³⁸ Odchod po pouště byl proto zřejmě pojímán za stejně tak nebezpečný jako skok do propasti, vstup do hlubin temnoty smrti. Volba alternativy vyjít a být vystaven úkladům pouště a stejně tak i příklon k alternativě zůstat a být nadále vystaven trýzni Egypta mohly mít z daného hlediska ve svém důsledku totožný dopad, postupnou záhubu.

Skutečnost, že výzva k odchodu do pouště je vyvoláním Hospodinovým, však dodává dané záležitosti zcela jiný rozměr. Pod Boží vládu spadá a jí se podřizuje naprosto vše - i na poušti eventuelně přítomné démonské síly. Proto se na základě Božího úradku může i obávaná poušť stát místem oživení nitra, osvobození, záchrany.²³⁹ Odejít do pouště tedy v daném případě znamená vystavit se zásahu Hospodinova slova povolání, vyvolání z Egypta, tj. vydat sebe sama Hospodinovu jednání, nechat se vyvolat navzdory vědomí možného ohrožení vlastní existence, jež může pobyt v poušti přinést, a vstoupit do Hospodinovy přítomnosti, vystavit se jí. Vyjít tam, kde se nachází právě a jedině Hospodin, a vědomě být (existovat) právě a jen pro Hospodina. Vydat se Hospodinu v „oběť“ - bez podmínek a bez nároků.

Přejímá-li text knihy JI z „exodického“ vyprávění spolu s jinými motivy i rezonanci této krajní výzvy vyjít Hospodinu vstříc, tj. vystavit sebe sama Hospodinovu konání (v případě Ex i JI) u vědomí nastávání Hospodinova dne soudu,²⁴⁰ předkládá nutnost podstoupit nový (v nitru se uskutečňující) exodus v celé jeho krajní náročnosti.

---

²³⁷ Ex 5,1b.3.b; 7,16b.

²³⁸ Tyto démoni představovali svět Bohu odporný. Ztělesňovali nehostinnou poušť. VksZ IV., 1998, s.146.

²³⁹ Srv. např. Oz 13,4-5: *Já (jsem) Hospodin, Bůh tvůj, už ze země egyptské. Boha kromě mě jsi nepoznal (ידע). Kromě mě není jiného, jenž způsobuje/byl způsoboval/způsobil záchranu. Poznal/zakusil/zakoušel jsem (ידע) tě na poušti, v zemi vyprahlé.*

²⁴⁰ Srv. Ex 12,12; JI 1,15.

Závěr

Pojednávaný pohyb cílení k nové svobodné existenci rozpoutaný slovem Hospodinovy výzvy se zde vykazuje jako ek-hodos, tj. pohyb „vykročení ven“ ze stávajícího stavu - mimo tento stav, pohyb vyjití na cestu, a to na cestu do Hospodinovy přítomnosti. To plně odpovídá rázu biblické antropologie, jež – - vzcházejíc z hebrejského myšlení – je protkána ...úvahami poutnického rázu...²⁴¹ *Člověkova existence je právě ek-sistence: tj. to, co „vyčnívá“ (ex) nad všechnu imanenci = pochopitelné a z věci samé vysvětlitelné. Je to synonymum transcendence, jejím jediným protějškem je transcendence Boží.*²⁴² Jde-li v případě lidské existence/transcendence o protějšek transcendence Boží, ...*Pravdy, která překračuje vše – i sama sebe,*²⁴³ jde o to, co rovněž překračuje sebe sama, co vychází (ex-hoduje) ze sebe sama směrem k Hospodinu, sebe sama Hospodinu vydává a na této cestě sebevydání/sebevydávání přichází samo k sobě.

---

²⁴¹ BALABÁN, 1996, s. 41.

²⁴² Ibid., s. 71.

²⁴³ Ibid.

3. VÝZVA K EXODU JAKO VÝZVA K ODVRATU OD JINÝCH BOHŮ

Ve druhém oddílu práce bylo dosaženo té fáze zkoumání, v níž lze konstatovat, že pohyb rozpoutaný slovem Hospodinových výzev z Jl 1-2 - tj. aktivita cílení k záchraně/budoucnosti/Hospodinu, vcházení v novou existenci (stvoření) - je svou podstatou současně aktivitou „exodickou“. Je procesem „nového exodu“. Třetí oddíl práce by měl být výrazem snahy doložit předpoklad, že se v případě tohoto „exodického“ pohybu jedná o odvrát od jiných bohů a že výzvy z Jl 1-2, jež v tento pohyb Hospodinův lid uvádějí, současně tento lid povolávají k participaci na Hospodinem vedené při/polemice s kanaánským panteonem. Vyzývají k participaci na Hospodinových aktech demonstrování absolutní Hospodinovy vlády.

3.1. Vyzývající Hospodin, Hospodin bojující s kanaánským panteonem

3.1.1. Hospodinova „soudní“ pře s vegetativními božstvy

3.1.1.1. Jl 1,4²⁴⁴

Výše již bylo řečeno, že výpověď Jl 1,4 o kobyلكové pohromě již sama o sobě evokuje vzpomínku na příběh knihy Ex – upomíná na pojednání Ex o osmé (tj. kobyلكové) ráně - a že se v případě zkázonosného dění pojednávaného jak v Ex, tak i v Jl jedná o Hospodinovo „soudní“ jednání. Rovněž již bylo řečeno, že v procesu/procesem tohoto jednání dochází (jak dle Ex, tak dle Jl) k povolání k nastoupení „cesty“ vedené směrem k Hospodinu (z Jl 1-2), tj. k rozpoutávání „exodického“ pohybu. Důležité ovšem je, že Hospodinův „soudní“ zásah Egypta kobyلكovou pohromou (na nějž Jl 1,4 patrně upomíná) byl výrazem Hospodinovy soudní pře (boje) s vegetativními božstvy. A – jak bude níže dokládáno - právě tento aspekt vyprávění Ex o kobyلكové ráně pravděpodobně sdílí i výpověď knihy Jl.

---

²⁴⁴ Zbytek (po) housenkách (kobyلك) snědly kobyلكy, zbytek (po) kobyلكách snědly (neokřídlené) kobyلكy, zbytek (po) (neokřídlených) kobyلكách snědli chrousti... (Jl 1,4).

3.1.1.2. Jl 1,8²⁴⁵

Jednu z nejvýraznějších narážek, na jejímž základě lze předpokládat, že výpověď knihy Jl konfrontuje čtenáře s motivy Hospodinova boje s vegetativními božstvy a že rezonuje polemiku „jahvismu“ s „baalismem“, zachycuje text Jl 1,8.

V procesu studia významu výrazů, jež text Jl 1,8 pro své vyjádření užívá, vystupuje do popředí problematika logiky kompozice daného vyjádření. Vychází najevo, že výraz *panna* - כַּתוּלָה (z Jl 1,8) označuje výhradně dospělou, avšak dosud neprovdanou dívku, o níž se mládenec buď uchází, nebo s ní uzavírá sňatek. Nemůže se ovšem jednat o dívku nedávno provdanou. Dívka může být toliko zasnoubená. Zasnoubená dívka byla v Orientu, zemřel-li ženich, již považována za vdovu.²⁴⁶ Ovšem, termín לַעֲצָה (z Jl 1,8) není označením ženicha. Vždy se jedná o manžela (pána, vlastníka). כַּתוּלָה a לַעֲצָה tedy s určitostí tvoří odpovídající protějšky,²⁴⁷ což znamená, že výzva Jl 1,8 obsahuje pozoruhodný paradox.

Tento paradox patrně upozorňuje na to, že v případě výpovědi Jl 1,8 nejde o výzvu předkládající obraz smrti rozbitého manželského páru dvou lidských osob. Obecné jméno לַעֲצָה nesoucí význam *vlastník*, potom i *pán*, *manžel*, je současně vlastním jménem (respektive apativem) kanaánského boha Baala, dárce deště a plodnosti.²⁴⁸ Užívá-li tedy přirovnání Jl 1,8 tohoto termínu, nechává ve své výpovědi zaznít jméno Baalovo. Poukazem na pannu oplakávající svého manžela Jl 1,8 patrně naráží na svědectví kanaánských mýtů o bohyni Anat, jež - ač nepřestávala být pannou - byla

²⁴⁵ *Kvílejí (אֵלֵה) jako panna přepásaná pytle (kvílejí) pro manžela mladosti její... (Jl 1,8).*

²⁴⁶ VksZ IV., 1998, s. 671.

²⁴⁷ Srv. BÍČ, 1960, s. 22.

²⁴⁸ HELLER, 1988, s. 276. *Ve starší době, kdy náboženství Syropalestiny má ještě rysy polydemonismu, označuje baal místní numen, božského vlastníka posvátného místa, božstvá či oblasti ...Apelativní význam si výraz „baal“ zachoval vždycky. Ale asi jako Izraelci užívali místo propria „Jahve“ apativum Adonaj /mé panstvo/ a Babylónané místo propria Marduk apativa „Bel“/“Pán“/, tak se Baal stalo trvalým označením boha bouře a deště Hadada. (ibid.) Přestože je Baal dle obvyklého rodokmenu bohů synem Elovým, v ugaritských textech je rovněž nazván synem Dágonovým. Označení Baala za Dágonova syna však nevypovídá o Baalově původu, nýbrž o tom, že Baalovi byla přisuzována pozice dědice Dágonovy funkce, tj. funkce dárce deště a všeploditelce přírody. (ibid., s. 277) Otázka, do jaké míry Baal čili Hadad, jenž byl asi původně bohem bouře, převzal roli vegetativního boha až druhotně od Dágana, dosud zůstává otevřená (ibid., s. 279).*

současně manželkou Baalovou a oplakávala jej poté, kdy podlehl v boji s bohem Mótem (Smrtí).²⁴⁹

Na základě výše uvedených údajů lze zkonstatovat, že Hospodinovo slovo, zachycené v Jl 1,8, rezonuje motiv Baalova mýtu. Povolání ke kvílení, jež má být podobno oplakávání zemřelého Baala, v rámci své narážky na Baalův mýtus konkrétně akcentuje motiv Baalovy smrti. Výraz polemiky/„soudní“ pře s baalismem zde tvoří skutečnost, že výzvu k oplakávání vznáší ten, jenž zde dění odumírání vegetace - tj. dění, které v pojetí baalismu odpovídá projevu přerušení Baalovy vlády, ba dokonce projevu toho, že byl Baal smrtelně zasažen - rozpoutává v procesu/procesem svého „soudního“ jednání.

3.1.1.3. Jl 1,10.11.17²⁵⁰

Jl 1,10 a Jl 1,17 hovoří o poplennění/zpustošení pole (רָדַד) a zničení (רָדַד), zaschnutí (עָבַב) či vyschnutí (יָבַב) jeho obilí. Výraz רָדַד - *obilí* je obecným názvem, současně však odpovídá i vlastnímu jménu kanaánského boha plodnosti, Dágana (Dáгона). Dágan je předchůdcem Baalovým.²⁵¹ Pole je rovněž doménou Baalovou.²⁵² Není proto překvapující, že SZ některými svými výroky poukazuje na *smilství*, tj. na porušení vztahu s Hospodinem, k němuž docházelo tehdy, když se i Hospodinovi vyznavači nechali ovlivnit kanaánskými kulturními plodnosti a uchýlovali se (mimo jiné i) k náboženské praxi rituálů konaných na poli.²⁵³ Stejně jako lze v Jl 1,8 postihnout rezonanci výpovědi o smrti Baalově, je v Jl 1,10 a Jl 1,17 možné spatřovat poukaz

²⁴⁹ HELLER, 1988, s. 279. Baalova (dočasná) smrt uzavírá periodicky se opakující cyklus (odpovídající vegetativnímu cyklu), jenž dle výpovědi staroorientální báje zahrnuje Baalův dvojitý boj. V prvním z těchto Baalových bojů Baal vítězí. Bojuje v něm s Jammem, bohem moře, ztělesněním podzemních bouří a záplav, a tedy i sil chaosu a zla. Poté, kdy Baal Jamma přemůže, zřizuje na zemi svou vládu. Působením jeho plodivé síly se země stává zemí hojnosti a blaha. Avšak období trvání Baalovy vlády odpovídá pouze období vegetačního období; končí tehdy, kdy končí doba dešťů. Tehdy Baal podstupuje druhý ze svých bojů. Svému protivníku, jímž je tentokrát bůh Mót (Smrt), podléhá, a to na dobu sucha, vegetačního klidu, v níž se vlády ujímá jeho (dočasný) přemožitel Mót. (ibid.) *Podle významného mytického epického textu ugaritského bájesloví odnáší Baalovu mrtvolu z podsvětí jeho vášnivá družka a milenka Anat. Ta koná nad Baalem smuteční obřady a pohřbí jej na „olympském“ Safonu. Po přemožení Móta – magický úkon rozsekání mečem – Baal ožije* (BALABÁN, 1993, s. 29).

²⁵⁰ *Je poplenněno/zničeno pole..., neboť je poplenněno/zničeno (רָדַד) obilí (רָדַד) ... (Jl 1,10) Uschli/hanbí se (עָבַב) oráři, kvílejí (לָל) vinaři, nad pšenicí a nad ječmenem, neboť zahynula/vyhyhynula/zanikla (רָדַד) sklizeň pole. (Jl 1,11) Scvrklo se/zaschlo (עָבַב) zrní pod nánosy/hroudami jejich, jsou zpustošeny zásoby/komory, jsou rozbořeny sýpky, neboť uschlo obilí (רָדַד) ... (Jl 1,17).*

²⁵¹ Srv. HELLER, 1988, s. 281.

²⁵² Srv. BIČ, 1960, s. 28.

²⁵³ Srv. Jl 1,10.12 s Jr 13,27: *...smilství tvá na pahrbcích i na poli ... a s Jr 3,6: ... vzpurná dcera Izraelská ...chodívala na každou horu vysokou, i pod každé dřevě zelené a tam smilnila* (BK).

na smrt boha Dágana. Slovní vazbu ... זָרַחַת זָרַחַת je možné překládat nejen slovy ...*je zpusťeno obilí*, ale také formulací ... *je zahuben Dágan*.

„Zahynutí“/zničení (זָרַחַת) sklizně pole, včetně rostlin na poli pěstovaných, reflektuje Jl 1,11,²⁵⁴ přičemž pojednává o aktivitách (tj. zastydění se/vysychání a úpění) těch, kdo se práci na poli věnují, oračů a vinařů. Zastydění se/vysychání oračů a úpění vinařů Jl 1,11 buď konstatuje, nebo orače a vinaře k pojednávaným aktivitám vyzývá. Jde-li v Jl 1,11 o konstatování (*vyschli/stydí se orači, úpějí vinaři...*), může se jednat o vyjádření toho, že stávající zkázonosné dění postihuje (tj. činní „vnitřně vyschlými“, zostuzenými, ponořenými v úpění) ty, kdo byli v rámci snahy zajistit si hojnou úrodu polí (jež obdělávali) zlákáni k účasti na rituálech kultů plodnosti. Jde-li o výzvu ...*zastyďte se, orači, úpějte, vinaři...*, může se jednat (kromě již výše zmíněných výkladových alternativ: výzva ke kajícnému obratu k Hospodinu, ke spolunesení utrpení přírody) o povolání ke zpytování sebe sama, svého dosavadního počínání ve smyslu uvědomělého odvracení se od/zamítání baalismu.

Lze rovněž zvažovat možnost, že Jl 1,11 usiluje vyjádřit obojí výše uvedené současně. V rámci stávajícího zkázonosného dění jsou orači a vinaři zostuzeni svými vlastními činy. Současně jsou však vyzváni k obratu k tomu, který ono stávající zkázonosné dění svým slovem rozpoutává jakožto dění svého soudního jednání (zápasu s bohy), a takto se představuje jako skutečný Vládce země.

3.1.1.4. Jl 1,10.15²⁵⁵

Motiv této Hospodinovy seberepresentace velmi plasticky, prostřednictvím jazykové hry vyjadřuje např. Jl 1,10ab.15: Slovní vazba z Jl 1,10b, ... זָרַחַת זָרַחַת - ...*je zpusťeno obilí* (tj. také... *je zahuben Dágan*), je alternativou (synonymem) vyjádření z Jl 1,10a, ... זָרַחַת זָרַחַת - *je zpusťeno pole*. Vyjádření z Jl 1,10a, זָרַחַת זָרַחַת - *je zpusťeno pole*, je patrně slovní hříčkou, jež tvoří (jakoby) protipól slovní hříčky z Jl 1,15, שָׂר מְשָׂרֵי - *zkáza od Všemohoucího*.²⁵⁶

²⁵⁴ Srv. také Jl 1,12.

²⁵⁵ *Je zpusťeno (זָרַחַת) pole, truchlí země, neboť je zničeno (זָרַחַת) obilí, uschlo víno, olej je zchřadlý. (Jl 1,10) Běda tomu dni, neboť je blízko den Hospodinův, jako zkáza od Všemohoucího (שָׂר מְשָׂרֵי) přichází...* (Jl 1,15).

²⁵⁶ Srv. VksZ IV., 1998, s. 671.

V takto souzvučné výpovědi JI 1,10ab.15 je zřejmě čtenáři zprostředkována zvěst, jež nabývá následujících intencí: Údaj o zpusťování/zahubení pole/obilí, ...²⁵⁷ *ןֶזֶף/ןֶזֶף זֶזֶף*, jakož i o zkáze dalších rostlin/plodin, jež byly na poli pěstovány,²⁵⁷ implikuje výpověď o zahubení Dágana, pod jehož vládou se pole – dle kanaánského pojetí – nacházela. V dění nastávání Hospodinova dne, jež je zakoušeno jako *זֶזֶף זֶזֶף* - - *zkáza od Všemohoucího*, je zasažen smrtelným zásahem, a tudíž svržen ze svého vládního postu, i Dágan. Je odhalen jako nemohoucí vůči Všemohoucímu.

Tam, kde vegetativní božstva nejsou schopna svou plodivou silou zajistit existenční přetrvávání vegetace, Hospodin naopak rozpoutává dění přespřílišného množení (plození) kobylek, tj. v oblastech, jež dle kananejského pojetí spadají pod mocenské kompetence vegetativních božstev, se uplatňuje soudní moc Hospodinova/soudní jednání Hospodinovo. Fakt, že vegetace hyne pod náporom ničivých kobylek,²⁵⁸ vypovídá o tom, že uctívaná božstva ztrácejí nad plozením moc. Plození nejsou schopna ani zajistit, ani korigovat.

Princip fungování toho, čím božstva dosud disponovala, je znenadání „pokřiven“. Vláda nad přírodou se jim vymkla z rukou. Vůči Hospodinovým zásahům jsou bezmocná. V důsledku tohoto zvratu jsou diskvalifikována, přistižena ve stavu své „epizodické“ nefunkčnosti (opakovaně umírající a „zmrtvýchvstávající“ Baal), či dokonce úderem stávajícího zkázonosného dění sama smrtelně zasažena. Stávající události se odvíjejí ve znamení toliko Hospodinova rozhodnutí *rozmnožím/namnožím*, totiž kobytku.

---

²⁵⁷ Srv. JI 1,12.

²⁵⁸ Srv. JI 1,4.

3.1.2. Antistvoření a demytizace (Jl 1,10-12.17-20; 2,2-3.10)²⁵⁹

Jl 2,3 ono zkázonosné dění (nastávání Hospodinova dne) popisuje jako proces, v němž se země, přirovnávaná k zahradě Eden, stává působením onoho národa (tj. Hospodinovým „soudním“ jednáním) zpustošenou pouští. Přirovnáním země k zahradě Eden je zde patrně učiněna narážka na zprávu o stvoření.²⁶⁰ Tam, kde země oplývala krásou zahrady Eden, se nyní nachází jen zpustošená poušť, „prázdná pustota“, jež byla před stvořením.

Proces stvoření je zde uveden (jakoby) ve zpětný chod:²⁶¹ Nebezpečí zániku vlastní existence je vystaven člověk i zvěř.²⁶² Hyne vegetace (rostlinstvo)²⁶³ včetně zrna, jež je zárukou přetrvání její existence.²⁶⁴ Zemina (אֲדָמָה) truchlí.²⁶⁵ Vysychají vody.²⁶⁶ Zpustošená země²⁶⁷ se chvěje spolu s nebesy.²⁶⁸ Nebeská tělesa - slunce, měsíc, hvězdy – pohasínají.²⁶⁹ Nastáváním Hospodinova dne nastává tma, jež byla před stvořením. Den Hospodinův je *dnem tmy a temnoty, soumraku a setmění*.²⁷⁰

Rozpoutáním tohoto procesu Hospodin navozuje stav, jenž byl před stvořením; tzn. proces nastávání Hospodinova dne (dění Hospodinova soudního jednání) je procesem rozkladu stavu, jenž Hospodin nastolil svým stvořením, tj. procesem „antistvoření“. Existence stvoření je výrazem a výsledkem Hospodinovy stvořitelské moci, jakož i svědectvím o Hospodinově kontinuální péči o stvoření. S ohledem na tuto skutečnost se lze domnívat, že Hospodinova „strategie“ soudní pře zde patrně spočívá v tom, že Hospodin odnímá od stvoření svou tvůrčí ochrannou moc, jež udržovala mechanismy přírody v chodu. Hypoteticky by bylo možné konstatovat, že takto de facto uprostraňuje tomu, aby božstva mohla dokázat svou domnělou moc. Posiluje

²⁵⁹ *Truchlí (לַח) země... (Jl 1,10) ...zanikla sklizeň pole. (Jl 1,11) Vinná réva uschla, fíkovník je zchřadlý, granátové jablko, také datlová palma a jabloň, všechny stromy pole uschly, neboť uschlo veselí ze synů lidských. (Jl 1,12) Zaschlo zrní..., ...uschlo obilí. (Jl 1,17) Jak bučí dobytek, bloudí stáda skotu, neboť nemají pastvy, také stáda ovcí činí pokání. (Jl 1,18) ...oheň pozřel pastviny pouště, plamen sežehl všechny stromy pole. (Jl 1,19) Také dobytek pole plane touhou po Tobě, neboť vyschla řečiště vod, oheň pozřel pastviny pouště. (Jl 1,20) Den tmy a temnoty, den mračna a soumraku... (Jl 2,2) ...Jako zahrada Eden (byla) země před ním, po něm (jako) poušť zpustošení... (Jl 2,3) ... chvěje se země, třesou se nebesa, slunce a měsíc jsou zachmuřeli, hvězdy odebraly svůj jas... (Jl 2,10).*

²⁶⁰ Srv. Gn 2,8.

²⁶¹ Srv. první zprávu o stvoření - Gn 1.

²⁶² Srv. Jl 1,11-12; 18-20.

²⁶³ Srv. Jl 1,10-12.19.

²⁶⁴ Srv. Jl 1,17.

²⁶⁵ Srv. Jl 1,10.

²⁶⁶ Srv. Jl 1,20.

²⁶⁷ Srv. Jl 2,3.

²⁶⁸ Srv. Jl 2,10.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Jl 2,2.

své protivníky v boji.²⁷¹ Důsledky těchto Hospodinových zásahů se však naopak stávají demonstrací nekompetence vegetativních božstev a dokladem toho, že řády přírody má ve své moci pouze jejich Stvořitel, jenž zde ...*demonstruje svou vládu nad životem.*²⁷²

Tato demonstrace odpovídá nejen projevu Hospodinova vítězství/vítězení nad kanaánskými vegetativními božstvy, nýbrž také odbožštění (demytizace) stvoření jako takového (rostliny, vodstva, země, nebe ani nebeská tělesa nejsou božstvy). Odbožštěním však není míněno odposvátnění (desakralizace).²⁷³ *Příroda není božská, je však posvátná*²⁷⁴ ...*sakrálnost přírody není založena „přírodně“, naturálně*²⁷⁵ ... *ve složitých procesech a krizích je (příroda teprve) posvěcována, signována nárokem samotné Pravdy...*²⁷⁶ *Je přírodou ne ve své danosti, nýbrž v tom, že je obelána svěřeným poselstvím.*²⁷⁷ Stejně jako člověk je i příroda/mimolidské tvorstvo povolána/o ke chválení Hospodina²⁷⁸ a k postupné proměně.²⁷⁹

3.2. Hospodin vyzývající k odvratu od jiných bohů

3.2.1. Vyvolávání z možného vlivu baalismu (Jl 1,5)²⁸⁰

V rámci výše zachycené reflexe výpovědi Jl 1,5 již bylo řečeno, že tato výpověď patrně akcentuje problematiku vnitřního stavu oslovených. Zdůrazňuje nutnost procitnout, tj. přijít k sobě sama, paradoxně na cestě vedené ze sebe sama (ze svého stávajícího stavu) směrem k Hospodinovu. Zvěst Jl 1,5 dochází svého plnějšího ozřejmění v rámci seznámení s tím, že právě nestřídmé pití tvořilo nedílnou součást baalovského/Baalova kultu plodnosti.²⁸¹ Zatímco na rovině psychologické může být opilost výrazem „umdlévajícího“, „mátožného“, „rozostřeného“

²⁷¹ Srv. BENEŠ, 2003b, s. 41.

²⁷² Ibid., s. 25.

²⁷³ Srv. BALABÁN, 1996, s. 115.

²⁷⁴ Ibid., s. 121.

²⁷⁵ Ibid., s. 122.

²⁷⁶ Ibid., s. 117.

²⁷⁷ Ibid., s. 122.

²⁷⁸ Srv. ibid.

²⁷⁹ Stejně jako člověk ...*ani mimolidské tvorstvo nemá zůstat „tak, jak je“.* Lidské proměňování k obrazu eschatologického člověka nalézá svou paralelu i v mimolidské přírodě (srv. ibid., s. 125).

²⁸⁰ *Procitněte/Vystřízlivějte, opilci, plačte, úpějte, všichni pijaní vína - nad hroznovou šťávou, neboť je odříznuta od úst vašich...* (Jl 1,5).

²⁸¹ Srv. BIČ, 1960, s. 18.

či „zastřeného“ lidství/vnitřního stavu člověka, na rovině náboženské může představovat „opojenost“ Baalovým kultem.

Výzva JI 1,5 by tedy mohla tvořit jeden z dalších náznaků toho, že se v případě Hospodinova soudního jednání (tj. vyvolávání oslovených do Hospodinovy přítomnosti) pojednáváného v knize JI současně jedná o boj s vegetativními božstvy stejně tak, jako tomu bylo v případě Hospodinova vyvádění/vyvolávání Hebrejců z Egypta. Povolává-li Hospodin (v procesu nastávání onoho dne) oslovené k procitnutí, k pláči a úpění, tj. k obratu k Hospodinu,²⁸² pravděpodobně je uvádí (stejně jako Hebreje v Egyptě) na „cestu“, po níž „putující“, opouštějí sféru vlivu jiných bohů.

a) Jde (patrně) o Hospodinovo úsilí vymanit oslovené z vlivu kultů vegetativních božstev, v daném případě konkrétně (dle výpovědi četných narážek JI) zejména z vlivu Baalova kultu. Výrazem tohoto úsilí je právě výše pojednáváný Hospodinův zápas s kanaánským panteonem, duchovní boj,²⁸³ jenž Hospodin vede mimo jiné i prostřednictvím aktu/aktů povolávání oslovených a uvádění oslovených v exodický pohyb.

b) Jde o přemáhání baalismu, který patrně mohl (ve větší či menší míře) nacházet svůj ohlas rovněž v řadách Hospodinova lidu. Přemáhání baalismu „přítomného“ v nitru Hospodinova lidu by zde mohlo tvořit další rovinu (další oblast podstaty) výše pojednáváného Hospodinova zápasu „proti“ Hospodinovu lidu o záchranu onoho lidu.

---

²⁸² Srv. JI 1,5.14c; 2,12.

²⁸³ Má-li být v rámci této fáze reflexe výpovědi JI 1-2 zvažována rovněž problematika Hospodinova zápasu s kanaánským panteonem (tj. motiv konfrontace jahvismu s baalismem), je na místě od počátku tohoto zvažování zohledňovat fakt, jenž postihuje např. L. E. Toombs následujícím konstatováním: *Baalism was not a primitive religion, but the product of a sophisticated urban society. It offered its worshippers a coherent, compelling view of humanity in interaction with its social and physical environment... The Yahweh/Baal confrontation should not be viewed as a clash between the primitive religion of Canaan and the advanced religion of Israel, but as the conflict of two antithetical world views, two incompatible ways of understanding the world and the role of human beings within it...* (TOOMBS, Lawrence E. When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation. In: O'BRIEN, Julia M.; HORTON, Fred L. (ed.). *The Yahweh/Baal Confrontation and Other Studies in Biblical Literature and Archeology: Essays in Honour of Emmett Villard Hamrick*. Lewiston/Queenston/Lampeter: Mellen Biblical Press, 1995, s. 14.).

3.2.2. Participace na Hospodinově při s božstvy (Jl 1,8)²⁸⁴

Výzva k vystřízlivění/procitnutí ze stavu opilosti (z Jl 1,5) je výzvou k pláči a úpění, jež by dle znění (následné výzvy) Jl 1,8 mělo být podobno kvílení *panny přepásané pytle* (kvílející) *pro manžela její mladosti*.²⁸⁵ Povolání (představované řetězcem výzev z Jl 1-2) k aktivitě kajičného obratu (cílení) k Hospodinu, k nastoupení cesty k novému modu existence („nový exodus“), tj. povolání k reaktualizaci dění, jež představuje zakládající/formativní příběh Hospodinova lidu, je zde provázeno narážkou na Baalův mýtus,²⁸⁶ jenž je naopak formativním příběhem baalismu.

L. E. Toombs ve své studii o konfliktu jahvismu s baalismem konstatuje, že kontrast par excellence mezi jahvismem a baalismem spočívá právě v odlišnosti jejich formativních příběhů. *The conflict did not reside in the general scope of the religions, but specifically in the formative events which each saw as crucial to its self-understanding. In term of these events the two religions were incompatible.*²⁸⁷ Text Jl 1,8 tedy z tohoto hlediska postihuje klíčovou oblast polemiky jahvismu s baalismem. To, že nese podobu výzvy, má své závažné důsledky.

Výzva Jl 1,8 patrně povolává své recipienty k takovým projevům smutku, jež by byly podobny kvílení nad Baalem, tj. podobny kvílení, jež svědčilo o vnitřním postoji přináležitosti oplakávajícího k Baalovi, o účastenství na kultických

²⁸⁴ *Kvílej (נָכַח) jako panna přepásaná pytle (kvílející) pro manžela mladosti její...* (Jl 1,8).

²⁸⁵ Srv. Jl 1,8.

²⁸⁶ *Mýtus je výrazem vzniku nové kosmické „situace“ nebo prvotní události, které se jen proto, že se projeví, staly paradigmaty pro všechny příští čas ... je vždy precedentem a příkladem, a to nejen ve vztahu k činům člověka, ale také ve vztahu k jeho vlastnímu údělu, ...je precedentem způsobů bytí obecně...* (ELIADE, Mircea. *Pojednání o dějinách náboženství*. Praha: Argo, 2004, s. 405.) Mýtus odhaluje vlastní povahu božstva. (srv. ibid., s. 407) Mýty „vegetativních bohů“ nevznikají na základě reflexe opakovaného zániku a opětovného vzniku vegetace. Vznik a zánik vegetace byly pojímány jako znak pravidelného stvoření Kosmu. (ibid., s. 413-414) *Mýtus ...odhaluje určitý kosmický způsob bytí, výrazně přesahuje oblast rostlinného života; na jedné straně odkrývá zásadní jednotu života a smrti, na druhé zase naděje, které člověk z oné události čerpá v souvislosti s vlastním posmrtným životem...Mýtus o utrpení, smrti a zmrtychvstání „vegetativních bohů“ (je v tomto smyslu) paradigma lidského údělu* (ibid., s. 414).

²⁸⁷ TOOMBS, When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation, s. 19. Předpoklad, že by jádro tohoto kontrastu mohlo představovat odlišné pojetí zjevení, dle Toombse vykazuje určité slabiny. V pojetí baalismu je božstvo personifikací síly skrývající se/přítomné ve fenoménu přírody a podobně fenomén přírody odhaluje božství, jež působí v něm, tj. bohové odhalují sebe sama prostřednictvím fenoménu přírody. (ibid., s. 16.) *Baalism located formative events in the activity of the gods, altogether beyond direct human experience... The religion of Israel located its primary revelation in the chain events by which Yahweh had called Israel into being.* (ibid., s. 18) Realita Hospodinem vznášeného povolávání předpokládá Hospodinovo zjevení/zjevování v dějinách. Hospodin oslovuje, zasahuje, tj. vstupuje do dějin, tvoří/„formuje“ události, směřuje dění k cíli, který sám vytyčil. (ibid, s. 17) Ostří tohoto kontrastu však oslabuje fakt, že jahvismus mimo jiné rozpoznává zjevení boha v přírodě (Ž 19,1) a baalismus není uzavřen myšlence zjevení boha/božstva v dějinách. *Although the Baal epic does not provide evidence for it, we know from other sources that Israel's neighbors believed their gods intervened in human affairs to alter the course of events...* TOOMBS, When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation, s. 18.

„baalovských“ obřadech. Jako taková však tvoří součást řetězce výzev (z JI 1-2), jenž jako celek zcela explicitně vyjadřuje požadavek, že toto kvílení má být výrazem bytostného obratu (nikoli k Baalovi, nýbrž) k Hospodinu.²⁸⁸

Pohyb obratu k Hospodinu byl již výše charakterizován jako paradoxní akt utíkáni se s prosbami o záchranu k tomu, jenž to, z čeho je usilováno dosíci záchranu, sám uvádí v existenci. V daném kontextu se však stává zřejmou skutečnost, že tento akt nabývá povahy participace na Hospodinově polemikou vedené („soudní“) při (boji) s vegetativními božstvy.

Obratem k Hospodinu se oslovení otevírají možnosti být (Hospodinem) vytrženi z oblasti možného vlivu kanaánského náboženství, cele opustit „prostor působnosti“ Baalova mýtu.²⁸⁹ Uposlechnutím výzvy JI 1,8 ke kvílení nad zemřelým Baalem oslovení vstupují do protibaalovského zápasu. Kvílením demonstrují skutečnost, že pro ty, kteří cílí své lkaní k Hospodinu, se Baal stává mrtvým, a v tomto smyslu oplakávaníhodným.

Podílejí na Hospodinem uskutečňované demonstraci jeho absolutní vlády: Dokonce i stávající zkázonosné dění, jež ničí Hospodinovo stvoření, je v Hospodinově „režii“. Ovšem Bůh, který takto sužuje své stvoření,... *je stále Bůh, který...tímto*

---

²⁸⁸ Srv. JI 1,14c; 2,12b.13b.

²⁸⁹ V pojetí baalismu má Baalův mýtus moc oživovat a obnovovat přírodní cykly (TOOMBS, When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation, s. 24), na nichž je zcela závislá kontinuita lidské existence (ibid., s. 30). Přírodní cykly (v baalismu) svědčí o cyklické povaze času. Cyklický čas odpovídá nekonečnému opakování životního cyklu. (ibid.) Opakovaně zpřítomňuje čas počátečního dění/zrodu, tj. zpřítomňuje čas, který ...*slouží jako vzor všem časům* (ELIADE, 2004, s. 386). To, že (mýtus) „stahuje“ lidskou existenci zpět k prapočátku všeho, ovšem také znamená, že ji orientuje do minulosti. Opakující se cykly představují prostředek, pomocí něhož byl udržován a zabezpečován kýžený status quo (srv. TOOMBS, When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation, s. 31). Opakování, tj. non-alternace, je v baalismu pokládáno za ideální stav. Změna je nežádána. (ibid.) Stávající dění je vnímáno jen jako výraz nekonečného opakování archetypu, tj. je opakováním toho, co se dělo „na počátku“. (srv. ELIADE, 2004, s. 386) Formativní příběh vyznavačů Hospodinových je naopak povoláním do otevřené budoucnosti. Realita otevřenosti do budoucnosti již sama o sobě naznačuje, že ...*čas je v pohledu izraelsko-židovské noetiky hodnocen jednoznačně pozitivně*. (BALABÁN, 1993, s. 13) Co se týče otázky hebrejského pojetí pohybu času - hebrejské myšlenkové paradigma nepostihuje pohyb času jako cyklický (jako je tomu v myšlení mýtickém). Toombs o tomto pohybu hovoří jako o lineárním. (srv. TOOMBS, When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation, s. 30) Boman ovšem udává, že nejde ani o pohyb lineární, nýbrž „rytmický“: ...*The phases of the moon, the weaker and stronger heat of the sun in the course of a day are time-rhythms and not time-movements... the seasons of the year, too, are eternal rhythms ... Circular course... (is) an eternal rhythm of beginning, continuation, and return to the beginning... Human life runs its course as an eternal rhythm: earth-man-earth*. (BOMAN, 1960, s. 134). *Generally the time-rhythm has the form ∪ – ∪* (ibid., s. 135). Každopádně je možné říci, že pointace času je v hebrejském pojetí nahlížena jako dějinná a dějintvorná. (srv. BALABÁN, 1993, s. 13) *Je to něco, co „zraje“, dozrává a přináší plody*. (ibid.) *Dějiny nejsou momentem ve věčném návratu života* (MISKOTTE, 2004, s. 101), tj. dějinami, jež ...*tu vlastně neexistují* (BALABÁN, 1993, s. 13), jako je tomu v mýtu. Status quo je něčím, co je a má být překračováno... *the status quo... becomes something to be left behind in the forward movement of history* (TOOMBS, When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation, s. 31) ...*The historical nature of Israel's formative event broke the cycles of Baalism and gave time a forward moment and a direction* (ibid., s. 30)...*Yahwism interpreted cycles in time as a breakdown of obedience* (ibid., s. 32).

*bolestivým způsobem volá (člověka) k sobě samému.*²⁹⁰ Proto je záchranu možné očekávat právě a jen u Hospodina a s prosbami o záchranu je třeba se utíkat právě a jen k Hospodinu.

3.2.3. Uprostraňování „smluvního“ vztahu s Hospodinem (Jl 1,5.8.9)²⁹¹

Jl 1,5 zdůvodňuje pokyn k procitnutí, pláči a kvílení konstatováním odejmutí, doslova odříznutí (כרת), hroznové šťávy. Jl 1,9 zdůvodňuje povolání k aktu kvílení (z Jl 1,8) poukazem na odříznutí (כרת) suché oběti a úlitby z domu Hospodinova. To, že je pro vyjádření obou těchto výpovědí užito právě slovesa כרת - *odříznout, odřezávat, odřezat*, je možné považovat za aspekt v mnohém určující. Jde totiž o sloveso, jež SZ opakovaně volí rovněž pro vyjádření pojednávající o uzavření/uzavírání - doslova o *odříznutí/odřezávání* (כרת) - smlouvy.²⁹²

Výše již bylo naznačeno, že svou výpovědí o odejmutí hroznové šťávy by text Jl 1,5 mohl naznačovat, že bohoslužby Hospodinova lidu byly ovlivněny, či dokonce nahrazovány praxí baalovského kultu plodnosti. Odříznutím/odřezáváním (כרת) hroznové šťávy Hospodin patrně „odřezává“ rovněž svody baalismu. Také již bylo pojednáváno o tom, že odnětí oběti, zaznamenané v Jl 1,9, znamená odnětí možnosti vstupovat s Hospodinem do vztahu (utvrzovat smlouvu s Hospodinem) prostřednictvím obětního rituálu, uplatňovat kultickou praxi. Znamená to ovšem také to, že za stávajících okolností je Hospodinův lid vystaven nové situaci, tj. vyveden, „exodován“, ze stereotypu opakujících se kultických rituálů.

Co se týče otázky způsobu konání bohoslužby za stávajících podmínek - je (Hospodinův lid) zcela odkázán na Hospodinův pokyn. I tento aspekt stávajícího exodického dění zachycuje také kniha Ex ve svém pojednání o exodu egyptském. Dle svědectví Ex 10,26 Mojžíš faraónovi zdůvodňuje požadavek, aby Hebrejci mohli odejít do pouště i s dobytkem (tj. s obětními zvířaty), slovy: *My ještě nevíme, čím budeme Hospodinu sloužit, dokud tam nepřijdeme.* Stejně jako v případě Izraele doby egyptského zajetí, tak i v případě oslovených současníků Joelových se bohoslužba děje

²⁹⁰ BENEŠ, 2003b, s. 17.

²⁹¹ *Procitněte/Vystřízlivějte, opilci, plačte, úpějte, všichni pijani vína - nad hroznovou šťávou, neboť je odříznuta (כרת) od úst vašich. (Jl 1,5) Kvílejte jako panna přepásaná pytle (kvílející) pro manžela mladosti její. (Jl 1,8) Je odříznuta (כרת) suchá oběť i úlitba od domu Hospodinova, truchlí/nesou smutek/zachovávají smuteční obřady kněží, služebníci Hospodinovi... (Jl 1,9).*

²⁹² Srv. první výskyty slovesa כרת ve SZ: Gn 15,18: *I uzavřel (כרת) Hospodin s Abrahamem smlouvu (כְּרִיתָה)*; Gn 21,27: *Vešli (כרת) oba dva (Abraham a Abímelek) ve smlouvu (כְּרִיתָה)...* aj.

(má být) uskutečňováním toho kterého právě zaznívajícího Hospodinova pokynu. Oslovení ...*neovládají bohoslužbu, neboť jsou sami ovládáni Hospodinem. Neví, protože ví Hospodin.*²⁹³

Onen právě zaznívající Hospodinův pokyn vymežující způsob cílení k Hospodinu (obratu k Hospodinu celým srdcem svým)²⁹⁴ dle výpovědi JI 1,8 patrně současně odpovídá výzvě k participaci na Hospodinově zápase s vegetativními božstvy (dle JI 1,8 konkrétně s Baalem). Hospodinovo slovo rozpoutávající dění, v jehož důsledku je odříznuta (כרת) oběť z domu Hospodinova/hroznová šťáva od úst, je tedy tímtož slovem, které povolává oslovené ke specifické – stávající situaci Hospodinova boje s božstvy zohledňující - boho-služebné aktivitě. Vymezuje takový typ boho-služebné aktivity, jenž v sobě patrně nese aspekt podílíctví na tomto Hospodinově „boji“. Je tímtož slovem, jež uprostraňuje možnosti natolik úzkého vztahu s Hospodinem, jehož výrazem je vztah smlouvy.

3.2.4. Hospodinův exodus ze sebe sama (JI 2,12b-14)²⁹⁵

Výše již bylo řečeno, že akty Hospodinova povolávání oslovených k obratu/cílení k němu samému uprostraňují možnosti obnovit/obnovovat „smluvní“ vztah. To patrně dokládá rovněž výpověď JI 2,12b-14. V rámci tázání po této její předpokládané významové intenci je na místě úvodem konstatovat, že s prvními výskyty - tj. z kanonického hlediska s výchozím, určujícím zasazením - formulace *בְּכַל-לִבְבְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ*, užitá v JI 2,12b, se lze ve SZ setkat v Dt 4,29.30; 30,2.10,²⁹⁶ tj. v záznamech opakovaně zpřítomňovaných slov smlouvy.

Předkládá-li tedy JI 2,12 výzvu ...*obraťte se k Hospodinu celým srdcem svým*, sdílí terminologii (výrazivo) Dt 30,2.10; 4,29-30. Patrně tedy hovoří „jazykem smlouvy“. Textová pasáž JI 2,12b-14 jakožto celek, jejíž počátek JI 2,12b tvoří, navíc

²⁹³ BENEŠ, 2003b, s. 50.

²⁹⁴ Srv. JI 2,12b.

²⁹⁵ *Obraťte/Navraťte se ke mně celým srdcem svým, ... roztrhněte srdce vaše... Obráťte se k Hospodinu, Bohu vašemu, neboť je milostivý a litoštivý, dlouhoshovívavý a mnohého milosrdenství, lituje nad zlým. Kdo ví, neobrátí-li se a nebude-li litovat a nezanechá-li po něm požehnání; suchou obět a úlitbu/suchá obět a úlitba Hospodinu, Bohu vašemu...* JI 2,12b-14.

²⁹⁶ Co se týče výše uvedených výroků Dt 4,29-30; 30,2.10 - pro vyjádření výpovědi o obrácení k Hospodinu celým srdcem svým užívá Dt 30,2 předložky *עַד* (*בְּכַל-לִבְבְּךָ ... יְהוָה אֱלֹהֶיךָ*) stejně jako JI 2,12b. Dt 30,10 volí předložku *אֶל* (*יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכַל-לִבְבְּךָ*) stejně jako JI 2,13b. Dt 4,29-30 hovoří o vyhledávání Hospodina celým srdcem (*תִּדְרְשֵׁנִי בְּכַל-לִבְבְּךָ*) a teprve následně o obratu k Hospodinu (*שָׁבָתָה עַד יְהוָה*).

předkládá totožný motiv (odvrácení soudu) jako Dt 30,1-10, přičemž právě Dt 30,1-10 se k problematice možnosti odvrácení nastálého bolestného údělu zcela konkrétně vyjadřuje: *Obrátíš-li se k Hospodinu ... v celém srdci svém ..., obrátí Hospodin uděl tvůj a smiluje se nad tebou ..., obrátíš-li se k Hospodinu v celém srdci svém* (תשובה אל יהוה בכל-לבבך).²⁹⁷ JI 2,12b-14 tedy velmi výrazně rezonuje slova smlouvy. Lze se domnívat, že proces Hospodinova soudního jednání, tj. proces nastávání Hospodinova dne (soudu), v němž ona výzva k obratu zaznívá a v onen obrat uvádí, *...znovu ustavuje, „zřizuje“, „situaci smlouvy“ ...*²⁹⁸

Hospodinovo povolání/povolávání oslovených k obrácení (שוב) k němu samému je povoláním k ... *přestrukturování osobní zbožnosti* (v daném případě patrně k vymezení se vůči vlivu baalismu aj.) *i zeslužebnění kultu*.²⁹⁹ Slovem této své výzvy Hospodin uvádí oslovené na cestu *...vymaňující z mytických, religiózních, kulticko-rituálních osidel...*³⁰⁰ Osvobozuje. Otevírá budoucnost. Jako ten, jenž je vládcem nad životem, však Hospodin není baalem - *vlastníkem* (בעל), božstvem, jež by svůj lid vlastnilo, aniž by mu ponechávalo možnost vlastní volby.³⁰¹

Již bylo řečeno, že přejímá-li JI 2,12b-14 z „exodického“ vyprávění motiv výzvy vyjít Hospodinu vstříc (tj. obracet se k Hospodinu), „exodovat“ ze sebe sama (tj. vydat se Hospodinu v „obět“, roztrhnout své srdce),³⁰² předkládá nutnost podstoupit nový (v nitru se uskutečňující) exodus v celé jeho krajní náročnosti.

²⁹⁷ Dt 30,2a.3a.10b; srv. Dt 4,29-30: *Vyhledával-li bys (Hospodina) celým srdcem svým ..., když úzko bude a naleznou tě všechna slova tato ..., navrátil-li by se k Hospodinovu, Bohu svému, ...neopustí tě, ... nezapomene se na smlouvu otců tvých, kterou s nimi uzavřel, neboť je Bůh silný, milosrdný, Hospodin, Bůh tvůj*. Stylizační a obsahové souznění s výpovědí Dt 30, 1-10, a tedy i jistou formu odkazu k Dt 30,1-10 však v knize Joel patrně nezpůsobuje pouze JI 2,12. Na základě porovnání JI 1-4 a Dt 30,1-10 lze dospět k hypotéze, že události popisované v knize JI by patrně mohly představovat jeden z možných výrazů slova Dt 30,1-10. Srv. následující tabulku.

Dt 30, 2a	<i>...Obrátil-li by ses k Hospodinu ...a poslouchal hlasu jeho ...celým srdcem svým a celou duší svou...</i>	Jl 2,12 Jl 1,2a	<i>Obráťte se k Hospodinu celým srdcem svým... Slyšte..., naslouchejte...</i>
Dt 30,3a	<i>(Tehdy) obrátí Hospodin, tvůj Bůh, uděl tvůj a smiluje se nad tebou...</i>	Jl 4,1	<i>...ve dnech oněch, v čase onom obrátím uděl Judských a Jeruzalémských...</i>
Dt 30,3-5.7	<i>A navrátí (obráť) a shromáždí tě ze všech národů, kam tě rozptýlil Hospodin, tvůj Bůh ...Všechna pak zlořečení tato vloží Hospodin, Bůh tvůj, na nepřátele tvé...</i>	Jl 4b.7	<i>...Hle, já je (Judské a Jeruzalémské) vzbudím/vyburcuji z místa, do kterého jste je prodali (Týre a Sidóne...), a způsobím navrácení odplaty vaší na hlavu vaší.</i>

²⁹⁸ BALABÁN, 1993, s. 80. Srv. MISKOTTE, 2004, s. 222.

²⁹⁹ BALABÁN, TYDLITÁTOVÁ, 1998, s. 18.

³⁰⁰ BALALÁN, 1993, s. 93.

³⁰¹ Srv. ibid., s. 92.

³⁰² Srv. Ex 12,12; Jl 1,15.

Avšak to, že JI 2,12b-14 současně rezonuje slova smlouvy, znamená, že toutéž (svoji) výpovědí jednak reaktualizuje krajní výzvu (z Ex) „exodovat“ ze sebe sama k Hospodinu (určenou osloveným), jednak zpřítomňuje zvěst o Hospodinu, jenž svým slovem - výzvou, již oslovené k exodu povolává a vlastní dění jejich exodu uskutečňuje - taktéž „exoduje“ ze sebe sama ke společenství svého lidu.³⁰³

Předchází onen k sebevydaní povolání lid na cestě sebevydání. Slovem své výzvy „rozbláhá“ proces, v němž nově vchází ve vztah (reaktualizuje smlouvu) se svým lidem. *Lidské překračování skrze víru je z hlediska biblické antropologie odpovídáním na neslýchanost, že Bytí překračuje samo sebe – „spěchajíc“ vstříc (lidským) nouzím a úzkostem...Boží transcendence předchází tedy transcendenci člověka.*³⁰⁴

3.3. Záchrana oslovených, obnova stvoření (JI 2,23-27)³⁰⁵

Hospodinovo jednání, jímž Hospodin do života oslovených vstupuje a jež o absolutní Hospodinově vládě vypovídá, je (svou podstatou) konáním/činěním podivuhodných věcí/zázraků (פלא), které Hospodin činí se svým lidem.³⁰⁶ Je podivuhodným jednáním, jehož prostřednictvím Hospodin ustavuje realitu toho, že jeho lid ...*na věky nebude zahanben.*³⁰⁷ Rozpoutáním/rozpoutáváním podivuhodných událostí uvádí svůj lid v purifikační proces, ale již tím jej zachraňuje a předjímá následné události, jež - svou povahou stejně tak podivuhodné jako ony předcházející - zřizují šťastnou budoucnost protříbeného lidu, obnovují stvoření.³⁰⁸ „Antistvoření“

³⁰³ BALABÁN, 1996, s. 67.

³⁰⁴ Ibid., s. 108.

³⁰⁵ *Synové siónští, plesejte a radujte se v Hospodinu, Bohu vašem, neboť ...sešle vám vydatný déšť' ... ve stanovený čas. (JI 2,23) Mlaty budu naplněny obilím a kádě budou přetékat vínem a olejem. (JI 2,24) Vynahradím vám roky, které snědly kobylky ..., vojsko mé veliké, které jsem poslal na vás. (JI 2,25) Budete jíst a nasytíte se a budete chválit jméno Hospodina, Boha vašeho, který učinil s vámi podivuhodné věci - nebudou zahanbeni, lid můj, navěky. (JI 2,26) A poznáte, že v nitru Izraele (jsem) já. Já jsem Hospodin, Bůh váš, a není žádného již (více) - nebudou zahanbeni, lid můj, navěky... (JI 2,27).*

³⁰⁶ Srv. JI 2,26b.

³⁰⁷ JI 2,26c.27c.

³⁰⁸ Srv. JI 2,23-26.

a nové stvoření z tohoto hlediska představují dílčí fáze jednoho a téhož dění.³⁰⁹

Skrze tyto Hospodinovy podivuhodné činy (פלא) je onomu lidu umožněno poznat (ידע), ovšem poznat v hebrejském slova smyslu, tedy intenzivně až intimně zakoušet/zakusit Hospodinovu přítomnost ve svém středu, doslova v nitru (קרב),³¹⁰ stejně jako tomu bylo v případě účastníků egyptského exodu.³¹¹ Lid (Izrael)³¹² poznává, že ...*Yahweh is the cause of each element in the sequence.*³¹³ Konfrontován výzvou k radosti a plesání v Hospodinu,³¹⁴ Hospodina zakouší jako záchranu uskutečňujícího „Boha s námi“ (tj. ve středu společenství Izraele), „Boha našeho“ (tj. vstupujícího do vztahu s Izraelem). Hospodin se mu stává Bohem jediným a jedinečným.³¹⁵

³⁰⁹ Vlastní proces nastávání Hospodinova dne (soudu) bývá nezřídka popsán jako proces, v němž jde a) ...o zrušení stvoření a o cosi jako návrat do situace před stvořením... (HELLER, 1984, s. 155) a b) o následné (budoucí) uskutečnění nového stvoření. To, že onen pozitivní modus Hospodinova „soudního“ jednání, tj. proces „otevírání“ šťastné budoucnosti, (v pojetí SZ) odpovídá procesu vznikání nového stvoření, poměrně výrazně naznačuje např. Iz 40-55: Pro svůj popis budoucího dění užívá terminologie stvoření. (DURHAM, John I. Isaiah 40-55: A New Creation, A New Exodus, A New Messiah. In: O'BRIEH, Julia M.; HORTON, Fred L. (ed.). *The Yahweh/Baal Confrontation and Other Studies in Biblical Literature and Archeology: Essays in Honour of Emmett Villard Hamrick*. Lewiston/Queenston/Lampeter: Mellen Biblical Press, 1995, s. 47-56.) Dle tvrzení J. I. Durhama je pojednání Iz 40-55 prorockou výpovědí o („otevřící se“) budoucnosti = popisem nového stvoření = = popisem nového exodu (ibid., s. 50; srv. tentýž trojí výpovědní aspekt v JI). *The former creation of the natural world is being renewed in a new rescue from chaos in its latest manifestation, and Israel is to be renewed in a new rescue from scattering and oppression ...Isaiah 40-55 is more about exodus than the Book of Exodus itself...The New Exodus is... simply the extension of the original exodus, and the New Creation is ...simply the continuation of the first creation, in all of its aspects.* (ibid., s. 52) Co se týče vlastního průběhu tohoto soudního procesu (antistvoření-nové stvoření: srv. záznamy JI např. s výpovědí Sf) - soud Hospodinův se počíná od domu Božího, zasahuje kult (JI 1; Sf 1). Následně postihuje ostatní národy. V rámci svého soudu Hospodin osvobozuje, zachraňuje soudem protřibený zbytek svého lidu (JI 4,16.20; Sf 3,11.20). Uvádí jej v novou existenci. Rozpoutává proces nového stvoření, jenž představuje opozitum (protějšek) dosud probíhajícího procesu „antistvoření“. Dle znění JI se s národy bude Hospodin soudit o svůj lid (JI 4,2), jež vyzývá k pokání a v pokání jej uvádí. „Obrací“ úděl těmito národy zajatého Hospodinova lidu, a tímto de facto „obrací“ i úděl oněch národů, v jejichž ruku svůj lid dočasně vydal a kteří této své moci posléze patrně zneužili (JI 4,4). Dle znění Sf 3,9 Hospodin uskuteční vnitřní obnovu (přerod) rovněž u ostatních národů. Neušetří je postihů svého soudu (Sf 3,8), rovněž (jim) však ...*způsobí rty čisté, jimiž by vzývali všichni jméno Hospodinovo, a sloužili jemu jedním ramenem* (Sf 3,9 /BK/; srv. Mi 7,16.17). Toto téma JI nezachycuje.

³¹⁰ Srv. JI 2,27a.

³¹¹ Srv. Ex 8,18: *V onen den učiním podivuhodné věci (פלא) v zemi..., (ve) které (je) lid můj...a kvůli tomu (z toho) poznáš (ידע), že Hospodin (je) v nitru (קרב) země.*

³¹² Srv. JI 2,27a.

³¹³ TOOMBS, *When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation*, s. 17.

³¹⁴ Výzva k plesání a radování se v Hospodinu z JI 2,23, *גילו ושמחו ביהוה אלהיכם*, je určena בני ציון - *synům siónským*. Tímto označením by mohli být miněni výhradně obyvatelé Jeruzaléma (*strictly the inhabitants of Jerusalem only*), ještě spíše však všichni, ...*who belong to Zion as children, who worship Yahweh there...* SMITH, WARD, BEWER, 1985, s. 115.

³¹⁵ Srv. JI 2,27b. *Boží jedinstvo je jeho jedinečnost: tím se nevyjadřuje numerická jednotka či prostá substance, ale nesrovnatelnost Jeho podstaty...* (MISKOTTE, 2004, s. 178). Zatímco jahvismus byl exklusivní a netolerantní vůči uctívání jiných bohů a jiných kultů, baalismus byl naopak inklusivní a tolerantní. Jedinou náboženskou formou, již baalismus nebyl s to tolerovat, bylo právě exklusivistické uctívání Hospodina. Uznat jediného boha by (v pojetí baalismu) znamenalo zapříčinit rozklad celého baalistického myšlenkového systému právě tak, jako by pro jahvismus představoval výrazné narušení jeho základu akt uznání jiných bohů. (TOOMBS, *When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation*, s. 21).

Proto a současně jedině tak, jedině za předpokladu, že při Hospodinovu lidu k tomuto dochází, může být tento lid Hospodinem pověřen vyprávět o stávajícím dění jako o jedinečném.³¹⁶ Tímto demonstrovat jedinečnost Hospodinovu, představit jej v pozici absolutního vládce, a takto opakovaně do polemiky s baalismem či jinými vegetativními kultury vstupovat.

Závěr

K povolání/povolávání oslovených k podstoupení „nového exodu“ dochází v rámci dění, jež patrně signalizuje realitu selhávání vegetativních božstev. To přináší oslabení kannánského náboženského systému. Hrouť se jistoty, jež toto náboženství přinášelo a jež byly těmito vegetativními božstvy zpřítomňovány.³¹⁷ Takto dochází k odhalení/odhalování skutečnosti, že kompetence vlády nad přírodními živly není „roztříštěna“ mezi jednotlivá vegetativní božstva. Vláda nad světem rovněž neodpovídá výrazu napětí mezi dvěma vládnoucími silami (bohy).³¹⁸ Hospodinovým slovem nastává dění zkázy stejně tak, jako budoucí dění jím uskutečněné záchranu. Budoucnost je toliko v rukou Všemohoucího.

Hospodinovy výzvy k podstoupení nového exodu, k nastoupení cesty cílené k novému existenčnímu modu, jsou současně výzvami, jež „vyvolávají“ oslovené z „oblasti vlivu“ kanaánských božstev. Exodický pohyb, v nějž Hospodinovy výzvy uvádějí, z daného hlediska představuje pohyb odvratu od kanaánských božstev; pohyb cílení k Hospodinu jakožto výraz přemáhání (vymaňování se z vlivu) baalismu. Je aktem reaktualizace formativního příběhu Hospodinova lidu, jenž tvoří kontrast k mýtickému příběhu Baalovu. Pro tyto své charakteristiky je svou podstatou aktivitou participace na Hospodinem vedené při s baalismem. Bytostným obratem k Hospodinu, vystavením sebe sama Hospodinu soudnímu jednání (lid) demonstrová realitu absolutní Hospodinovy vlády. Tento jeho „exodický“ akt je odpovědí na sebevydání Hospodina, jenž jako první – prostřednictvím svých výzev - „exoduje“ ze sebe sama (povolává k obratu k sobě samému), a takto vždy znovu vchází s oslovenými ve vztah, který ustavuje, „znovostňuje“ a zbudoučňuje jejich existenci.

---

³¹⁶ Srv. JI 1,3.

³¹⁷ Srv. BENEŠ, 2003b, s. 45.

³¹⁸ Viz. cyklické střídání vlády Baala a Móta.

Celkový závěr

V procesu řešení problematiky povahy Hospodinových výzev zachycených v Jl 1-2 bylo dosaženo fáze, jež umožňuje podat následující dílčí stanoviska:

Co se týče nejprve obecné charakteristiky Hospodinových výzev - tyto jsou specifickou formou Hospodinova zaznívajícího slova, jehož prostřednictvím Hospodin „cílí“ k člověku, vstupuje („sestupuje“) do života oslovených. Jsou autentickým projevem Hospodinovy vůle být s člověkem. V tomto smyslu představují nevlastnější vyjádření Hospodinovy sebeprezentace (inkarnace): výzva/Výzva – oslovení/Oslovení – povolání/Povolání je zde výrazem dynamického, energického, způsobujícího bytí Hospodinova. Bytí, které je a současně se stává Bytím lidského pobývání, Bytím s člověkem a pro člověka. Bytím, jímž je všeho jsoučno tvořeno (vyvoláno/vyvoláváno z Nicoty), orientováno a ukotvováno.

Nastávání Hospodinova slova k osloveným (současníkům Joelovým) v podobě pojednávaných výzev (z Jl 1-2) odpovídá procesu záchrany oslovených. Pojednávané výzvy vznášejí svá povolání v reflexi stávajícího existenci oslovených ohrožujícího dění. Ačkoli oslovené povolávají k pláči, bolestnému truchlení, smutku...aj., nepředstavují výzvy k rezignaci na stávající situaci, nýbrž naopak k aktivní reakci. Stávají se zcela konkrétním, popisným návodem k tomu, jak si v situaci stávajícího zkázonosného dění, jež identifikují jako dění nastávání Hospodinova dne, událost Hospodinova „soudního“ jednání, počínat. Jak vstupovat do Hospodinovy přítomnosti – zachovat neporušenou existenci života víry, a tudíž i existenci lidu jako takovou – v situaci, v níž nelze realizovat (možjíšovským zákonem) stanovenou obětní praxi. Vyzývají k alternativnímu bohoslužebnému konání. Hypoteticky by tudíž tyto výzvy mohly „rezonovat“ apel k restrukturalizaci zbožnosti, ke „zvnitřnění“, „zniternění“ bohoslužebného dění.

Představují výzvy k bytostnému (voláním o pomoc provázenému) obratu k Hospodinu. Jejich prostřednictvím jsou oslovení uváděni v pohyb „cílení“ k Hospodinu/Bytí, a takto i ke své autentické existenci (bytí): Výzva = výzva Bytí povolává k niternému obratu k sobě samé, tj. je „ztělesněním“ povolání/povolávání oslovených k Bytí/bytí.

V daném případě je však toto existenci ustavující povolání k obratu k Hospodinu současně výzvou k paradoxnímu kroku obratu k Tomu, který ono stávající existenci ohrožující dění rozpoutává. Právě (a patrně jedinečně) takovýto krok je totiž „odpovídající“ odpovědí na „paradoxní krok“ Hospodinův, v rámci něhož Hospodin toto dění uvádí v chod, ač usiluje - či ještě spíše právě proto, že usiluje - o záchranu oslovených, a jenž by tedy patrně mohl představovat výraz Hospodinova zápasu „proti“ osloveným o záchranu oslovených.

Svým povoláním k bytostnému obratu k Hospodinu - vzneseným v reflexi dění nastávání Hospodinova dne, Hospodinova „soudního“ jednání - vyzývají (pojednáváné výzvy) oslovené k vystavení sebe sama tomuto „soudnímu“ jednání. Pohyb, jenž je pohybem vedeným ke své autentické existenci, je v tomto smyslu paradoxně pohybem vycházení (obratem) „od“ sebe sama ve smyslu vydávání sebe sama Hospodinu (všanc). Tato aktivita (sebevydávání) dochází svého vyjádření v aktivním doufanlivě-prosebném očekávání na Hospodina, v tázání po možnosti Hospodinem uskutečněné pozitivní změny stávajícího údělu oslovených.

Prostřednictvím povolání k této aktivitě jsou oslovení uváděni do přímé konfrontace s Hospodinem jako s tím, jenž je Bytím ve smyslu stávání se, (ve smyslu) aktivní otevřenosti do budoucnosti. Je milostivý, lítostivý..., nakloněn (z)měnit svá stávající rozhodnutí, a tedy neprohlédnutelný, nepředvídatelných činů – Budoucí. Je a stává se Výzvou, jež doufanlivě „vyhlíží“ výzvu (člověka) vznesenou v reakci na ni samu (na výzvu Hospodinu). Pojednáváný proces „vcházení“ oslovených v autentickou existenci zde tedy nabývá povahy pnutí prostoupeného rozhovorem (vedeným mezi Hospodinem a oslovenými), pnutí mezi stávajícím a očekávaným budoucím děním.

V procesu/procesem svého „soudního“ jednání – jež zde mimo jiné vykazuje rozměr tohoto napjatého dialogu - Hospodin o záchranu oslovených usiluje a prostřednictvím svých výzev (jež odpovídají vykonávanému skutku) ji rovněž uskutečňuje. Výzvy k obratu k Hospodinu/Bytí/Budoucímu „vyvolávají“ oslovené z „Nicoty“ jejich stávajícího povážlivého vnitřního stavu. Uvádějí je „na cestu“ vedoucí ze starého směrem ke zcela novému, „znovostňujícímu se“, „budoucnostnímu“ modu své existence. „Rozpohybovávají“ je v pohyb „ex-hodický“, tj. rozpoutávají proces, jenž odpovídá procesu nového (s)tvoření = nového exodu = aktivního cílení k budoucímu/Budoucímu, a tedy (procesu) záchranu, osvobození, uvedení v autentickou existenci.

Jednu z oblastí/rovin pojednávaného Hospodinova „soudního“ jednání, tj. Hospodinova zápasu „proti“ osloveným o záchranu oslovených, představuje Hospodinovo úsilí vymanit oslovené z možného vlivu kultů vegetativních božstev (patrně zejména z vlivu Baalova kultu vzházejícího z Baalova mýtu). Výrazem tohoto úsilí je Hospodinův boj s kanaánskými božstvy, který Hospodin svádí rovněž svou aktivitou povolávání a uvádění oslovených o onen „exodický“ pohyb. „Exodický“ pohyb v daném případě nabývá povahy (pohybu) odvratu od kanaánských božstev. Hospodinovy výzvy by tedy z tohoto hlediska mohly představovat činný faktor přemáhání baalismu.

Povoláním/povoláváním k obratu k Hospodinu/Budoucímu (vznesené výzvy) „vytínají“ oslovené z vábivých nástrah religiálních, kulticko-rituálních, mytických aj. Tím, že oslovené povolávají k paradoxnímu kroku obratu s prosbami o záchranu k Tomu, jenž stávající stav jejich existenciálního ohrožení „způsobuje“, de facto vyjadřují apel k demonstraci Hospodinovy absolutní vlády, a tedy i k participaci na Hospodinově zápase s božstvy.

„Rezonují“ realitu Hospodinova uprostraňování „smluvnímu“ vztahu se svým lidem. Svědčí o Hospodinově patičnosti. Patrně svým apelem rovněž oslovené uvádějí v aktivitu sou-cítění s trpícím mimolidským stvořením. Jako takové jsou výrazem Hospodinova „exodického“ pohybu „sebepřekračování“ (transcendence) a sebevydávání, tj. výrazem Hospodinovy sebeprezentace, v rámci níž se Hospodin osloveným odhaluje jako ten, jenž je na „cestě“ „exodického“ pohybu sebepřekračování a sebevydávání předchází, a takto se pro oslovené stává Bohem jediným a jedinečným.

Seznam zkratek

BHS: Biblia Hebraica Stuttgartensia

BK: Bible Kralická

ČEP: Český ekumenický překlad

fem.: femininum

heb.: hebrejský/á/é

hi: hebrejský slovesný kmen hiʿil

imp.: imperativ

impf.: imperfektum

kap.: kapitola

LXX: Septuaginta

mas.: maskulinum

ni: hebrejský slovesný kmen niʿal

os.: (slovesná) osoba

pf.: perfektum

pi: hebrejský slovesný kmen piʿel

pl.: plurál

pozn.: poznámka

q: hebrejský slovesný kmen qal

sg.: singulár

SZ: Starý zákon

VkSZ IV.: Výklady ke Starému zákonu, IV. díl

Seznam použité literatury

Bible

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. Praha: Biblická společnost v ČSR, 1990.

Bible Svátá: podle posledního vydání kralického z r. 1613. Praha: Česká biblická společnost, 1991.

Biblia Hebraica /Stuttgartensia/. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990.

Septuaginta. Stuttgart: Württembergische Bibellanstalt Stuttgart, 1935. Vol. II.

Konkordance, jazykové a výkladové slovníky, komentáře

BOTTERWECK, G. Johannes; RINGGREN, Helmer. *Theological Dictionary of the Old Testament*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1995. Vol. VII.

GESENIUS, Wilhelm. *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über Das Alte Testament*. Berlin/Göttingen/Heiderberg: Springer – Verlag, 1954.

HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Centrum biblických studií, 2003.

JENNI, Ernst; WESTERMANN, Claus. *Theological Lexicon of the Old Testament*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publisher, 1997. Vol. III.

KOEHLER, Ludwig; BAUMGARTNER, Walter. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden/New York/Köln: E. J. Brill, 1994. Vol. I./1995. Vol. II./ 1996. Vol. III. /1999. Vol. IV.

LISOWSKY, Gerhard. *Konkordanz zum Hebraischen Alten Testament*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart, 1993.

MURAOKA, T. *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*. Louvain/Paris/Dudley: Peeters, 2002.

PÍPAL, Blahoslav: *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 1997.

SMITH, John Merlin Powis; WARD, William Hayes; BEWER, Julius A. *The International Critical Commentary*. Edinburgh: T. and T. Clark Ltd, 1985. A Critical and Exegetical Commentary on Micah, Zephaniah, Nahum, Habakkuk, Obadiah and Joel.

- Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu IV*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1998.
- WOLFF, Hans Walter. *Biblischer Kommentar Altes Testament*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag des Erziehungsvereins GmbH, 1969. Dodekapropheten 2: Joel und Amos.

Odborné studie

- BALABÁN, Milan. *Hebrejské člověkosloví*. Praha: Herrmann a synové, 1996.
- BALABÁN, Milan. *Hebrejské myšlení*. Praha: Herrmann a synové, 1993b.
- BALABÁN, Milan, TYDLITÁTOVÁ, Veronika. *Tázání po budoucím*. Praha: Herrmann a synové, 1998.
- BALABÁN, Milan. *Víra – nebo osud?*. Praha: OIKOYMENH, 1993.
- BARR, James. *The Semantics of the Biblical Language*. London: Oxford University Press, 1961.
- BARTH, Karl. *Uvedení do evangelické teologie*. Praha: Kalich, 1988.
- BENEŠ, Jiří. *Ozvěny Izajášova volání*. Praha: Advent-Orion, 2003.
- BENEŠ, Jiří. *V moci Slova*. Praha: Tisk HOPE – Jedlička 2003b.
- BIČ, Miloš. *Das Buch Joel*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt Berlin, 1960.
- BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*. Praha: Kalich, 1980.
- BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona*. Praha: Kalich, 1986. Díl I.
- BOMAN, Thorleif. *Hebrew Thought Compared With Greek*. Bristol: SCM Press Ltd, 1960.
- DILLARD, Raymond B.; TREMPER Longman III: *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003.
- ELIADE, Mircea. *Pojednání o dějinách náboženství*. Praha: Argo, 2004.
- HELLER, Jan. *Bůh sestupující*. Praha: Kalich, 1994.
- HELLER, Jan. *Přehled Starého zákona*. Praha: Institut ekumenických studií v Praze, 2002.
- HELLER, Jan. *Starověká náboženství*. Praha: Kalich, 1988.
- HELLER, Jan. *Tři svědkové*. Praha: Oikúmené, 1995.
- HELLER, Jan. *Zákon a Proroci*. Praha: Kalich, 1984.
- MISKOTTE, Kornelis Heiko. *Edda a Tóra*. Benešov: EMAN, 2004.

- Von RAD, Gerhard. *Old Testament Theology*. Edimburg and London: Oliver and Boyd Ltd, 1965. Vol. II., The Theology of Israel's Prophetic Traditions.
- TRESMONTANT, Claude. *Bible a antická tradice: esej o hebrejském myšlení*. Praha: Vyšehrad, 1998.

Periodika

- DURHAM, John I. Isaiah 40-55: A New Creation, A New Exodus, A New Messiah. In: O'BRIEH, Julia M.; HORTON, Fred L. (ed.). *The Yahweh/Baal Confrontation and Other Studies in Biblical Literature and Archeology: Essays in Honour of Emmett Villard Hamrick*. Lewiston/Queenston/Lampeter: Mellen Biblical Press, 1995, s. 47-56.
- TOOMBS, Lawrence E. When Religions Collide: The Yahweh-Baal Confrontation. In: O'BRIEH, Julia M.; HORTON, Fred L. (ed.). *The Yahweh/Baal Confrontation and Other Studies in Biblical Literature and Archeology: Essays in Honour of Emmett Villard Hamrick*. Lewiston/Queenston/Lampeter: Mellen Biblical Press, 1995, s. 13-46.